

INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI

**MLÁDEŽ O KRIMINALITĚ
A ETICE KAŽDODENNOSTI**

Kazimír Večerka

Praha 2012

Recenzenti:

PhDr. Stanislav Jabůrek (vedoucí koordinačního centra prevence, Brno)

Mgr. Radek Jiránek (vedoucí oddělení preventivních programů, dobrovolnické služby
a lidských práv, odbor prevence kriminality MV ČR)

Mgr. Lucie Háková (IKSP)

Tento text neprošel jazykovou korekturou

ISBN 978-80-7338-124-0

© Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2012

www.kriminologie.cz

Obsah

Úvod	4
Popis výzkumného vzorku	6
Další informace o respondentech	8
Názory mladých lidí na příčiny páchání trestné činnosti jejich vrstevníky	11
Hodnocení různých životních situací, které obklopují současnou mládež	21
Názory mladých lidí na vybrané modelové situace ohrožení majetku nebo osob	44
Názory mladých lidí na vhodný věk zletilosti a na řešení kriminality dětí a mládeže	54
Postoj respondentů k některým výroky s etickým dosahem	60
- Vztah respondentů k některým životním postojům	60
- Vztah respondentů k lidem na okraji společnosti	66
- Vztah respondentů k práci a majetku	69
- Vztah respondentů k informacím různých médií	74
- Názory na činnost a důvěryhodnost Policie ČR	77
Úroveň vnímání závažnosti vybraných problémů současné doby	81
Zájmové organizované aktivity volného času uskutečňované v době základní školní docházky	87
Preference životních hodnot	90
Souhrn	96
Literatura	102
Tabulkové přílohy	105
Resumé	118
Summary	120

Úvod

Institut pro kriminologii a sociální prevenci v Praze se dlouhodobě zabývá otázkami kriminality mládeže.

V posledním období se výzkumné snahy Institutu zaměřily na některé otázky, které vytvářejí společenské klima, které může napomáhat rozvoji asociality mladých lidí. Výzkumné šetření se tak soustředilo na názory mládeže na kriminalitu a sociálně patologické jevy s ní související, na otázky předcházení kriminalitě a na znalosti o trestním zákonodárství. Dotazování se též dotklo právního a mravního vědomí mládeže a jejich postojů k některým otázkám životního stylu.

Cílem výzkumu bylo zmapovat, co si dnešní mladá generace myslí o příčinách kriminality, zda řešení kriminality - zejména u svých vrstevníků - spatřuje spíše v oblasti prevence či represe, zda legislativu považuje za dobrou či špatnou a jakým směrem by očekávala její vývoj v budoucnosti. Pokusili jsme se též získat informace o tom, co mladým lidem v současnosti v sociálním prostoru vadí, na které životní situace jsou citliví a které jim naopak nevadí, jaké mají představy o chování či kooperaci běžných občanů při krizových situacích kriminálního charakteru a jak hluboce jsou (či nejsou) přesvědčeni o pravdivosti některých asociálních zásad. Určitou baterii otázek jsme směřovali jednak k zmapování centrálních životních přání mladých lidí, jednak k poznání některých signálů, které vypovídají o jejich kriminální resistenci, případně o možném kontaktu s delikventní subkulturou. Stranou nezůstaly ani otázky posouzení míry závažnosti některých negativních společenských jevů, které se hojně diskutují na nejrůznějších úrovních sociálního života a vztah našich respondentů k orgánům ochrany práva.

Výzkum byl proveden pomocí záznamového archu, který připravili pracovníci IKSP, technicky byl realizován společností Factum Invenio, která zvítězila ve výběrovém řízení. Tato výzkumná agentura disponuje rozsáhlou a profesionálně zkušenou tazatelskou sítí s dosahem po celé České republice. Kvalita tazatelské sítě byla podmínkou zadavatele, neboť

jsme vyžadovali dotazování metodou „face to face“, při které jsou zkušenosti a komunikační schopnosti tazatele vysoce důležité.¹

Reprezentativní šetření bylo zaměřeno na mladé lidi – dívky i chlapce – ve věku 15 – 24 let. Po výzkumné agentuře bylo požadováno, aby uskutečnila kvótní výběr s kontrolovanými znaky (pohlaví, věk, vzdělání, kraj, velikost místa bydliště). Zároveň bylo požadováno, aby v každé pohlavní a věkové kategorii (15 – 17 let, 18 – 21 let a 22 – 24 let) bylo nejméně 6 % tzv. vyloučených respondentů, tj. respondentů, kteří se nějakým způsobem vymykají běžné populaci (např. squateři, zneužívači drog, dlouhodobě nezaměstnaní, vyloučení z důvodu odlišné etnicity apod.). Tímto postupem jsme zajišťovali dotazování i tzv. okrajových skupin mladých lidí, kteří se mnohdy do rutinních výzkumných šetření obtížně dostávají.²

Matematicko-statistického zpracování se ujal externí spolupracovník IKSP JUDr. Jaroslav Košťál, jemuž za jehož pečlivou práci vyslovujeme velké poděkování.

¹ Na tomto výzkumu pracovalo 214 tazatelů, jeden tazatel dotazoval v průměru 7 respondentů. Průměrná délka trvání rozhovoru se pohybovala v rozpětí 40–45 minut. Sběr dat proběhl v průběhu měsíce listopadu roku 2010.

² Při rekrutaci těchto respondentů byli klienti oslovováni zejména těmito způsoby:

- *v centrech drogových závislostí nebo v drogových poradnách, kontaktování respondenta v čekárně*
- *na doporučení někoho ze svého okolí, kdo tazateli, kde někoho takového najít, nebo tazatel o někom takovém věděl*
- *na úřadu práce – před úřadem práce*
- *kontaktovaný respondent požadovaných charakteristik doporučil někoho dalšího ze svého okolí, kdo by do této skupiny mohl spadat*
- *tazatelé někoho takového znali ve svém okolí*

Výběr přibližně 6 % těchto respondentů byl stanoven na základě kvalifikovaného odhadu autora studie po poradě s výzkumnými pracovníky pracujícími v oboru.

Popis výzkumného vzorku

Do výzkumného vzorku bylo zahrnuto **1501** respondentů z celého území České republiky. Z tohoto počtu bylo 766 mužů (51 %) a 735 žen (49 %). Z hlediska věkových skupin byli mladiství (tedy věková skupina, která zahrnovala respondenty ve věku 15 – 17 let) zastoupeni 368 jedinci, tj. 26,5 %, věková kategorie 18 – 20 let 446 dotázanými (29,7 %) a čtyři zbývající věkové ročníky (tedy věkové kategorie 21 – 24) pak 657 respondenty (43,8 %).

Tab. č.1 Počty respondentů v jednotlivých věkových kategoriích

věk	Abs.č.	%
15 let	127	8,5
16 let	122	8,1
17 let	149	9,9
18 let	146	9,7
19 let	148	9,9
20 let	152	10,1
21 let	146	9,7
22 let	146	9,7
23 let	161	10,7
24 let	204	13,6
Celkem resp.	1 501	100,0

Jak ukazuje tab. č.1, zastoupení jednotlivých věkových kategorií bylo v zásadě rovnoměrné, poněkud více byli zastoupeni respondenti nejstarší věkové kategorie.

Z hlediska dokončeného vzdělání byl soubor tvořen téměř ze dvou pětín (37,5 %) absolventy základního stupně škol. Toto zjištění je pochopitelné, neboť výzkumný soubor byl ze značné části složen s respondentů, kteří vzhledem ke svému věku ani nemohli mít vzdělání vyšší. Ve výzkumném souboru bylo dále nejvíc frekventované dokončené středoškolské vzdělání zakončené maturitou (33,6 %), téměř každý pátý dotázaný byl vyučen (viz tab. č.2).

Tab. č. 2 Typ nejvyššího dokončeného vzdělání

Typ vzdělání	Abs. četnost	%
ZŠ	565	37,6
Vyučen/a	298	19,9
SŠ bez maturity	98	6,5
SŠ s maturitou	504	33,6
VŠ	36	2,4
Celkem	1 501	100,0

Následující tabulka č. 3 ukazuje, že ve výzkumném souboru byly zastoupeny všechny typy sídel. Větší města byla místem trvalého bydliště téměř pro polovinou respondentů (43,8 %), přičemž zhruba každý desátý dotázaný (10,9 %) byl z hlavního města. Přibližně druhá polovina respondentů (56,2 %) žila v obcích do 20 000 obyvatel. Za povšimnutí stojí, že 15,1 % mladých lidí žila v malých obcích do jednoho tisíce obyvatel. Výzkumný vzorek tak zachytil jak respondenty z velkých aglomerací³, tak z malých lokalit. Z hlediska krajů byl nejvíce zastoupen Středočeský kraj, dále pak Moravskoslezský a Jihomoravský kraj a Praha. Výběr v zásadě respektoval zalidněnost jednotlivých krajů.

Tab. č. 3 Velikost obcí, ve kterých měli respondenti trvalé bydliště

Velikost obce	Abs. četnost	%
do 1 tis. obyvatel	227	15,1
přes 1 do 5 tis. obyvatel	349	23,3
přes 5 do 20 tis. obyvatel	268	17,9
přes 20 do 100 tis. obyvatel	350	23,3
přes 100 tis. obyvatel	307	20,5
Celkem	1 501	100,0

Všechny tyto údaje naznačují, že byl výzkumný vzorek zvolen tak, aby reprezentoval populaci mladých lidí v ČR.

³ Tzv. vyloučení mladí lidé byli dotazováni téměř výlučně ve městech.

Další informace o respondentech

Pro hlubší poznání charakteristik výzkumného vzorku jsme chtěli znát subjektivní pocit dotázaných ohledně majetkové situace rodin, ve kterých žijí (viz tab. č. 4). Respondenti se ve svých odhadech v zásadě stratifikovali kolem normálního rozložení, tj. do průměrné majetkové úrovně se zařadilo o něco více než dvě třetiny dotázaných (68,2 %).

Tab. č. 4. Odhad majetkové situace rodin respondentů dotázanými

Majetková situace rodiny:	Abs. četnost	%
vysoce nadprůměrná	8	0,5
nadprůměrná	169	11,3
průměrná	1 024	68,2
podprůměrná	232	15,5
vysoce podprůměrná	37	2,5
Neví, neodpověděl/a	31	2,1
Celkem	1 501	100,0

Výzkumný soubor jsme se pokusili charakterizovat i poněkud méně tradičními informacemi o rodinném zázemí dotazovaných. Zaměřili jsme se na rodinu respondenta v tom smyslu, že jsme se ptali, zda jim byli v dětství rodiče dobrým vzorem. Hodnocení matek respondentů dopadlo lépe než hodnocení otců. Matku hodnotilo zcela pozitivně 55,6 % respondentů, s malými výhradami pak dalších 23,8 %, otce zcela pozitivně 42,3 % a s malými výhradami 22,1 %. Průměrné hodnocení matek na šestistupňové škále bylo 1,79 bodu, průměrné hodnocení otce bylo 2,32 bodu, což znamená, že hodnocení otce je o více jak půl bodu negativnější.

Zcela kladně hodnotily matku tři pětiny (59,7 %) dotázaných žen, hodnocení respondentů - mužů bylo méně jednoznačné, zcela kladně hodnotil matku zhruba každý druhý respondent (51,6 %). Když ovšem sečteme hodnocení matky na prvním a druhém místě škály zjistíme, že se kladné hodnocení matek muži a ženami téměř vyrovnalo (muži – 78,4 %, ženy, 80,5 %). Respondenti muži zřejmě nechtěli projevovat nekritický obdiv vůči matce, volili

častěji (než to učinily dívky) „opatrnější“ druhý bod škály. Závažnějším zjištěním je ovšem, že téměř každý desátý muž hodnotí svou matku negativně (4. – 6. bod škály = 9,4 %) a taktéž součet 4. – 6. bodu škály u dívek ukazuje, že 8,5 % respondentek hodnotí matku negativně. Lze konstatovat, že negativní obraz matky není odvislý od věku respondenta, nelze jej tudíž jednoduše vysvětlit pubertální krizí vypovídajícího.

Při hodnocení vlastního otce se muži i ženy shodují. Maximální pochvalu přičklo otcí shodně 42,3 % dotázaných a dalších cca 22 % udělilo otcí druhý kladný bod škály. Nicméně každý pátý mužský i ženský respondent (4. až 6. bod škály – muži = 19,2 %, ženy = 20,5 %) dal najevo, že jeho otec mu nebyl v mládí dobrým vzorem. Zdá se, že Systém včasné intervence⁴, který se v ČR v současnosti rozbíhá, by měl zaměřit svou pozornost na naznačenou problematiku a při konstatování poruchovosti u dítěte více pozornosti věnovat rodinnému zázemí, jež může být – a často skutečně je – zdrojem problémů.

Stojí za povšimnutí, že klienti, kteří považují matku a otce za dobrý vzor svého dětství se také v dětství častěji zúčastňovali organizovaných volnočasových aktivit, tedy – jinými slovy – matka a otec pečovali o jejich rozvoj. Tato péče byla též umožněna průměrnou až nadprůměrnou materiální úrovní rodiny, která zřejmě opět vyvěrala z vyšší vzdělanosti a kvalifikační úrovně rodičů, či větší výchovné kompetence a lepší koncepce životního stylu. Respondenti, kteří bezvýhradně akceptovali matku či otce jako výborný vzor v dětství, signifikantně častěji zastávají názor, že nelze souhlasit se zásadami typu „zub za zub, oko za oko“ či „kdo nekrade, okrádá rodinu“.⁵

Další charakteristika vzorku vyplynula z otázky, zda respondenti mají mezi svými přáteli alespoň tři lidi, kterým zcela důvěřují. Na takto položenou otázku překvapivě téměř pětina dotázaných (19,1 %) odpověděla negativně a další 3,8 % nedalo žádnou odpověď.

⁴ Projekt „Systém včasné intervence“ byl uveden do praxe odborem prevence MV ČR. Jeho cílem je nastavení efektivní spolupráce mezi institucemi, do jejichž působnosti spadá péče o ohrožené děti a jejich rodiny. Systém včasné intervence se opírá o tzv. týmy pro mládež, které jsou vytvářeny na místní úrovni a tvoří je zástupci OSPOD, Policie ČR, obecní policie, školy a školská zařízení, zdravotnická zařízení, neziskové organizace a další. Tým koordinuje činnost v lokalitě a vytváří podmínky pro efektivní práci s dětmi a jejich rodinami, pracuje na základě společného informačního systému, jenž je spravován místně příslušným OSPOD. Práce se zaměřuje na konkrétní praktická opatření, jež jsou zaměřena na pomoc ohroženému dítěti v jeho sociálním zázemí.

⁵ Na tomto místě je třeba připomenout to, co ve své práci výstižně uvedla G. Lubelcová, že „čím silnejšie a struktúrovanejšie je sociálne ukotvenie človeka, tým predpokladáme väčší príklon k normokonformnému správaniu. Naopak, oslabenie sociálnej príslušnosti na jednej strane, ale aj sociálnej akceptácie človeka na druhej strane pokladáme za základ asociálneho konania, ktoré sa v masovom meradle môže prejavíť vyššími mierami kriminality.“ (Srovnej: Lubelcova, G., Kriminalita jako společenský fenomén. Úvod do sociologicky orientované kriminologie, Bratislava, Veda, 2009, s. 194.)

Z hlediska pohlaví, věkových skupin nebo vzdělanostní úrovně respondentů se nedaly vysledovat žádné rozdíly. Respondenti bez důvěryhodných přátel však byli signifikantně častěji ti, kteří charakterizovali majetkovou úroveň své domácnosti jako podprůměrnou až vysoce podprůměrnou, své rodiče jako problémové, dále ti respondenti, kteří se ve volném čase v mládí nezúčastňovali organizovaných aktivit, kteří považují policii za neschopnou čelit kriminalitě a kteří ctí zásadu „kdo nekrade, okrádá rodinu“.

Mezi respondenty bylo pouze 5,5 % jedinců, kteří se hlásili k aktivním členům nějaké církve (nejčastěji římskokatolické), převážná většina dotázaných – častěji muži (93,3 %) než ženy (89,7 %) - byla bez vyznání. Naproti tomu horoskopům, předpovědím kartárek, věštců a podobným „informačním zdrojům“ však více či méně věří přibližně čtvrtina (25,5 %) dotázaných mladých lidí, častěji jsou to ženy (37,7 %) než muži (13,8 %).

Respondenti též byli dotázáni, zda někdy na základní škole měli na vysvědčení zhoršenou známku z chování. 81,9 % respondentů konstatovalo, že nikdy nemělo zhoršenou známku z chování, častěji to o sobě prohlašují dívky (90,2 %) než chlapci (74,0 %). 13,3 % respondentů mělo někdy dvojku z chování, 3,3 % bylo klasifikováno na vysvědčení základní školy třetím stupněm z chování. Obecně lze konstatovat, že zhoršená známka z chování byla v převažujícím množství případů pouze jednorázovou záležitostí (z těch, co měli na vysvědčení dvojku z chování to byl v 51,3 % případů jednorázový exces, dvakrát nastala tato událost v 31,2 %), trojku z chování dostalo na vysvědčení opakovaně pouze 37 respondentů, převážně mužů. Obecně se ukázalo, že muži byli ve školních letech častěji trestáni zhoršenou známkou z chování.

Názory mladých lidí na příčiny páchání trestné činnosti jejich vrstevníky

Námi koncipovaný výzkum veřejného mínění mezi mladými lidmi měl ambici dozvědět se něco o jejich názorech na příčiny páchání trestné činnosti. Nepochybovali jsme o tom, že ve společnosti, kde je permanentně přítomná oficiální (vertikální) i občanská (horizontální) diskuse o příčinách kriminálního chování, budou mít i mladí lidé poměrně vyhraněné názory na tuto problematiku a budou umět se k ní vyjádřit. V tomto předpokladu jsme se nemýlili.

Z celkového množství 26 - v záznamovém listě nabídnutých - typů příčin páchání trestné činnosti se relativně větší procento (nikdy však více než 7 %) dotázaných nevyslovalo pouze ke třem nabídnutým typům příčin vzniku kriminality.⁶ Největší váhání s odpovědí se projevilo u nabídnuté odpovědi, která se ptala na sílu vlivu nedostatku nábožnosti či víry v Boha na páchání kriminality (tuto možnost nebylo schopno posoudit 105 dotázaných). Váhání s odpovědí lze vyložit tak, že pro značnou část dotázaných je problematika víry a konfese natolik cizím a neznámým jevem, že není schopna posoudit její kladný či záporný vliv. Podobné rozpaky u některých dotázaných vzbudila otázka závislosti páchání delikvence na souhlasu či nesouhlasu občana s politickou situací v zemi (této možnost ve vztahu k rozvoji trestné činnosti neposoudilo 86 respondentů = 5,7 %). Podobně často se dotázaní odmítli vyslovit ke kriminogennímu vlivu ubytování mladých lidí na internátech či vysokoškolských kolejích (84 respondentů = 5,6 %). I zde bylo možno vytušit určité váhání s odpovědí, zřejmě asi vzhledem k tomu, že respondenti neměli s tímto prostředím dostatek zkušeností.

Na druhou stranu, téměř všichni respondenti si věděli rady s odpovědí u otázky, zda má na rozvoj delikvence vliv působení špatných kamarádů či vrstevníků (pouze 4 respondenti se nebyli schopni k této otázce vyjádřit), posouzení vlivu drog činilo problémy pouze 6 respondentům a konečně s otázkou, zda a jaký vliv má na rozvoj delikventního chování

⁶ Text otázky v záznamovém arch zněl: „Za trestnou činnost nebo závadové chování některých mladých lidí může jistě řada příčin. Ohodnoťte, prosíme, na následujících stupnicích, za jak závažné považujete jednotlivé níže uvedené příčiny.“

špatný příklad dospělých osob si nedovedlo poradit pouze 7 dotázaných. Z hlediska statistických údajů jsme zaznamenali pouze zanedbatelné váhání s odpovědí o možném působení na rozvoj delikvence (do 1 % dotázaných), ještě u vlivu požívání alkoholu a u vlivu rozvráceného rodinného zázemí, dále pak u vlivu nudy a touhy vyniknout mezi vrstevníky (či zavděčit se jim). Téměř žádné pochybnosti o kriminogenním vlivu na mladé lidi nebyly při posuzování působení nevhodné neb o nepřiměřené výchovy rodiči v rodině. Obecně je tedy možno konstatovat, že většina respondentů se cítila být kompetentní při posuzování námi předložených možných příčin kriminálního jednání.

Obraťme nyní pozornost k názorům respondentů na sílu vlivu jednotlivých příčin delikvence. Na dvou předních místech (viz tab. č. 5) v seznamu možných příčin delikvence mládeže se objevily příčiny spojené s pozměňováním lidské psychiky pomocí nealkoholových a alkoholových drog. Respondenti jsou v převažující většině jednoznačně přesvědčeni, že zejména nealkoholové drogy (53,1 % uvádí jejich vliv za velmi vysoký) stojí v pozadí různých excesů, že jejich použití odbrzdňuje zábrany a zabraňuje pachateli uvážit důsledky svých činů. Toto přesvědčení se projevuje i u názoru na alkohol, oproti nealkoholovým drogám však síla jednoznačného přesvědčení je nižší (krajní bod škály volilo jen něco víc než třetina dotázaných – 35,6 % a další třetina – 33,8 % volí na škále spíše bod 2).⁷

Z hlediska pohlaví kladou ženy poněkud větší důraz na kriminogenní vliv drog a alkoholu, což se projevuje zejména tím, že jejich vliv na delikvenci častěji ohodnocují krajním bodem škály (vysoce významný vliv drog konstatuje 56,7 % žen, ale pouze 49,6 % mužů, podobně u alkoholu 38,8 % žen a 32,5 % mužů). Respondenti se však nijak statisticky významně neliší v názoru na vliv alkoholu a nealkoholových drog podle věkových kategorií respondentů, ani podle jejich vzdělanostní úrovně.

Na dalších místech z hlediska vlivu na kriminalitu nacházíme položky, které souvisejí s charakterem sociálního zázemí. Dotázaní mladí lidé konstatují, že jedním ze zdrojů vzniku delikventního chování je třeba vidět v působení špatných kamarádů a vrstevníků (tomuto vlivu přisuzují signifikantně častěji větší vliv ženy než muži, dále věřící lidé a respondenti, kteří se zároveň domnívají, že je možno příčiny delikvence spatřovat v nedostacích mladých

⁷ Zajímavý názor v této souvislosti vyjádřil vedoucí koordinačního centra prevence v Brně S. Jabůrek, když konstatuje, že dle jeho názoru, mladá generace dnes nevnímá drogově a alkoholově závislé v první řadě jako pacienty, které je třeba léčit, ale jako pachatele či potenciální pachatele trestné činnosti.

lidí v rozeznávání dobra a zla, dále ti dotázaní, kteří v průběhu své základní školní docházky navštěvovali dlouhodoběji nějakou organizovanou aktivitu volného času).

Tab. č. 5 Četnosti odpovědí na otázku „Za jak závažné považujete jednotlivé příčiny vzniku kriminality mladých lidí“ (seřazeno dle indexu)

		vliv												
	i.	vysoký				3		4		nízký				Σ
		1		2						5		neví		
		a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%	%
1)Vliv požívání drog	1,73	797	53,1	428	28,5	175	11,7	60	4,0	35	2,3	6	0,4	100
2)Vliv požívání alkoholu	2,07	534	35,6	508	33,8	303	20,2	96	6,4	49	3,3	11	0,7	100
3)Vliv špatných kamarádů a vrstevníků	2,09	526	35,0	517	34,4	298	19,9	99	6,6	57	3,8	4	0,3	100
4)Nevhodná výchova rodiči v rodině	2,16	420	28,0	572	38,1	357	23,8	104	6,9	33	2,2	15	1,0	100
5)Špatný příklad dospělých osob	2,27	402	26,8	532	35,4	376	25,0	118	7,9	66	4,4	7	0,5	100
6)Touha vyniknout mezi vrstevníky	2,28	353	23,5	576	38,4	392	26,1	127	8,5	40	2,7	13	0,9	100
7)Nuda	2,29	416	27,7	512	34,1	342	22,8	142	9,5	76	5,1	13	0,9	100
8)Rozvrácené rodin. zázemí	2,31	385	25,6	530	35,3	363	24,2	151	10,1	61	4,1	11	0,7	100
9)Pocit beztrestnosti	2,33	333	22,2	558	37,2	420	28,0	122	8,1	51	3,4	17	1,1	100
10)Nízká inteligence pachatelů.	2,36	378	25,2	489	32,6	380	25,3	163	10,9	70	4,7	21	1,4	100
11)Výskyt kriminálních situací	2,37	310	20,7	564	37,6	418	27,8	141	9,4	52	3,5	16	1,1	100
12)Nedostatek. život. zkušeností	2,49	265	17,7	516	34,4	466	31,0	178	11,9	59	3,9	17	1,1	100
13)Vrozené špatné povahové vlastnosti	2,57	281	18,7	452	30,1	455	30,3	187	12,5	94	6,3	32	2,1	100
14)Tíživě pocíťovaná chudoba	2,62	251	16,7	469	31,2	437	29,1	221	14,7	96	6,4	27	1,8	100
15)Prostředek jak se „ukázat“	2,66	261	17,4	448	29,8	419	27,9	238	15,9	116	7,7	19	1,3	100
16)Ztráta sociálního zázemí	2,72	212	14,1	417	27,8	501	33,4	257	17,1	85	5,7	29	1,9	100
17)Touha se pomstít za životní křivdy	2,77	185	12,3	421	28,0	500	33,3	261	17,4	96	6,4	38	2,5	100
18)Nezvládnutá výchova ve škole	2,79	177	11,8	398	26,5	552	36,8	262	17,5	90	6,0	22	1,5	100
19)Nedostatečná kontrola volného času	2,82	172	11,5	405	27,0	519	34,6	269	17,9	107	7,1	29	1,9	100
20)Počítačové hry	2,93	229	15,3	340	22,7	410	27,3	312	20,8	194	12,9	16	1,1	100
21)Nejasnosti v rozeznáv. dobrého a zlého	2,95	179	11,9	315	21,0	509	33,9	283	18,9	161	10,7	54	3,6	100
22)Počítačové sociální sítě	3,19	157	10,5	302	20,1	389	25,9	353	23,5	268	17,9	32	2,1	100
23)Tlak návodů ve sdělovacích prostřed.	3,27	102	6,8	281	18,7	482	32,1	332	22,1	276	18,4	28	1,9	100
24)Život na internátech	3,45	82	5,5	202	13,5	431	28,7	394	26,2	308	20,5	84	5,6	100
25)Nesouhlas s politickou situací v zemi	3,74	70	4,7	154	10,3	308	20,5	429	28,6	454	30,2	86	5,7	100
26)Nedostatek nábožnosti, víry v Boha	3,97	83	5,5	105	7,0	224	14,9	337	22,5	647	43,1	105	7,0	100

N = 1501

i. = průměr voleb na škále

Respondenti si uvědomují, že v určitém období je pro mladé lidi vysoce důležitý okruh jejich přátel a že právě charakter těchto blízkých vztahů může výrazně ovlivnit způsob chování. Zejména skupinovitost společného prožívání životních událostí hraje značnou roli, a to často takovou, že ji není samotný jedinec schopen čelit a je jí téměř determinován. U velkého množství mladých lidí se v určitých formativních obdobích objevuje touha vyniknout mezi vrstevníky či se jim alespoň zavděčit, tedy být přijat vrstevnickou skupinou. Respondenti současného výzkumu si jsou tohoto nebezpečného zdroje možných inspirovaných asociálních projevů vědomi, rozhodně při posuzování jejich vlivu nepodceňují. Index závažnosti vlivu pak řadí snahu o vyniknutí či akceptaci ve vrstevnické skupině na 6. místo celkového pořadí v nabídnutém seznamu možných příčin delikvence.

Na základě těchto zjištění můžeme konstatovat, že naprostá většina současných mladých lidí ví, že abúzus drog a alkoholu může vést a skutečně často vede k delikventní dráze (toto přesvědčení vykazují – dle statistického zpracování - nejčastěji respondenti z měst od 20 000 do 100 000 obyvatel). Zdá se, že cílená dlouhodobá protidrogová a protialkoholová osvěta v oblasti poučování o vlivu drog přinesla své plody v edukační rovině, což se ovšem nedá říci o podobných výsledcích v oblasti konativní (viz dále v pasáži o názorech na drogovou scénu v ČR).

Respondenti svými odpověďmi poukazují na to, že je počínání delikventů z řad mládeže determinováno charakterem nejbližšího rodinného zázemí. Vlivy jako „nevhodná výchova rodiči v rodině“ (4. pozice), „rozvrácené rodinné zázemí“ (8. pozice) a „špatný příklad dospělých“ (5. pozice) jsou považovány za zjevný a důležitý zdroj možných asociálních projevů.

Na jednom z předních míst v seznamu možných vlivů, které zapříčiňují delikvenci mládeže, označili respondenti nudu (7. pozice). Ta je mladými vnímána jako ohromná zátěž, jako závaží, které musí být za každou cenu odstraněno. Často nuda vyvolává potřebu, aby se „něco“ dělo, a to něco by mělo být překvapivé, vzrušující, nezvyklé, zábavné. Respondenti si také uvědomují, že asociální řešení odstranění nudy může být potencováno výskytem kriminálních situací, které umožňují či usnadňují spáchání nějakého zločinu (11. pozice) V kriminogenosti situací, které obklopují možného pachatele delikvence, spatřuje příčinu skutečných projevů asociálního jednání 58,3 % dotázaných, z tohoto počtu pak každý pátý považuje tento fakt za vysoce důležitou příčinu kriminality mládeže.

Asociální řešení nudy či lákavost antisociálního zaměření života může být – dle názoru respondentů – ovlivněno i určitým pocitem beztrestnosti, a to zejména u dětí. Tato otázka, která se stává centrem diskusí laické i odborné veřejnosti - zejména ve chvílích, kdy se osoba mladší 15 let dopustí závažného kriminálního činu – našla svůj ohlas i u názorů dotázaných tohoto výzkumu. 22,2 % mladých respondentů soudí, že pocit beztrestnosti může sehrát svou zásadní negativní roli při rozvoji kriminálního chování (přisuzují tomuto vlivu krajní pozici na škále) a dalších 37,2 % uvádějí tuto možnost na druhém místě škály, což znamená, že tomuto vlivu přisuzují dosti pravděpodobný vliv. Celkově se tak „pocit beztrestnosti“ objevuje na 9. pozici mezi hodnocenými kriminogenními vlivy.

Respondenti více méně zpochybňují, že za současným stavem kriminality dětí a mladistvých⁸ stojí negativní vliv koexistence mladých lidí na sociálních sítích, destruktivní vliv počítačových her, tlak různých neetických návodů ve sdělovacích prostředcích či nedostatečná kontrola mládeže při prožívání volného času. Celkově lze z empirického materiálu usoudit, že výše zmíněné vlivy jsou považovány za takové, které sice mají potenci za určitých okolností delikvenci napomoci, tento vliv však není dominantní. Zmíněný postoj, zejména při hodnocení vlivu počítačových sociálních sítí (22. pozice) či tlaku reklamy a návodů ve sdělovacích prostředcích (23. pozice), se projevuje tím, že respondenti častěji volí pátý a čtvrtý bod pětistupňové škály, tj. tyto vlivy považují za zanedbatelné či malé.

Za povšimnutí dále stojí, že za kriminálním jednáním mladé generace nestojí - dle dotázaných mladých lidí z ČR - nějaké zásadní nejasnosti v rozeznávání dobrého a zlého (21. pozice) či nedostatek nábožnosti a víry v Boha (poslední, tj. 26. pozice, vysoký vliv na delikvenci konstatuje pouze 5,5 % dotázaných). Respondenti jsou víceméně přesvědčeni, že delikvence nevyplývá z neznalosti toho, co je správné, zákonné, sociálně akceptovatelné, tedy že náš společenský socializační a edukační systém nemá v této oblasti výrazné mezery. S tímto poznatkem souzní i další pozitivní zjištění, že dotázaní zástupně a fatálně neobviňují ze vzniku delikventního jednání školský systém (18. pozice), ani dospělí pro nedostatečnou kontrolu volného času mládeže (19. pozice), ani současný politický systém (25. pozice). A tak vedle již výše zmíněného zdůrazňování vlivu drog, party a nevhodné výchovy v rodině a vůbec špatného příkladu dospělých při genezi kriminálního chování hraje ještě v tomto směru - dle souhlasného převažujícího názoru - zásadní roli „nízká inteligence pachatelů“ (10. pozice), případně „vrozené špatné povahové vlastnosti“ (13. pozice). Vliv nízké

⁸ Marešová, A., Cejp, M., Martinková, M., Scheinost, M., Vlach, J.: Analýza trendů kriminality v roce 2010. Praha: IKSP 2011. ISBN 978-80-7338-117-2.

inteligence pachatelů považuje za vysoký čtvrtina dotázaných (25,2 %) a druhý bod škály mu přisuzuje téměř třetina (32,6 %), u vrozených špatných povahových vlastností pak považuje tento vliv za zásadní 18,7 % a za důležitý 30,1 %.

Shrneme-li výše řečené a stáhneme-li statistickými postupy k sobě příčiny závadového chování obdobného významu, pak dostaneme následující pořadí vlivů od nejsilnějších k nejslabším:

- A) drogy,
- B) alkohol a špatní kamarádi,
- C) špatný příklad dospělých, kriminogenní vliv širší skupiny vrstevníků, nuda, rodinný rozvrat, kriminální příležitost
- D) nedostatečné životní zkušenosti,
- E) vrozený špatný charakter pachatelů,
- F) chudoba, vytahování se před partnerem, ztráta sociálního zázemí, touha po pomstě,
- G) selhání výchovy ve škole,
- H) nedostatečná kontrola při prožívání volného času,
- CH) působení počítačových her a nejasnosti v rozeznávání dobrého a zlého,
- I) pobyt na počítačových sociálních sítích,
- J) tlak reklamy a médií,
- K) život na internátech, vysokoškolských kolejích,
- L) nesouhlas s politickou situací a
- M) nedostatek nábožnosti, víry v Boha.

Respondenti latentně hodnotí tyto příčiny z 6 souborných hledisek (faktorů):

- 1) nezralost a tlak vrstevníků (vysvětluje skoro polovinu rozptylu - je nejrozpornějším a možná i nejdiskutovanějším aspektem);
- 2) rozvolněnost sekundárních sociálních vazeb (nedostatek náboženství, nesouhlas s politickou situací, život na internátech a vysokoškolských kolejích),
- 3) selhání rodiny a školy,
- 4) vliv psychotropní látky (asi 10 % společného rozptylu),
- 5) vliv virtuálního světa, a
- 6) špatné vlivy / příklady okolí a relativizace kritérií dobra a zla v jejich okolí.

Položky genetických vlivů (nízká inteligence pachatelů, vrozené špatné povahové vlastnosti mladých lidí) nesytily dostatečně žádný faktor.

Vnímaná závažnost těchto příčin nemusí vycházet z rozporných stanovisek (na některých bodech se většina respondentů shoduje). Vyjádřeno na škále 0 = zanedbatelný vliv až 100 = vysoce výrazný vliv vychází závažnost působení příčin kriminality takto:

- a) vliv psychotropních látek (77,7),
- b) nezralost a tlak vrstevníků (62,2),
- c) selhání rodiny a školy (61,5),
- d) špatné příklady, relativizace kritérií dobra a zla (59,2),
- e) život ve virtuálním světě (48,9),
- f) rozvolněnost sekundárních sociálních vazeb (31,9).

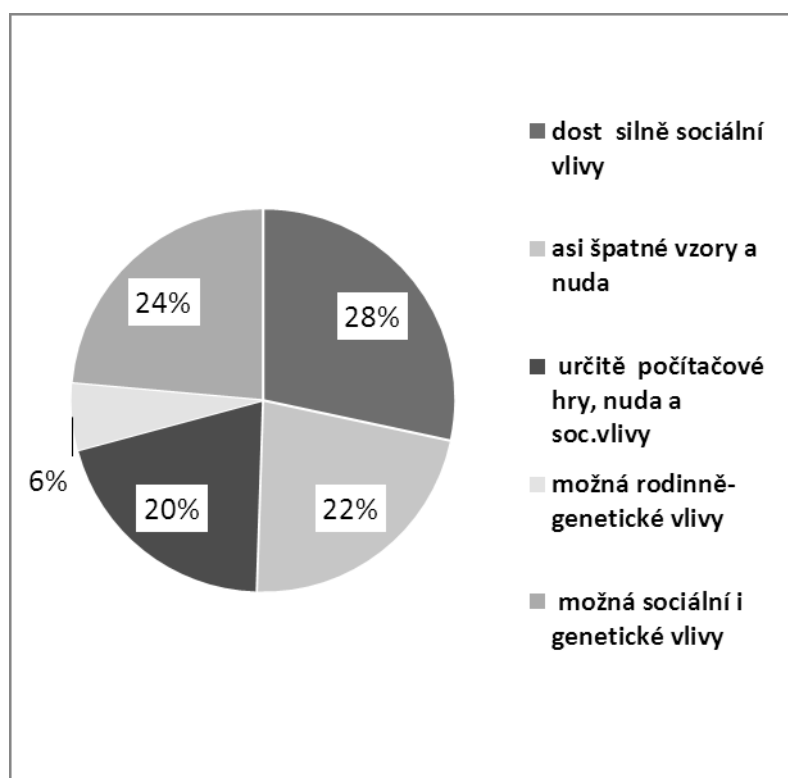
Dáme-li stranou drogy a alkohol (psychotropní látky), které jsou všudypřítomně prisuzovaným spolučinitelem závadového chování, lze respondenty názorově charakterizovat a rozdělit podle intenzity a směru hodnocení příčin závadovosti (shlukovou analýzou) na **5 skupin** (viz graf 1):

a) Kontrastně uvažující silní vyznavači sociálních vlivů – 28 % respondentů

Členové této skupiny nadprůměrně a velmi silně akcentují: vlivy vrstevníků, špatnou výchovu, nudu, špatný příklad, vliv rodinného rozvratu; podprůměrně a slabě akcentují: nedostatek nábožnosti a nesouhlas s politickou situací v zemi.

Častěji než ostatní souhlasí s názorem, že zprávy v médiích jsou pravdivé, zastávají některé xenofobní a antisociální postoje, jsou častěji pro znovuzavedení trestu smrti. Podobně jako zastánci herní počítačové závislosti a delikvence z nudy (viz dále ad c) řadí k současným závažným problémům domácí násilí, zneužívání psychotropních látek, rozmáhající se korupci a vzrůstající agresivitu.

Graf. 1 Respondenti segmentovaní podle udávaných příčin vzniku závadového chování

$N = 1332$

b) Skupina respondentů, která se při vysvětlování závadového chování spíše přiklání ke špatným sociálním vzorům a k vlivu nudy – 22% respondentů

Členové této skupiny značně silně, ale podprůměrně akcentují: špatné vzory, nudu, vliv vrstevníků; nadprůměrně, ale nízko akcentují: rozvolnění tradičních vazeb - nedostatek

nábožnosti, politický nesouhlas se situací v zemi, případně nevázaný život na internátech a vysokoškolských kolejích.

Názorovými a životními zásadami se respondenti této skupiny dost podobají skupinám a) a c), jsou ale o něco méně xenofobní.

c) Skupina respondentů, která je silně přesvědčena o možném vysvětlení asociálního či závadových projevů mladých lidí **herní (počítačovou) závislosti, nudou a narušeným sociálním zázemím – 20 % respondentů**

Tito respondenti nadprůměrně a velmi silně akcentují: negativní vliv vrstevníků, nudu, rozvrat rodiny, špatné příklady v okolí delikventa, působení lákavých příležitosti k asociálnímu či antisociálnímu jednání; nadprůměrně a značně silně akcentují: narušení tradičních vazeb v rodině a politický nesouhlas se situací v zemi, nedostatek nábožnosti, život na internátech a vysokoškolských kolejích, popř. tlak reklamy a médií)

Mezi členy skupiny c) jsou častěji aktivní členové nějaké církve, též ale mladí lidé souhlasící silněji než ostatní s řadou antisociálních názorů a pravidel (xenofobie, zbohatnutí je možné jen nepoctivě, zdůrazňování významu peněz, volání po nastolení pořádku), ale zároveň silněji věřící ve zlepšování politické situace ČR a zlepšování přístupu policie k občanům. Častěji než jiní vnímají různé současné problémy, zvláště poškozování přírody a životního prostředí, dále domácí násilí, agresivitu ve vztazích apod.

d) Skupina slabých až rozpačitých vyznavačů vysvětlení závadového chování **rodinně-genetickými vlivy – 6 % respondentů**

Členové této skupiny středně a podprůměrně akcentují vlivy: nevhodná výchova a rodinný rozvrat, nízká inteligence a vrozený špatný charakter pachatele; velmi slabě a podprůměrně akcentují: narušení tradičních vazeb, nedostatek nábožnosti, závadový život na internátech a vysokoškolských kolejích, popř. nezvládnuté vytahování se před přítelem/kyní.

O něco méně než předchozí skupiny a – c) zastávají antisociální a xenofobní názory, nevidí ale v současné společnosti tak silné problémy jako jiní. Jsou pozitivnější než ostatní v hodnocení práce policie při omezování kriminality, ale nejhůře ze všech hodnotí zlepšování přístupu policie k občanům, vývoj politické situace v zemi a pravdivost mediálních zpráv.

e) Dost silní vyznavači vysvětlení závadového chování zároveň sociálními i genetickými vlivy - 24 % respondentů

Členové této skupiny silně, ale mírně podprůměrně akcentují následující vlivy: negativní působení vrstevníků a důsledek špatné výchovy v rodině, nízká inteligence pachatele; slabě a podprůměrně akcentují další vlivy: narušení tradičních vazeb- nedostatek nábožnosti, život na internátech a vysokoškolských kolejích, návodný tlak reklamy a médií, negativní působení počítačových sociálních sítí). Podobně jako skupina d) nevidí v současné společnosti tak silné problémy jako jiní respondenti, a též jako skupina d) je méně xenofobní a antisociální. Nicméně více věří v pravdivost mediálních zpráv, v pozitivní vývoj politické situace a zlepšování přístupu policie k občanům.

Hodnocení různých životních situací, které obklopují současnou mládež

Častým námětem odborné ale i laické veřejnosti je otázka, jak je současná mládež citlivá na různé životní situace, které ji v sociálním prostoru jejich života doprovázejí. Lze předpokládat, že mládež začátku 21. století bude považovat – oproti starším generacím - některé životní události za běžné, jiné naopak za výrazně zátěžové a že jejich názor nemusí zcela korespondovat s názorem starších generací. V našem výzkumu jsme našim respondentům ve věku 15 – 24 let předložili 43 nejrozličnějších životních situací, které byly dány k posouzení bez jakéhokoliv předběžného pokusu o jejich hierarchizaci a které zahrnovaly širokou nabídku jak závažných životních situací (z nichž mnohé bychom našli definovány jako skutkové podstaty trestných činů v trestním zákoně), tak životní situace zcela banální, nebo ty, které ve většině případů mohou mít pouze určité negativní etické konotace. Každou z těchto životních situací či určitý druh jednání jsme nechali posoudit na pětistupňové škále.⁹

Výsledky mírně překvapivě ukázaly, že největšího odsudku dosáhla otázka, která se respondentů ptala na to, zda jim vadí, když někdo trápí zvířata a ubližuje jim. Posoudit tuto skutečnost nebyli schopni pouze 4 dotázaní, zato téměř sedm desetin respondentů (69,6 %) vyjádřilo svůj maximální stupeň nevole s předloženou situací a pouze zanedbatelných 2,7 % sdělilo, že jim trápení zvířat vůbec nevadí. Celkový průměr známek všech odpovědí byl tak 4,49. Toto zjištění na jedné straně znamená, že se mladá generace v otázce vztahu ke zvířatům téměř generálně shoduje, na druhé straně však stojí za povšimnutí, že se negativní hodnocení týrání zvířat dostalo – i když pouze mírně - před negativní hodnocení celé řady kriminálních útoků směřujících proti člověku (jak o tom budeme referovat v dalším textu). Při interpretaci jednoznačně záporného postoje k týrání či ubližování zvířatům je třeba vzít v úvahu, že mladí lidé svou volbou pravděpodobně poukazovali na fakt, že zvířata jsou – oproti lidem - při vystavení týrání více bezbranná a nemají v zásadě účinnou možnost čelit jakémukoliv manipulativnímu jednání.

⁹ Volba hodnoty 1) znamenala, že respondentovi předložená situace či jednání vůbec nevadí, hodnota 5) pak znamenala „toto jednání mi velmi vadí“.

Týrání zvířat (viz tab. č. 6) odsuzují téměř stejně muži i ženy (rozdíl průměrných známek těchto podle pohlaví rozdělených podsouborů je pouze 0,18 bodu ve prospěch většího odsudku žen), stupeň odsudku trápení zvířat je téměř zcela vyrovnaný též podle věku respondentů. Pouze vysokoškolsky vzdělaní respondenti a středoškoláci bez maturity nekladou trápení a ubližování zvířatům na první místo odsudku, a řadí jej až za posuzovanou situaci „když někdo okrade člověka, který se nemůže bránit“ a „když někdo někoho fyzicky či psychicky deptá (šikana)“. Nicméně všechny skupiny respondentů předřadily záporný vztah k ubližování zvířatům před takové situace jako je např. odsudek poškození zdraví někoho a nechání jej bez pomoci nebo fetování tvrdých drog. Toto zjištění možná něco naznačuje o určitém posunu hodnot mladé generace ve prospěch „environmentálního světa“.

**Tab. č. 6 Situace, které nejvíce respondentům vadí
(pořadí podle stupně odsudku a porovnání s pořadím podle pohlaví respondentů)**

	muži		ženy		celkem	
	mean	poř.	mean	poř.	mean	poř.
Když někdo trápí zvířata a ubližuje jim	4,40	1.	4,58	1.	4,49	1.
Když někdo okrade člověka, který se nemůže bránit	4,34	2.	4,50	3.	4,42	2.
Když někdo někoho fyzicky či psychicky deptá (šikana)	4,27	4.	4,51	2.	4,39	3.
Když někdo někoho poškodí na zdraví a nechá ho bez pomoci	4,31	3.	4,45	4.	4,38	4.
Když někdo hraje na automatech a poškozuje tím svou rodinu	3,98	5.	4,29	5.	4,13	5.
Když někdo bere tvrdé drogy	3,89	7.	4,22	6.	4,05	6.
Když někdo někoho nespravedlivě očerňuje a pomlouvá	3,92	6.	4,14	7.	4,03	7.

Jak ukazují tabulky č. 6 – 8 na druhém místě vadila respondentům nejvíce situace, „když někdo okrade člověka, který se nemůže bránit“, na třetím místě pak situace, „když někdo někoho fyzicky či psychicky deptá“ a konečně čtvrtou pozici obsadila situace „když někdo někoho poškodí na zdraví a nechá ho bez pomoci“. Na druhém až čtvrtém místě se tedy umístily očekávané situace, které směřují proti majetku a zdraví lidí, přičemž ovšem i zde stojí za povšimnutí, že se lidské zdraví – i když pouze nepatrně - ocitá ve volbách respondentů až za majetkovou újmu. Všechny čtyři posuzované situace nejprísněji hodnotí respondenti s vysokoškolským vzděláním a také ženy vyjadřují větší stupeň odsudku než muži, dle věkových kategorií pak u všech čtyřech exponovaných otázek nadprůměrné stanovisko manifestují respondenti nejstarší skupiny.

Tab. č. 7 Situace, které nejvíce respondentům vadí (pořadí podle stupně odsudku a porovnání s pořadím podle jednotlivých věkových kategorií)

	věk do 17		věk do 20		věk do 24		celkem	
	mean	poř.	mean	poř.	mean	poř.	mean	poř.
Když někdo trápí zvířata a ubližuje jim	4,53	1.	4,44	1.	4,50	1.	4,49	1.
Když někdo okrade člověka, který se nemůže bránit	4,35	3.	4,43	2.	4,45	2.-3.	4,42	2.
Když někdo někoho fyzicky či psychicky deptá (šikana)	4,36	2.	4,32	4.	4,45	2.-3.	4,39	3.
Když někdo někoho poškodí na zdraví a nechá ho bez pomoci	4,33	4.	4,39	3.	4,40	4.	4,38	4.
Když někdo hraje na automatech a poškozuje tím svou rodinu	4,02	7.	4,13	5.	4,20	5.	4,13	5.
Když někdo bere tvrdé drogy	4,05	5.	4,06	6.	4,05	7.	4,05	6.
Když někdo někoho nespravedlivě očerňuje a pomlouvá	4,03	6.	3,97	7.	4,07	6.	4,03	7.

Tab. č. 8 Situace, které nejvíce respondentům vadí (pořadí podle stupně odsudku a porovnání s pořadím voleb jednotlivých vzdělanostních skupin)

	Základní vzdělání		vyučen		SŠ – bez maturity		SŠ – s maturitou		Vysoká škola		celkem	
	ZŠ	poř.	vyuč	poř.	SŠ-	poř.	SŠ+	poř.	VŠ	poř.	mean	poř.
Když někdo trápí zvířata a ubližuje jim	4,51	1.	4,41	1.	4,33	3.	4,53	1.	4,61	3.	4,49	1.
Když někdo okrade člověka, který se nemůže bránit	4,37	2.	4,34	3.	4,40	1.	4,50	2.	4,64	2.	4,42	2.
Když někdo někoho fyzicky či psychicky deptá (šikana)	4,30	4.	4,35	2.	4,36	2.	4,49	3.	4,69	1.	4,39	3.
Když někdo někoho poškodí na zdraví a nechá ho bez pomoci	4,36	3.	4,33	4.	4,15	4.	4,46	4.	4,50	4.	4,38	4.
Když někdo hraje na automatech a poškozuje tím svou rodinu	4,00	6.	4,03	5.	4,09	7.-8.	4,32	5.	4,47	5.	4,13	5.
Když někdo bere tvrdé drogy	3,99	7.	3,94	6.	4,03	9.	4,18	6.	4,17	9.-10.	4,05	6.
Když někdo někoho nespravedlivě očerňuje a pomlouvá	4,01	5.	3,91	7.	4,12	6.	4,09	7.	4,08	11.	4,03	7.

Vysokou míru odsudku (průměrné celkové umístění na škále bylo vyšší než 4 zaznamenalo dále gamblerství (které poškozují rodinu) a konzumace tvrdých drog. Hraní na výherních peněžních automatech vůbec nevadilo 53 respondentům a víceméně nevadilo dalším 93 dotázaným (tedy dohromady necelé desetinu dotázaných - 9,7 %), braní tvrdých drog nevadí 12 % dotázaných, přičemž polovině z nich (tedy 6 %) tato předložená situace nevadí vůbec. Na druhou stranu je potěšitelným zjištěním, že extrémní (tj. jednoznačný) nesouhlas s braním tvrdých drog projevila více jak polovina dotázaných (50,5 %) a k tomu čtvrtý stupeň škály použila ještě více jak pětina dotázaných (21,3 %). Podobně nesouhlas s hraním na automatech projevily souhrnně téměř tři čtvrtiny dotázaných (74,9 %), 49,8 % respondentů pak tento záporný vztah vyjádřilo dokonce volbou krajní negativní polohy škály. Na základě těchto zjištění lze konstatovat, že převažující část současné mládeže si udržuje distanc jak od pozitivního vztahu k tvrdým drogám, tak k světu hazardního hráčství, na druhé straně nelze tyto fenomény podceňovat – plná akceptace fetování tvrdých drog u 6% dotázaných vede k nutnosti neochabovat v důsledné protidrogové politice. Tato politika musí být zejména zaměřena na mladé lidi s nižšími stupni formálního vzdělání (základní vzdělání a vyučen).

Poslední situací, která se v podstatě dočkala generálního odsouzení ze strany všech respondentů byla situace „nespravedlivého očerňování a pomlouvání“. Zde si lze povšimnout, že relativně nejčastěji tento negativní fakt vadí respondentům z řad mládeže s vyšším stupněm vzdělání, ženy jsou pak na pomlouvání citlivější než muži.

Celkový obraz o pořadí zmíněných 43 předložených situací podle průměrné míry akceptace je možno učinit si z tabulek č. I. - III, které uvádíme v příloze. Zde však chceme ještě poukázat na některé zajímavosti či souvislosti. Z výše popsané situace se ukazuje, že mladí lidé mají poměrně značný odstup od zneužívání tvrdých drog. Zajímali jsme se v této oblasti dále, jak hluboký negativní vztah mají k zneužívání marihuany či alkoholu, resp. k situacím, které jsou s požíváním těchto látek často spojeny. Jak ukazují tab. č. 9 a 10, vztah k alkoholu a marihuaně je v populaci mladých respondentů podstatně tolerantnější než vztah k situaci zneužívání tvrdých drog.

Tab. č. 9 Postoje respondentů k tzv. měkkým a tvrdým drogám

	celkový průměr na škále	pohlaví		věkové kategorie			vzdělanostní úroveň				
	celkem	muži	ženy	do 17	do 20	do 24	ZŠ	Vyuč.	SŠ bez mat.	SŠ s mat.	VŠ
Když někdo kouří pravidelně marihuanu	3,01	2,79	3,24	3,16	2,99	2,94	3,01	2,97	2,92	3,05	3,09
Když někdo bere tvrdé drogy	4,05	3,89	4,22	4,05	4,06	4,05	4,01	3,91	4,03	4,18	4,17

Relativně největší odmítání alkoholu zaznamenáváme u situace, kdy „někdo řídí auto pod vlivem malého množství alkoholu“ (viz tab. č. 10). Tato situace sice zásadně vadila 30,2 % dotázaných a kritický postoj (na 4. bodě škály) k ní vyjádřilo ještě dalších 23,3 % respondentů, nicméně vysoce tolerantní či tolerantní názor na řízení auta pod vlivem alkoholu projevila více jak pětina dotázaných (22,2 %). Více jak třetinu (35,1 %) dotázaných neznepokojuje situace nalévání alkoholu osobám mladším 18 let v restauraci (tento názor vyjadřují nejčastěji respondenti nejmladší věkové kategorie a zároveň muži zaujímají k této situaci podstatně smířlivější stanovisko než ženy, které jsou zde podstatně rigoróznější), a více jak dvěma pětinám dotázaných (40,7 %) v zásadě nevadí, když se někdo na veřejnosti výrazně intoxikuje alkoholem (zde bez rozlišení věkových skupin, avšak opět ženy tuto situaci vnímají více záporně).

Tab. č. 10 Do jaké míry vadí respondentům situace spojené se zneužitím alkoholu či lehkých drog (seřazeno od vadí velmi k vadí málo)

		Toto jednání mi													
	mean	nevadí 1		2		3		4		vadí 5		neví		celkem	
SITUACE:		a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%
Když někdo řídí auto pod vlivem malého množství alkoholu	3,55	114	7,6	219	14,6	345	23,0	350	23,3	454	30,2	19	1,3	1501	100,0
Když někdo kouří pravidelně marihuanu	3,01	245	16,3	307	20,5	371	24,7	290	19,3	264	17,6	24	1,6	1501	100,0
Když někdo v restauraci nalévá alkohol osobám mladším 18 let	2,96	288	19,2	239	15,9	408	27,2	329	21,9	213	14,2	24	1,6	1501	100,0
Když se někdo z radosti či smutku na veřejnosti opije „do němoty“	2,85	282	18,8	328	21,9	402	26,8	276	18,4	200	13,3	13	0,9	1501	100,0

Zvláštní kapitolou je v současnosti zneužívání marihuany. Mladá generace je zde rozštěpena na dva relativně stejně silné tábory, a to na ty kterým pravidelné kouření

marihuany velmi vadí nebo vadí (36,9 %) a na ty, kterým pravidelné kouření vůbec nebo převážně nevadí (36,8 %). Jednoznačně tak pravidelné kouření marihuany vůbec nevadí téměř každému pátému respondentovi (!).

V této souvislosti je zajímavé, že pravidelné kouření marihuany je podstatně přijatelnější pro muže než pro ženy¹⁰, že je z hlediska věku nejvíc akceptováno věkovou kategorií 18 - 20 let a nejméně mladistvými a že relativně největší vyznavači zneužívání lehkých drog se nacházejí mezi vysokoškoláky. Srovnávací tab. č. 10 navíc ukazuje, že zatímco průměr voleb „pravidelného kouření marihuany se pohybuje kolem středové pozice škály průměr voleb hodnocení braní tvrdých drog inklinuje k 4 (tj. negativnějšímu) bodu, a to bez rozlišení pohlaví, věkových kategorií či vzdělanostní úrovně respondentů.

Na tomto místě je třeba udělat malou odbočku, která ovšem bezprostředně souvisí s probíraným tématem. Ptali jsme se totiž respondentů do jaké míry je – dle jejich názoru – obtížné v ČR (při dostatku financí) sehnat nelegální drogy (viz tab. č. IV. v příloze). Otázku jsme položili tak, aby nám respondenti sdělili, jak dlouho by jim asi trvalo sehnat určité, v otázce vyjmenované, drogy.

Předně se ukázalo, že marihuanu by vůbec nedokázala sehnat pouze přibližně pětina dotázaných mladých lidí (21,9 %), tzv. taneční drogu extázi zhruba třetina respondentů (36,7 %) a ostatní v dotazu poptávané tvrdé drogy by nedokázala sehnat téměř polovina dotázaných, přesněji pervitin 42,2 %, LSD 42,5 %, heroin a kokain shodně 46,5%.¹¹ Že je marihuana droga, kterou mladá generace adaptovala jako quasilegální naznačuje zjištění, že do jedné hodiny by ji byla schopna obstarat více jak čtvrtina dotázaných (25,8 %) a do jednoho dne pak dohromady více jak polovina reprezentativního souboru mladých lidí (51,3%). To tedy znamená, že promořenost touto drogou je v současnosti v ČR na vysoké úrovni a prohibiční snahy v této oblasti jsou zjevně neúčinné.

¹⁰ Kritičtější postoj žen než mužů se objevuje téměř u všech 43 nabídnutých situací. Nicméně postoj ke kouření marihuany vykazuje v tomto ohledu čtvrtý největší rozdíl mezi muži a ženami (rozdíl 0,45 bodu na pětistupňové škále), a to hned za situacemi: „když kluci mluví sprostě“ (rozdíl 0,63), „když se někdo nabízí k prostituci a poskytuje sex za peníze“ (rozdíl 0,52 bodu) a „když někdo nalévá alkohol osobám mladším 18 let“ (rozdíl 0,5 bodu).

¹¹ Je zde ovšem třeba upozornit, že poměrně značná část respondentů se v této otázce zdržela odpovědi, což je možno interpretovat tak, že se ve světě drog spíše neorientují. Nejméně odpovědi „nevím“ bylo zaznamenáno u marihuany (11,4 %), nejvíce u LSD (21,9 %) a kokainu (20,5 %).

Závažnější je ovšem zjištění, že nejpozději do jednoho dne by bylo schopno koupit např. pervitin 17,6 % dotázaných a heroin 12,7 % respondentů.¹² Téměř okamžitě by měli k dispozici Extázi, Pervitin a LSD 4 až 5 % mladých lidí – tak totiž můžeme interpretovat zjištění, že by si byli schopni obstarat drogu do 1 hodiny. Tento údaj samozřejmě neříká nic o tom, zda by se v reálném životě o takovou věc respondenti pokusili, pouze však víme, že se dotázaní domnívají, že by takové aktivity byli schopni.

Tab. č. 11 Respondentů, kteří prohlašují, že by byli schopni sehnat drogu do 24 hodin.

	Do jedné hodiny		Do 12 hodin		Do jednoho dne		celkem	
	abs.č.	%	abs.č.	%	abs.č.	%	abs.č.	%
Marihuana	388	25,8	174	11,6	209	13,9	771	51,3
Heroin	25	1,7	77	5,1	89	5,9	191	12,7
Kokain	24	1,6	59	3,9	86	5,7	169	11,2
Pervitin	58	3,9	92	6,1	114	7,6	264	17,6
Extáze	75	5,0	127	8,5	125	8,3	327	21,8
LSD	56	3,7	80	5,3	88	5,9	224	14,9

N = 1501

V této situaci se nelze divit, že někteří pedagogové ve školách usilují o to, aby bylo legislativně ošetřena možnost podrobit podezřelého žáka ze zneužívání drog ve škole orientačnímu testu na návykové látky. Předložili jsme tuto v pedagogickém světě kontraverzní problematiku našim respondentům a zeptali se jich, zda by považovali za správné, aby v případě důvodného podezření na užití drogy v rámci školy měl ředitel školy právo podrobit takového žáka testu na návykové látky.¹³ Při relativně velmi malém množství respondentů, kteří se k otázce odmítli vyjádřit (4,9 %), překvapivě celých 42 % respondentů vyjádřilo jednoznačný názor, že by ředitelé škol měli toto represivní právo získat a pouze 6,5 % dotázaných mladých lidí bylo zásadně proti. Rozdělíme – li celé spektrum respondentů na ty, kteří se spíše přiklání k názoru, že by ředitel měl získat právo testovat (body škály 1 až 3) a na ty, kteří se spíše kloní k názoru opačnému (body škály 4 až 6), pak zjišťujeme že více jak tři čtvrtě dotázaných (75,8 %) se přiklání k možnosti „testovat“. Z jiného pohledu je si možno všimnout, že „středových“ či „nerozhodných“ (tedy těch co volí 3. a 4. bod škály) je zhruba pětina (21 %) a odpůrců testování (5. a 6. bod škály) je přibližně desetina (10,8 %). Lze tedy

¹² Celkový obraz o této problematice přináší tabulka č. VI v příloze.

¹³ Tentokrát jsme zvolili šestibodovou posuzovací škálu s krajními body „určitě bych to považoval za správné“ a „určitě bych to považoval za nesprávné“, a to proto, abychom respondentům znemožnili volit středovou pozici a vedli je ke kladnému či zápornému vyjádření.

usoudit, že mladí lidé jsou ve své většině naladěni spíše protidrogově, že považují za nepřipustné šíření drog ve školách a v zásadě by souhlasili s tím, aby je učitelský sbor prostřednictvím ředitele chránil před lidmi s aktivní drogovou zkušeností.

Vraťme se však nyní k základnímu tématu této pasáže, kterou je postoj respondentů k 43 exponovaným situacím a všimněme si bloku otázek, které nějak souvisí s rodinou a s jejím vytvořením či udržením. Jako nejzávažněji vnímaná a odsuzovaná situace v této oblasti je situace nevěry partnera či partnerky v dlouhodobějším vztahu. Průměrné hodnocení této situace se na pětibodové škále limitně blíží 4. bodu (3,92 bodu) a obsadilo dle celkového průměrnému skóru mezi ostatními 43 situacemi 9. – 10. pozici. Dva z pěti respondentů považují tuto situaci za vysoce negativní (39,9 %) a další více jak čtvrtina (25,3%) dotázaných ji hodnotí 4. stupněm škály. Souhrnně lze tedy konstatovat, že dotázaní respondenti považují téměř v dvoutřetinové většině (65,2%) nevěru za věc výrazně negativní, a že – z druhé strany – nevěra jako taková nevadí (samozřejmě na verbální úrovni) pouze 4,3 % dotázaných.

Nevěra vadí signifikantně více ženám, jejich záporný vztah k tomuto druhu chování nachází výraz v tom, že 44,5 % z nich ohodnocuje toto chování krajním negativním bodem škály (muži pouze v 35,5 % případů), dále respondentům z měst do 100 000 obyvatel a mladým lidem s vyšším (zejména vysokoškolským) vzděláním. Z hlediska věkových kategorií jsou rozdíly v posuzování nevěry zanedbatelné. Zajímavým v této souvislosti je, že nevěra statisticky více vadí respondentům, kteří nesouhlasí s tezí „Oko za oko, zub za zub“ a naopak méně vadí těm, kteří souhlasí s tezí „Kdo nekrade, okrádá svou rodinu“.

Na základě tohoto konstatování by se mohlo zdát, že si respondenti budou chtít „pojistit“ svého partnera formálně a že jim bude vadit nesezdané soužití, případně že budou mít výhrady vůči rozvodům. Naše výsledky však ukazují, že jak vztah k nesezdanému soužití tak k rozvodům je podstatně méně záporný (respektive více akceptován) než k nevěře. K otázce situace „když spolu žijí lidé bez svatby“ je třeba konstatovat, že nesezdané soužití se (s trochou nadsázky) v dnešní době pro mladé lidi stává téměř normou.¹⁴ V celkovém pořadí

¹⁴ Někteří ekonomové a pracovníci v sociální oblasti soudí, že dnešní mladí lidé považují soužití nesezdaných párů za běžné nejen z důvodu rozpadu tradiční měšťanské rodiny, ale také z důvodu výhodnosti tohoto soužití. Hovoří se v této souvislosti o jisté vypočítavosti lidí ve vztahu k záchytné sociální síti státu, která i při všech restrikcích v sociální oblasti přece jen do jisté míry zvýhodňuje pozici matek samoživitelek, přičemž se v minimálním množství případů zkoumá, zda tyto ženy fakticky nežijí v trvalém páru s partnerem.

odmítání předložených sociálních situací se „závadnost“ tohoto počínání dostala až na předposlední 42. místo s průměrnou známkou 1,76 bodu, přičemž ještě méně závažným shledali respondenti již pouze situaci, která byla do dotazníku zařazena spíše z důvodu zjišťování pravdivostní úrovně odpovědí respondentů a která zněla vadí/nevadí mi „když se někdo líbá na ulici“ (1,70 bodu).

Nesezdané soužití vůbec nevadí 938 respondentům (62,5 %) a k tomu dalších 221 (14,7 %) dotázaných volí pouze opatrnější 2. bod škály, což sumárně znamená, že mladá generace považuje pseudomanželské soužití za zcela normální. Pro úplnost, která dokresluje toto konstatování, je možno konstatovat, že postoj „velmi mi tato situace vadí“ projevilo pouze 5,5 % dotázaných. O rozhodnosti postoje pak svědčí, že k této otázce se z celého výběrového souboru nevyslovilo pouze 20 jedinců (1,3 %).

Na jiném místě záznamového listu jsme ovšem opět položili otázku, která se snažila zmapovat názory na současnou hodnotu sňatku z jiného pohledu. Ptali jsme se respondentů zda souhlasí s tezí, že „uzavírání manželství je zbytečné, svatba je přežitek“ a jejich názor nechali vyznačit na šestibodové škále.¹⁵ Na takto položenou otázku odpověděli dotázaní v průměru středovou pozicí (3,54 bodu) a to tak, že dva středové body škály (3. a 4. bod) skutečně zaujalo přes dvě třetiny respondentů, vyhrocený souhlas a nesouhlas s předloženou tezí pak vyjádřilo shodně něco přes 10 % odpovídajících. Lze tedy asi konstatovat, že mladí lidé nevnímají nesezdané soužití nijak úporně, na druhé straně si však nejsou jisti tím, zda by lidé neměli přece jenom svatbu uzavírat.

Při podrobnějším rozboru zjišťujeme, že svatbu za přežitek považují méně často dívky než chlapci – ženy tendují s průměrným indexem 3,81 bodu spíše ke čtvrtému tj. předposlednímu bodu škály (zároveň více jak čtvrtina dotázaných žen považuje svatbu víceméně za hodnotu), muži se spíše pohybují průměrně kolem bodu 3 (index 3,28) – tedy se více než ženy přiklání k názoru o nadbytečnosti legalizace partnerského vztahu (celých 30 % dotázaných volí na škále pozici 1. či 2. bodu škály). Z hlediska věkových skupin nenacházíme v této otázce žádné zásadnější rozdíly či odchylky od celkového průměru, pocit hodnoty svatby však rovnoměrně narůstá s úrovní dosaženého formálního vzdělání – průměrný index vysokoškoláků pak dosahuje hodnoty 3,92 bodu.

¹⁵ Krajní body škály 1) určitě souhlasím, 6) určitě nesouhlasím

Rozvody pociťují naši respondenti též jako něco normálního, co patří k běžným situacím sociálního života současnosti. To, že se někdo rozvede, zásadně vadí pouze 7,3 % dotázaných, respektive zhruba pouze každý pátý dotázaný mladý člověk sděluje, že mu rozvodová situace více či méně vadí (5. a 4. bod škály volilo 20,6 % dotázaných). Celkově exponovaná situace „když se někdo rozvede“ získala na pětibodové škále hodnotu 2,45 bodu, což znamená, že obsadila ve stupni záporného hodnocení až 38. místo (tedy rozvodová praxe je víceméně akceptována). Hodnocení závažnosti rozvodu se v zásadě neliší podle věku respondentů, nehraje zde žádnou roli ani vzdělání. Statisticky významně se liberálnější k rozvodu staví muži, kteří téměř ve třetině případů sdělují, že jim rozvod vůbec nevadí (v této kategorii je poměr mužů a žen 32,1 % : 25,0 %).

S problematikou rozvodů úzce souvisí i problematika následného zajišťování dětí v rámci alimentární povinnosti. Mladí lidé, kteří byli doptáni na postoj k neplacení alimentárních poplatků, zaujali k tomuto fenoménu poměrně odsuzující poměr. To se projevilo tím, že se neplacení alimentů umístilo na 15. místě záporně posuzovaných situací - průměr voleb na škále se přibližoval 4. bodu stupnice (přesně průměr 3,8 bodu). V této otázce zaujímaly podstatně radikálnější stanovisko ženy, které ve 43,8 % případů volily krajní negativní polohu škály, zatímco posuzovaná situace byla muži označena za „velmi vadící“ pouze v 27,9 %. Neplacení alimentů vadí též více vzdělanějším respondentům a respondentům z obcí do 100 000 osob. Zajímavou statisticky významnou souvislost nacházíme v tom, že respondenti, kteří se domnívají, že vrozené špatné povahové vlastnosti, mají podstatný vliv na kriminalitu mladých lidí zároveň velmi vadí neplnění alimentární povinnosti.

Posun hodnotové orientace mladé generace je možno dokumentovat i na jejich vztahu k situaci homosexuálního soužití. Akceptace této situace sice není tak masivní jako u přijetí heterosexuálního soužití nesezdaných partnerů, nicméně mladá generace dává najevo, že na homosexuální soužití lidí pohlíží jako na soukromou záležitost těch, kterých se to týká. Žití v homosexuálním vztahu tak získalo s průměrným bodovým ohodnocením 2,18 až 39. místo v hierarchii „odsouzení“, a to zejména proto, že 45,1 % dotázaných sdělilo, že jim tato situace vůbec nevadí a další téměř pětina se přiklonila k 2. bodu škály, tj. k možnosti „v zásadě nevadí“ (18,4 %). Tato distribuce voleb tak dotvrzuje, že výrazná nadpoloviční většina dotázaných nepovažuje homosexuální soužití za něco závadného, že postoj k této situaci má jednoznačně ujasněn.

Radikální tvrzení, že homosexuální soužití respondenti výrazně vadí, vyjádřila pouze necelá desetina dotázaných (9,4 %) a podobně mírnější stupeň odsudku další desetina (9,3 %). Zajímavým se v této souvislosti též zdá, že pouze zanedbatelné množství 30 respondentů (2 %) nebylo schopno se k této situaci tak či onak vyjádřit. U této situace nalézáme jistou anomálii, která spočívá v tom, že jako u jediné z 43 předložených situací k posouzení na pětibodové škále zastávají ženy o něco mírnější či vstřícnější postoj k homosexuálnímu soužití než muži (průměrné bodové ohodnocení je u mužů rovno 2,28 bodu, u žen 2,07 bodu).

Z hlediska věku se podsoubory respondentů liší pouze zanedbatelně (snad pouze věková kategorie nejmladších respondentů se statisticky častěji vyjadřuje negativně), obdobná málo rozlišená situace je i u členění podle vzdělání (jen opět vysokoškolsky vzdělaní respondenti zastávají nejvíc liberální stanovisko - 1,78 bodu).

K probírané tématice lze volně připojit i názory mladé generace na potrat. Úvodem k této problematice by snad bylo vhodné připomenout, že v posledních letech – pravděpodobně především díky zlepšené dostupnosti účinné antikoncepce – dochází k pozitivnímu trendu v množství potratů. Toto snížení je skutečně radikální. Porovnáme-li např. rok 1990 (kdy úroveň uměle vypuzených embryí dosahovala přibližně počtu osob velkého města – 123 695) se současností (rok 2010 – 39 273 potratů) zjišťujeme, že se množství potratů snížilo přibližně o dvě třetiny.¹⁶ Z tohoto pohledu jsme očekávali, že současná mladá generace přistupuje k pohlavnímu styku odpovědněji ve smyslu zabránění nechtěné koncepce, což mimo jiné též znamená, že potrat jednak nepovažuje za jistý druh antikoncepce a že zároveň váží jak zdravotní, tak zřejmě i etická rizika.

Otázka do jaké míry vadí respondentům to, že „jde žena na potrat“ se v hierarchii odmítání dostalo s průměrnou hodnotou 2,53 až na 37. místo. Zásadně tato situace vadí pouze 109 respondentům (7,3 %), mírnější 4. bod škály pak volí dalších 200 dotázaných (13,3 %). Naopak vůbec potratová aktivita nevadí 416 dotázaným (27,7 %) a poněkud menší stupeň souhlasu zaznamenáváme u 307 mladých respondentů (20,5 %). Dále je možno konstatovat (a je to možná pro tuto otázku příznačné), že tato problematika zaznamenala ze všech 43 posuzovaných situací největší procento nezodpovězení – 94 respondentů (6,3 %) se vyhnulo odpovědi.

¹⁶ Zdravotnictví ČR 2010 ve statistických údajích, Ústav zdravotních informací a statistiky ČR, Praha 2011, str. 10.

Z hlediska podskupin je možno konstatovat, že se v zásadě na tuto otázku neliší názory žen od mužů (ženy pouze o něco málo více zaujímají vůči potratům rigoróznější odsuzující postoj), podstatně se neliší ani názory různých věkových skupin (relativně nejpřísněji hodnotí potrat nejstarší věková kategorie respondentů do 24 let), ani hodnocení podle stupně vzdělání nevykazuje zásadnější rozdíly (pouze u vysokoškolsky vzdělaných respondentů zaznamenáváme nižší úroveň kritiky potratů).

Tab. č.12 Porovnání stupně odsouzení vybraných posuzovaných situací (průměr hodnot škály)

	pořadí	celkový průměr na škále	pohlaví		věkové kategorie			vzdělanostní úroveň					
		celkem	muži	ženy	do17	do 20	do 24	ZŠ	Vyuč.	SŠ bez mat.	SŠ s mat.	VŠ	
Když někdo ruší noční klid	27.	3,14	2,95	3,34	3,09	3,08	3,22	3,02	3,17	3,05	3,26	3,39	
Když kluci mluví sprostě	33.	2,90	2,59	3,22	2,77	2,90	2,98	2,74	2,80	2,88	3,11	3,17	
Když někdo netřídí domovní odpad	35.	2,55	2,34	2,76	2,45	2,49	2,65	2,40	2,43	2,70	2,74	2,80	
Když někdo jezdí v hromadné dopravě „načerno“	36.	2,54	2,35	2,74	2,52	2,57	2,53	2,46	2,47	2,66	2,65	2,64	
Když jde žena na potrat	37.	2,53	2,40	2,67	2,64	2,62	2,41	2,56	2,55	2,59	2,50	2,35	
Když se někdo rozvede	38.	2,45	2,34	2,57	2,55	2,46	2,39	2,45	2,34	2,52	2,53	2,28	

Poznámka: čím vyšší průměrná známka, tím větší odsudek hodnocené situace

V této souvislosti chceme upozornit ještě na jednu zásadní věc, která dokresluje akceptaci či neakceptaci probíraných životních situací. Jak ukazuje tabulka č. 12, našim respondentům v průměru více vadí rušení nočního klidu, či to, že kluci mluví sprostě, či to, že někdo netřídí domovní odpad, než rozvod nebo potrat.

Možná stojí za zamyšlení, proč mladí lidé víc nevnímají jako závažné zlo rodinné katastrofy vyúsťující v rozvod, či nechávají bez větší emotivní pozornosti otázku života a smrti, která se – ať chceme či nechceme – k problematice potratovosti váže. Samozřejmě je třeba vzít v úvahu, že naše řazení je určitým umělým srovnáním a že by posuzování možná dopadlo jinak, kdyby byly výše naznačené problematiky posuzovány ve vzájemném

propojení, nikoliv přes stejně formulovanou škálu. Nicméně i tak je třeba vzít zjištěné výsledky v úvahu.¹⁷

Zvláštní kapitolou je vztah mladých lidí k chování lidí v dopravních situacích. Tuto problematiku reprezentovaly z různých aspektů tři situace, které se poměrně často dotýkají mladé generace. Respondenti posuzovali nejvíce negativně situaci „kdy řidič v autě nebezpečně předjíždí“ (8 pozice), dále „když někdo používá motorové vozidlo bez řidičského průkazu“ (13. – 14. pozice) a konečně situaci - o které jsme již z jiného aspektu hovořili výše - „když někdo řídí auto pod vlivem malého množství alkoholu“ (v otázce bylo upřesněno – po požití 2 piv) – 18. – 19. pozice.

Na nebezpečné předjíždění má nějaký názor drtivá většina dotázaných, odpovědi se vyhnulo pouze 17 dotázaných (1,1 %). Nebezpečné přejíždění maximálně vadí dvěma pětinám dotázaných (39,9 %) a připočteme-li k tomuto údaji ještě respondenty volící 4. bod škály (29,8 %), pak téměř tři čtvrtiny mladých lidí mají k tomuto počínání vážné výhrady. Na druhou stranu nelze přehlédnout, že více jak každému desátému dotázanému (součet pozice 1 a 2 na škále = 12,6 %) nepřipadá hazardní jízda autem jako něco, co by mu mělo vadit.

Tento druh ohrožujícího jednání odsuzují zejména ženy a respondenti z rodin, které vykazují průměrnou životní úroveň, dále respondenti, kteří věří na výrazný vliv vrozených špatných povahových vlastností mladých lidí na kriminalitu. Zajímavým je, že radikální odsuzování hazardního jednání na silnici vysoce koreluje s odmítáním názoru, že Policie ČR je neschopná při omezování kriminality. Podobně respondenti nesouhlasící s hazardním předjížděním nesouhlasí též se zásadou „oko za oko“ a „kdo nekrade, okrádá rodinu“. Naopak prohlášení respondentů, že jim hazardní předjíždění nevadí koreluje s tím, že považují svého rodiče v nějakém směru za problémového.

I řízení motorového vozidla na silnici bez řidičského oprávnění považují respondenti ve svém celku spíše za závadové chování.¹⁸ I k problematice řízení motorového vozidla na

¹⁷ Při diskusi o těchto problémech se mnohdy vyskytují i jiné možné interpretace. U podobných zjištěných souvislostí je nezbytná citlivá interpretace, zvláště když je závažnost hodnocených životních situací obtížně srovnatelná. Vzhledem k tomu, že se respondenti vyjadřovali k umělému přerušení těhotenství, respektive k rozvodu někoho jiného, výsledky je potřeba interpretovat i z tohoto pohledu. Zde narážíme na obecnou sociologickou problematiku možnosti zobecnění projektivních otázek (jde o skrytý názor respondenta, či odpověď spíše vypovídá o vztahu respondenta k individuální svobodné volbě těch, které posuzuje).

silnici bez řidičského oprávnění se uměla vyjádřit naprostá většina dotázaných, neodpovědělo pouze 24 respondentů (1,6 %). Při porovnání s předchozí analyzovanou situací nebezpečného předjíždění, volí respondenti v situaci řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění středovější body škály. Zřejmě se zde promítá úvaha dotázaných, že řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění ještě nemusí nutně znamenat, že řidič řídit neumí a proto se na toto hazardní počínání dívají s větším pochopením. Nicméně i při posuzování této situace se velká část mladých lidí staví proti používání motorového vozidla bez řidičského oprávnění (viz tab. č. 13)

Tab. č. 13. Posuzované situace vztahující se k riskování v dopravě

		Toto jednání mi													
	mean	nevdí 1		2		3		4		vdí 5		neví		celkem	
SITUACE:		a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%
Když někdo v autě nebezpečně předjíždí	3,93	86	5,7	103	6,9	248	16,5	448	29,8	599	39,9	17	1,1	1501	100,0
Když někdo používá motorové vozidlo na silnici bez řidičského oprávnění	3,82	90	6,0	146	9,7	296	19,7	359	23,9	586	39,0	24	1,6	1501	100,0
Když někdo řídí auto pod vlivem malého množství alkoholu	3,55	114	7,6	219	14,6	345	23,0	350	23,3	454	30,2	19	1,3	1501	100,0

Poznámka: čím vyšší průměrná známka, tím větší odsudek hodnocené situace

I zde se ženy staví k této situaci více záporně, situace řízení bez řidičského oprávnění pak též výrazně vadí skupině nejstarších respondentů (kategorie 21 – 24 let) a respondentům vzdělanějším – zejména středoškolákům s maturitou a absolventům vysokých škol. Řízení bez řidičáku se nelíbí též respondentům, kteří označují své rodiče za neproblémové a kteří považují práci Policie ČR za dobrou. Tito dotázaní pochází většinou z rodin s průměrnou životní úrovní.

Zajímavá je i distribuce názorů na řízení bez řidičského oprávnění podle velikosti trvalého bydliště dotázaných. Nejradikálnější v odmítání jsou respondenti z obcí v rozmezí velikosti od 20 000 – 100 000 obyvatel (zde dokonce 44,3 % dotázaných zaujalo k tomuto problému krajní negativní stanovisko a dalších 19,7 % volilo 4. bod škály), nejsmířlivější k této situaci jsou pak respondenti z nejmenších obcí do 1 000 obyvatel. Z hlediska jiného

¹⁸ Tato posuzovaná situace je z hlediska průměru voleb hodnocena stejně jako situace „Když si někdo nehledá práci a žije jen z dávek a darů“ (o této posuzované situaci budeme hovořit dále).

územního členění mají vůči řízení bez oprávnění největší námitky respondenti Libereckého kraje. Na okraj lze ještě poznamenat, že s řízením motorových vozidel též statisticky významně nesouhlasí respondenti, kteří jsou členy nějakých církví nebo ti, kteří v průběhu svého života chodili do nějakých organizovaných aktivit volného času.

I situace řízení pod vlivem (malého množství) alkoholu je hodnocena jako aktivita, která respondentům spíše vadí než nevadí.¹⁹ Také zde situaci více odsuzují ženy než muži, starší a vzdělanější respondenti (největší souhlas s jízdou pod vlivem alkoholu projevují respondenti se základním vzděláním). Podobně statisticky významně souhlasí s alkoholem za volantem lidé, kteří vyznávají zásadu „Oko za oko, zub za zub“ a zásadu „Kdo nekrade, okrádá rodinu“, častěji pocházejí z rodiny s problémovým otcem.

Na závěr tohoto bloku je však nutno varovně dodat, že pro 22,4 % mladých lidí (součet volby 1. a 2. bodu škály) je přijatelné řídit auto po požití dvou piv a že 15,7 % reprezentativního souboru respondentů (opět sloučení voleb 1. a 2. bodu škály) nepovažuje za nesprávné řídit motorové vozidlo na silnici bez řidičského oprávnění.

Do další skupiny analyzovaných situací jsme vybrali ty, které mají nějaký vztah k přinejmenším neetickému chování (viz tab. 14). Jak jsme již dříve zdůraznili, jako nejvíce závadná aktivita byla našimi respondenty vyhodnocena situace „když někdo někoho fyzicky či psychicky deptá“, tedy jednání, které jsme si zvykli označovat za šikanu (v celkovém pořadí odmítnutí se umístila na třetím místě). I při celkovém zásadním odmítnutí šikany uvádí 6,6 % respondentů (součet 1. a 2. bodu škály), že jim nevadí, když někdo někoho fyzicky či psychicky deptá.²⁰ Dalším tříděním zjišťujeme, že se statisticky významně jedná o respondenty, kteří mají problémového rodiče, případně žijí v aglomeracích nad 100 000 obyvatel. Na šikanu jsou více citlivé ženy, respondenti s vyšším vzděláním, věřící lidé, dále respondenti, kteří nesouhlasí se zásadou „oko za oko, zub za zub“ ani se zásadou „Kdo nekrade, okrádá rodinu“.

Situace „když někdo někoho nespravedlivě očerňuje a pomlouvá“ se v pořadí závažnosti odsouzení dostala na čelné 7. místo, do sousedství takových posuzovaných situací jako je fetování tvrdých drog či nebezpečného předjíždění v autě. Vedle toho, že i tuto situaci signifikantně častěji odsuzují ženy, nacházíme statisticky významnou závislost s místem

¹⁹ Tato situace vadí v průměru tak jako jiná posuzovaná situace – „Když někdo sprejem počmárá omítku domu“.

²⁰ Z tohoto údaje by se pravděpodobně dalo opatrně usuzovat na latenci tohoto jevu v populaci mladých lidí.

bydliště respondentů v menším městě (tedy v obci od 5 000 – 20 000 obyvatel), přičemž naopak tato posuzovaná situace signifikantně častěji pochopitelně nevadí respondentům s největších měst a zejména mladým obyvatelům Prahy. Respondenti, kterým pomluva nevadí, pocházejí dále z problémových rodin a nacházíme u nich souhlas s tezí „Kdo nekrade, okrádá rodinu“. Nicméně pomluva se setkává u dotázaných mladých respondentů se zásadním odsudkem, nedochází ani k váhání při hodnocení (pouze zanedbatelných 11 dotázaných = 0,7 % nebylo schopno tuto situaci posoudit a zdrželo se odpovědi).

Poněkud větší váhání se dostavilo při posuzování situace, zda respondentům vadí „když někdo zbije své neposlušné dítě“. I zde se však vyhnulo odpovědi pouze 25 dotázaných (1,8 %). Situace byla hodnocena v seznamu posuzovaných 43 situací na 17. místě. Tentokrát bylo respondentů, kterým tato situace nevadí, podstatně více, první a druhý bod škály zvolil téměř každý 5. respondent (17,7 %), nicméně i tak mladá generace v zásadě odmítá používání fyzických trestů jako jeden z výchovných prostředků.

Fyzické tresty vůči dětem vadí signifikantně více ženám než mužům (4. a 5. bod škály volilo 57,6 % žen a pouze 46,1 % mužů), největší odpor proti těmto trestům se ukazuje u respondentů z menších měst s velikostí mezi 5 – 20 tisíci obyvatel a respondenty, kteří v mládí navštěvovali nějaké organizované zájmové aktivity volného času. Pro tyto respondenty je též charakteristické, že věří v rozhodující význam vrozených špatných povahových vlastností mladých lidí při páchání kriminality a nesouhlasí se zásadami „oko za oko, zub za zub“ nebo se zásadou „kdo nekrade, okrádá rodinu“ a též nesouhlasí s tezí, že Policie ČR je neschopná při omezování kriminality. Naopak respondenti, kterým nevadí fyzické tresty jako výchovný prostředek dětí, pocházejí statisticky významně z problémových rodin, souhlasí s odplatným principem a není jim cizí heslo „kdo nekrade, okrádá rodinu“.

Tab. č. 14 Vztah k některým neetickým (kriminálním) situacím

		Toto jednání mi													
	mean	nevadí 1		2		3		4		vadí 5		neví		celkem	
SITUACE:		a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%
Když někdo někoho fyzicky či psychicky deptá (šikana)	4,39	43	2,9	56	3,7	126	8,4	324	21,6	937	62,4	15	1,0	1501	100,0
Když někdo někoho nespravedlivě očerňuje a pomlouvá	4,03	58	3,9	70	4,7	271	18,1	467	31,1	624	41,6	11	0,7	1501	100,0
Když někdo zbije své neposlušné dítě	3,56	111	7,4	154	10,3	434	28,9	358	23,9	419	27,9	25	1,7	1501	100,0
Když se nějaký mladistvý vyspí s dívkou „pod zákonem“, tedy mladší 15 let	3,28	186	12,4	231	15,4	351	23,4	307	20,5	347	23,1	79	5,3	1501	100,0

Poznámka: čím vyšší průměrná známka, tím větší odsudek hodnocené situace

Poslední situací, kterou jsme přiřadili do tohoto bloku, neboť se do značné míry dotýká práv dítěte, je situace „když se nějaký mladistvý vyspí s dívkou 'pod zákonem', tedy mladší 15 let“. V jedné z naší dříve zveřejněné práci jsme konstatovali²¹, že mladí lidé poměrně často „přehlízejí“, že soulož s osobou mladší 15 let je trestným činem a jsou nejednou toho názoru, že pokud se jedná o nevynucený či dokonce souhlasný pohlavní styk mladistvého s dítětem pod 15 let věku, pak nikdo nemá právo do tohoto vztahu zasahovat. Byli jsme proto zvědaví, jak respondenti ohodnotí v tomto výzkumu exponovanou situaci.

Souhrnně lze říci, že se v pořadí záporného postoje k předloženým situacím umístila tato na 24. místě s celkovou průměrnou známkou na škále 3,28. Stojí za povšimnutí, že se zde vyhnulo odpovědi 5,3 % dotázaných (tj. 79 mladých lidí – signifikantně více mužů než žen) a také odmítlo odpovědět více nejmladších respondentů, kterých by se exponovaná situace mohla týkat.

Při součtu respondentů, kteří volili 1. a 2. bod pětistupňové škály a tím dali najevo, že jim situace pohlavního styku mladistvého s nezletilou nevadí, zjišťujeme, že tuto pozici zaujal zhruba více jak každý čtvrtý dotázaný (27,8 %), přičemž to byli významně častěji muži než

²¹ Večerka, K., Holas, J., Tomášek, J., Diblíková, S., Blatníková Š.: Mládež v kriminologické perspektivě. Praha: IKSP 2009, ISBN 978-80-7338-079-3.

ženy (muži 32,4 %, ženy 23,0 %). Nejvstřícnější k předložené situaci byli respondenti s výučním listem a ti, kteří bydlí ve velkoměstě (tedy městě nad 100 000 obyvatel).

O respondentech, kterým více méně soulož s nezletilou nevádí, lze říci, že signifikantně častěji vyznávají názor, že na vznik kriminality nemá téměř žádný vliv chybné rozeznávání dobrého a zlého, podobně jako názor, že vrozené špatné vlastnosti člověka nemají vliv na jeho kriminalitu, souhlasí s tezí „oko za oko, zub za zub“ a s tezí „kdo nekrade, okrádá rodinu“. Nepřekvapí, že tito takto smýšlející jedinci o sexu s nezletilou nejsou aktivními členy nějaké církve, že pocházejí z problémových rodinných poměrů, že jsou kritičtí k činnosti policie a že také v mládí nenavštěvovali žádné aktivity volného času.

Nicméně výše uvedená průměrná známka naznačuje, že je přece jenom více těch respondentů, kterým uskutečňování předčasného pohlavní styku vadí. Na krajním okraji záporného vyjádření k situaci (bod 5 škály) se pohybuje téměř čtvrtina všech respondentů, signifikantně více žen (28,8 %) než mužů (17,8 %). Součet respondentů ve škálové pozici 5 a 4 tak zahrnuje přes polovinu žen (51,9 %), ale pouze třetinu mužů (35,4 %). Pohled v souvislostech ukazuje, že respondenti, kterým vadí posuzovaná situace se zároveň statisticky častěji domnívají, že se na úrovni kriminality výrazně projevují nejasnosti pachatelů v rozpoznávání dobrého a zlého, nesouhlasí s tezí „oko za oko, zub za zub“ ani s tezí „kdo nekrade, okrádá rodinu“, věří ve schopnosti policie, pocházejí z neproblémového rodinného zázemí, mají častěji kladný vztah k náboženství a v mládí navštěvovali kroužky zájmové činnosti volného času.

Po provedení faktorové analýzy se různá míra kriminální citlivosti respondentů (implicite) projevuje v rámci šesti kategorií. Podle stupně průměrné citlivosti na škále „vůbec nevádí“ = 0 až „velmi vadí“ = 100 je pořadí těchto faktorů následující: a) zneužití síly, využití příležitosti nebo zneužití závislosti k poškození druhých (76,2), b) zneužívání postavení (72,2), c) užívání drog a vztah k prostituci (61,8), d) hrubost, vandalství a pohlavní zneužití (58,6), e) obecné poškozování společnosti (58,3), f) morální uvolněnost (40,9). Nejrozpornější je faktor „zneužití síly“ (30 % společ. rozptylu) a morální uvolněnosti (29 %).

V rámci hlubšího statistického zpracování jsme respondenty shlukovou analýzou segmentovali podle stupně kriminální citlivosti do 5 skupin.²² Z celkového množství 1501 respondentů bylo tímto způsobem zařazeno 1271 dotázaných.

Skupinu 1. lze označit souhrnným názvem „rigidně zásadoví“. V celém souboru jich nacházíme 14 %. Jsou to ti, kteří se ve většině položených otázek distancují od názoru, že jim popsaná negativní situace nevadí, kteří vyjadřují nevoli či zásadní krajní nesouhlas téměř se všemi posuzovanými negativními situacemi. Jeví se jako nesmlouvaví ve svých postojích, vysoce nadprůměrně odsuzují všechny námi nabídnuté negativní skutky, zvláště silně odsuzují užívání tvrdých drog, zneužívání funkce, ubližování zvířatům a nepoctivé nabytí akademických titulů.

O něco častěji se do této skupiny řadí ženy. Z hlediska chování ve škole jsou mladí lidé tohoto typu kázeňsky neproblémoví (jen výjimečně měli někteří z nich epizodicky zhoršenou známku z chování), nezneužívají motorová vozidla k jízdám bez řidičského oprávnění, jsou spíše pro zákonně zakotvené větší bezpečí než pro rozšiřování sféry svobody, příčiny závadovosti vidí častěji než druzí v nejasnostech v rozlišování dobra a zla v chování, jsou optimističtější, pokud jde o jednání běžných občanů, v případech vyžadujících jejich součinnost při odvracení nějakých kriminogenních situací. Zároveň se méně než ostatní respondenti ztotožňují s různými pravidly a názory vrstevníků obsahující morální odchylky, agresivitu, xenofobii a sociální nihilismus.

Nejčastěji ze všech považují za velmi závažný problém v ČR domácí násilí a rozpad tradiční rodiny, dále zneužívání psychotropních látek (o sobě tvrdí, že ani nevědí, jak by si je mohli obstarat, tedy že nejsou v kontaktu s lidmi, kteří se v této oblasti pohybují), projevy agresivity, zneužívání dětí, korupční jednání, ohrožení virem AIDS a kriminalitou. Do tohoto typu patří především respondenti z řad nejmladší věkové kategorie, nejčastěji bydlící v obcích do 20 000 obyvatel, jsou to častěji členové nějakých církví či náboženských společenství a často nejsou schopni (nebo se vyhýbají odhadu) posoudit majetkovou úroveň své rodiny, případně soudí, že majetkové poměry jsou spíše průměrné.

²² Srovnej k této problematice grafy Va. a Vb. v příloze.

Skupinu 2. lze označit souhrnným názvem „liberálně zásadoví“, tj. odchylují se od průměru voleb všech respondentů tak, že jim nejdůležitější asociální projevy vadí poněkud více než průměru všech dotázaných, naopak relativně méně závažné věci jim vadí méně než průměru všech respondentů. Silně (nadprůměrně) jim tak vadí ubližování slabším nebo bezmocným, gamblerství a tvrdé drogy, naopak shovívavější než průměr názorů vykazují k drobnějším morálním vybočením typu opisování ve škole, nelegálnímu stahování materiálů z webu, líbání na veřejnosti apod.

Do této skupiny se řadí více jak čtvrtina respondentů (28 %), která signifikantně častěji žije ve větších městech nad 100 000 obyvatel, a to nejčastěji v Plzeňském kraji v domácnostech s průměrnou majetkovou situací. O něco častěji jde o muže, kteří pocházejí z průměrných majetkových poměrů. Z pohledu ukázněnosti v oblasti akceptace zákazu řízení motorových vozidel bez řidičského oprávnění jsou spíše akceptující než porušující. Liberálnost této skupiny se projevuje mimo jiné v tom, že vyjmenovaným příčinám (viz pojednání výše) závadového chování mladých lidí (s výjimkou působení drog) přisuzují spíše slabší vliv než ostatní dotázaní. Zajímavým v této souvislosti je, že se členové této skupiny domnívají, že by byli poměrně rychle schopni sehnat tvrdé drogy, tedy že jejich kontakty tuto akci umožňují. Tímto postojem se velmi přibližují 5. skupině (viz dále), nicméně se lze domnívat, že u skupiny liberálně zásadových se jedná spíše o případnou možnost, zatímco u 5. skupiny dochází i k uskutečňování nákupu drog na černém trhu.

Mladí lidé zařazení do 2. skupiny rozlišují různé situace, ve kterých se domnívají, že lidé pravděpodobně poskytnou oběti nějaké nouzové situace pomoc či nějakou součinnost a kdy tuto pomoc pravděpodobně neposkytnou. Domnívají se, že lidé nezůstanou nevšímaví v situacích, kdy dojde k zranění v důsledku dopravní nehody a v situaci, kdy by se stali svědky pokusu někoho o sebevraždu. Naopak jsou skeptičtí k tomu, že by lidé součinnostně zareagovali v případě, že by byl někdo přepaden či že by lidé pomáhali policii dostihnout pachatele vloupání do auta, pochybují o tom, že by někdo zasáhl proti aktuálnímu prodeji drog dětem před školou či že by po nálezku peněženky s adresou se nálezci snažili předat ji jejímu majiteli. Liberálně zásadoví se drží zásady, že je nejlepší se do ničeho neplest, na druhou stranu se přiklánějí k nesouhlasu (či pouze k slabšímu souhlasu) s antisociálními zásadami.

Skupinu 3. můžeme označit souhrnným názvem „konzervativně zásadoví“. Statistickými postupy byla do této skupiny zařazena třetina respondentů (33 %), kteří se ve svých názorech charakterizujících kriminální citlivost drží ve většině – zvláště závažnějších - položených otázek slabě nad průměrem zkoumaného vzorku. V této skupině převažují ženy, jedná se v převažující většině o neproblémové jedince, drtivá většina z nich nikdy neměla na vysvědčení zhoršenou známku z chování. Lze o nich tedy říci, že patří mezi neproblémové z hlediska chování na základní škole. Jedná se o respondenty ve věku kol 18 let, nejčastěji s ukončeným středoškolským vzděláním, významně častěji bydlí v Ústeckém kraji, vykazují průměrnou majetkovou situaci a nevěří na předpovědi věstců či kartárek – tedy jsou spíše racionálně zaměřeni. V době navštěvování ZŠ chodili statisticky významně častěji do zájmových kroužků, projevovali soustavnější zájem o organizované aktivity volného času (průměrně navštěvovali zájmové útvary 3 roky).

Námi uvedené možné příčiny závadového chování považují ve srovnání s ostatními skupinami za vesměs důležité (s výjimkou nedostatku nábožnosti, kde silněji skórují respondenti 1. a 4. skupiny), podobně jako rigidně zásadoví jsou silněji pro zdůraznění bezpečí v zákonech i za cenu ztrát některých vymožeností svobody, a též podobně jako členové 1. skupiny předpokládají v situacích nouze převážně občanskou aktivitu a spolupráci. Zde je zajímavé, že se konzervativně zásadoví členové této skupiny odlišují od rigidně zásadových v tom, že se domnívají, že by nálezce peněženky s adresou vysoce pravděpodobně neusiloval o její navrácení majiteli. Členové 3. skupiny se však (silně podobně jako členové skupiny 1.) neztotožňují s různými antisociálními názory a pravidly, mají však xenofobní sklony a ze všech skupin nejsilnější víru v pravdivost mediálních zpráv.

Skupina 4. je skupinou „protisměrných“. Do této skupiny statistické postupy zařadily 14 % respondentů. Jsou to ti, kteří se ve většině případů drží ve středu škály (tedy kolem bodu 3), nezaujímají zásadnější odmítavé stanovisko k nejdůležitějším sociálně patologickým fenoménům (čím se v těchto otázkách dostávají zhruba o jeden bod škály pod průměr voleb celého souboru a vykazují tím menší kriminální citlivost) a naopak z pohledu celého souboru v bagatelních problémech volí přísnější odsudek – tedy dostávají se do pozice určité protisměrnosti. Tím se ovšem samozřejmě dostávají do kontrastu s průměrným hodnocením celého souboru. Statisticky signifikantně jsou to respondenti z malých lokalit (nejčastěji místo jejich trvalého bydliště je do 1 000 obyvatel), bydlí zejména v kraji Moravskoslezském a kraji

Vysočina. Tito respondenti též často odmítají sdělit informaci o svém chování na základní škole.

K této skupině lze ještě sdělit, že při hodnocení námi nabídnutých příčin delikvence se vyjadřují spíše opatrně, ale silný vliv nacházejí v tlaku médií a v ovlivnění chování mladých lidí virtuálním světem, za důležitý prvek rozvoje delikvence považují též nedostatek nábožnosti a výraz nesouhlasu s politickou situací v zemi. Tvrdí, že k tvrdým drogám by se dostávali těžko, nicméně považují za nesprávné, aby ředitelé škol měli právo provádět testování žáků na přítomnost narkotik ve škole. Obecně kritizují kvalitu našich zákonů a připouštějí, že nežijí v úplném souladu se zákony.

Skupina 5. - „s asociální tendencí“ Jedná se o skupinu z hlediska kriminální citlivosti **nejvíce ohroženou**, neboť téměř ve všech 43 položkách zaujímá postoj „toto jednání mi vůbec nevadí“, nebo toto jednání mi vadí jen málo“. Ve výzkumném vzorku, který byl zredukován o respondenty s nezodpovězenými otázkami na 1271 členů se do této páté skupiny řadí více jak každý desátý dotázaný (**11 %**). Patří sem statisticky významně častěji muži, kteří měli na základní škole závažné problémy s chováním, jejich nejvyšší dokončené vzdělání je pouze základního stupně, žijí nejčastěji ve velkoměstech (zejména v Praze), majetková situace rodiny je nejčastěji podprůměrná až vysoce podprůměrná (nicméně se zde objevují naopak i reprezentanti tzv. zlaté mládeže s nadprůměrnou majetkovou situací rodiny), jsou to mladí lidé, kteří se staví proti jakékoliv víře a pravděpodobně i proti jakékoliv pozitivní ideologii.

Respondentům této skupiny vadí méně než ostatním mladým lidem našeho vzorku ubližování slabším či nějak bezmocným, mají větší „pochopení“ pro lichvu a gamblerství, pro nalévání alkoholu v restauracích osobám mladším 18 let, jsou jim jedno takové věci jako neplacení jízdného v hromadné dopravě, neekologické jednání či nečestné jednání ve škole, uzavírání sňatků považují za zbytečné.

Nacházíme mezi nimi v hojné míře problémové jedince, kteří se chovali asociálně nejen ve škole, ale porušovali normy běžného soužití, např. opakovaně řídili motorové vozidlo na silnici bez řidičského oprávnění, situace ohrožení majetku nebo osob posuzují z hlediska netečnosti a nečinnosti, tedy nepovažují za svou povinnost se v těchto případech angažovat ve prospěch oběti. Patří častěji k zastáncům pěstního práva a morálky pouličních

gangů, vyznávají postoje zlehčující roli policie, věří v rozhodující roli peněz a vyznávají hedonistický přístup k životu.

Mají tendenci zlehčovat závažnost nejrůznějších kriminálních problémů v ČR počínaje výskytem domácího násilí, přes civilizačně – ekonomické dysfunkce až po agresivitu a kriminalitu, na druhé straně jsou zastánci možnosti udělování trestu smrti. Mají – vzhledem k ostatním členům výběrového souboru – rychlejší přístup k tvrdým drogám a zároveň se staví proti zvýšení pravomocí ředitelů škol při kontrole přítomnosti drog ve škole.

Častěji by si přáli rozvolnění současných zákonů ve prospěch větší svobody, což lze interpretovat jako touhu po své menší kontrolovatelnosti. Kritizují kvalitu našich zákonů a zároveň připouštějí, že sami zákony obcházejí nebo porušují. Za příčiny delikvence považují často tíživou chudobu a výskyt kriminálních příležitostí, ve svých názorech se silně přiklánějí k antisociálním zásadám a názorům (s výjimkou zásady „kdo nepracuje, ať nejí“, kde mají spolu s „rigidně zásadovými“ nejnižší skóre).

Tato skupina respondentů pravděpodobně odhaluje latentní ohroženou skupinu mladých lidí, kteří by měli být v optimálním případě objektem intenzivního preventivního či dokonce resocializačního působení. I když můžeme předpokládat, že ve zkoumaném souboru je jistě určitá skupina revoltujících a stylizujících se jedinců, kteří své odpovědi příliš nevážili na laboratorních vahách, je třeba vzít v úvahu, že osob vyžadujících intenzivní sociální práci je mezi mládeží asi více, než jsme si dosud byli ochotni připustit.

Názory mladých lidí na vybrané modelové situace ohrožení majetku nebo osob

Mladí lidé, kteří vrůstají do sociálních struktur společnosti, ve které od mládí žijí a jejíž normy si v rámci socializace osvojují, si – mimo jiné – vytvářejí představu o pravděpodobném chování lidí ve svém okolí v různých životních situacích. Zajímalo nás jaký je tento obraz, resp. co mladí lidé předpokládají že nastane, když dojde ke krizové situaci. K naznačení odpovědi na tuto otázku jsme požádali respondenty o sdělení jak by – dle jejich názoru – reagoval běžný občan na vybrané modelové situace ohrožení majetku nebo osob. Tím jsme i jistým způsobem projektovali názor samotných respondentů.

Zvolili jsme 8 typově rozdílných situací, kdy občan:

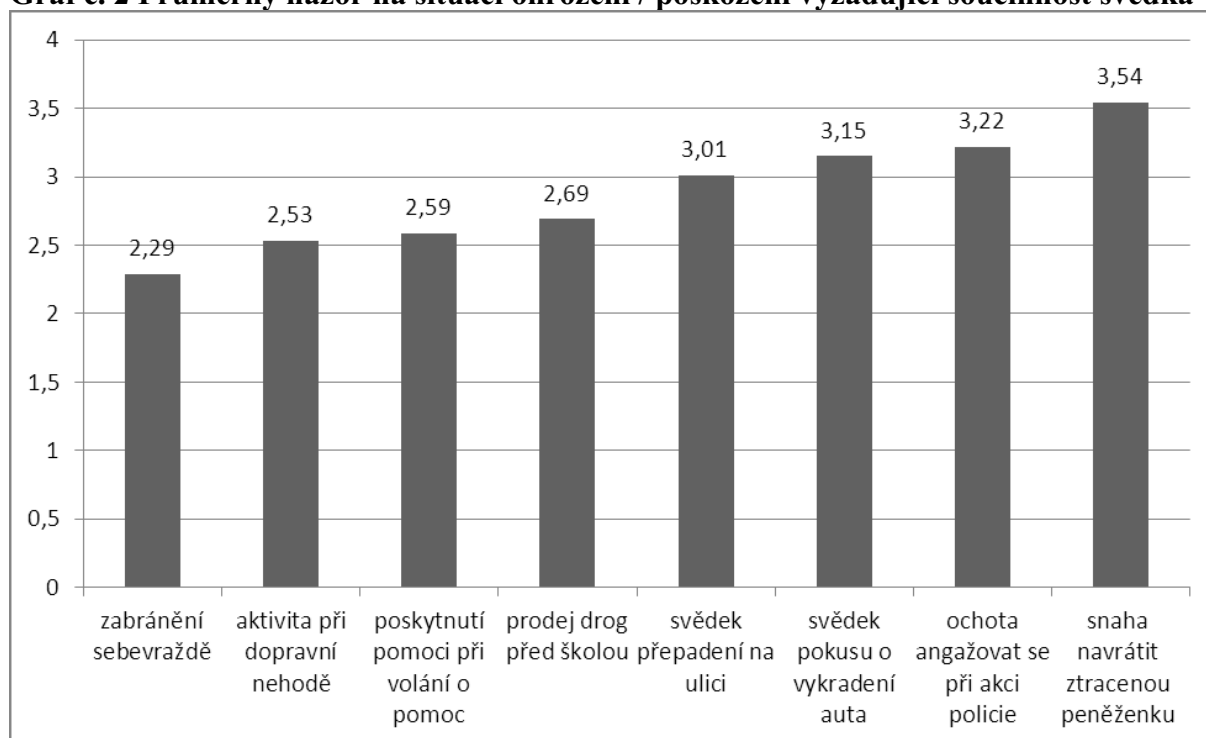
- našel peněženku s větším množstvím peněz a s adresou a jménem majitele
- se stal svědkem závažné dopravní nehody se zraněním
- se stal svědkem přepadení na ulici
- se stal svědkem pokusu o vykradení cizího auta na ulici
- vidí, že někdo prodává před základní školou dětem drogy
- vidí, že se někdo pokouší o sebevraždu
- vidí, že policie pronásleduje pachatele trestného činu
- slyší ve svém bytě, že někdo v blízkém parku volá o pomoc

Všechny tyto naznačené situace posuzovali respondenti na pětistupňové škále.²³ Jak ukazuje graf. č. 2 respondenti předpokládají největší angažovanost náhodného svědka události v případě pokusu někoho o sebevraždu a v případě, že se občan stal svědkem závažné dopravní nehody se zraněním nebo slyšel ve svém bytě volání o pomoc z blízkého parku, naopak nejmenší vstřícný postoj vůči poškozenému je předpokládán u situace nálezů peněženky s identifikačními údaji majitele a v případě možné kooperace občana s policií při pronásledování pachatele trestného činu.

²³ Bodem 1 byl označen aktivní pomocný přístup svědka k události a bodem 5 naopak postoj svědka, který se vůbec nesnažil něco pozitivního podniknout. Středový bod 3 škály byl pak specifikován jako postoj „jedna polovina svědků by se angažovala pro pozitivní řešení, druhá polovina by se řešení vyhnula a zůstala by pasivní.“

Mladí lidé zjevně správně soudí, že pokus o sebevraždu vyžaduje od náhodného svědka okamžitou reakci. Proto více jak čtvrtina dotázaných (25,8%) předpokládá, že téměř všichni svědci takové události by se snažili situaci zabránit a dalších 34,5% dotázaných soudí, že by se svědek spíše snažil situaci zabránit než by této situaci nevěnoval pozornost, tedy že je velké procento pravděpodobnosti, že by došlo k pozitivní akci svědka.

Graf č. 2 Průměrný názor na situaci ohrožení / poškození vyžadující součinnost svědka

Že by svědek sebevražedného pokusu nijak pozitivně nereagoval předpokládá pouze zanedbatelné množství 40 respondentů (2,7 %). Víceméně pomocnou pozitivní záchrannou reakci v této situaci tak předpokládá přes 60 % dotázaných, pouze 13 % by naopak spíše předpokládalo pasivitu (nevšímavost) svědka (z toho nevšímavost považuje za jistou pouze 2,7 % respondentů). Pouze 2,5 % dotázaných nebylo schopno dát na tuto otázku žádnou odpověď.

Že by se svědek určitě angažoval ve prospěch zabránění sebevraždě věří signifikantně častěji ženy než muži, častěji nejmladší dotázaní se základním vzděláním, respondenti, kteří nesouhlasí s odplatnými tezemi typu „oko za oko, zub za zub“ či asociálním tvrzením „kdo nekrade, okrádá rodinu“, aktivní lidé, kteří v době své školní docházky navštěvovali zájmové útvary volného času a také ti, kteří se ve svém životě řídí nějakým náboženským přesvědčením.

Podobně kladné očekávání vyjádřili dotázaní u situace dopravní nehody se zraněním. Zde více jak polovina mladých lidí (52,3 %) věří v angažovanost svědka ve prospěch oběti této události, a to ve smyslu podání svědectví pracovníkům policie, přičemž z toho množství je 16 % dotázaných o této angažovanosti běžného člověka v této mimořádné situaci zcela přesvědčena (volí krajní pozitivní bod škály). O absolutní neangažovanosti svědka je naopak přesvědčeno pouze 3,4 % dotázaných, spíše ji předpokládá dalších 14,5 % respondentů. Opět signifikantně častěji jsou o pozitivním chování svědka přesvědčeny ženy, dále překvapivě ti, kteří dávají přednost represí před prevencí (zřejmě zde sehrává roli představa respondentů o potřebnosti odhalení a potrestání viníka havárie) a respondenti, kteří nevyznávají tezi o neschopnosti policie při řešení kriminality, dále respondenti s neproblémovým rodinným zázemím a aktivním přístupem k volnému času, lidé kteří nevěří na teze „oko za oko“ ani „kdo nekrade okrádá rodinu“.

17 % dotázaných pevně věří, že by lidé přišli na pomoc někomu, jehož volání o pomoc z blízkého parku by zaslechli ve svém bytě, dalších 30 % se domnívá, že by tento postoj byl u běžné populace vysoce pravděpodobný. Na druhou stranu ovšem již každý pátý dotázaný soudí, že lidé, kteří by se dostali do této modelové situace by na ni buď jistě nebo vysoce pravděpodobně nereagovali. Opět ženy (tentokrát ovšem především vysokoškolačky) signifikantně častěji soudí, že by lidé určitě přišli volajícímu na pomoc, jsou o tom prioritně přesvědčeni respondenti, kteří dávají při řešení kriminality mládeže přednost represí před prevencí. Neangažování se ve prospěch oběti zastávají též častěji mladí lidé, kteří vyrůstali v problémovém rodinném zázemí.

Z hlediska ochrany dětí před toxikománií je asi dost podstatné zjištění, že celá čtvrtina dotázaných mladých lidí předpokládá (25,7 %), že by určitě či s vysokou pravděpodobností nevyvolal prodej drog před školou žádnou „obrannou“ reakci u náhodného svědka. Jistotu reakce ve směru zabránění toxikománie předpokládá 16,2 % dotázaných, pravděpodobnou reakci proti tomuto kriminálnímu skutku pak předpokládá dalších téměř 30 % dotázaných. Ti respondenti, kteří věří v jistou reakci náhodného svědka proti prodeji drog signifikantně častěji mají za to, že příčiny kriminality mladých lidí je možno spatřovat v jejich nejasnostech při rozlišování dobrého a zlého a že má zároveň v této oblasti nemalý vliv působení vrozených dispozic. I zde je předpoklad aktivního přístupu k řešení této situace (zabránění prodeje drog) spojen s názorem respondenta, že je třeba odmítnout zásady typu „oko za oko“ a „kdo nekrade, okrádá rodinu“. Očekávání zásahu náhodného svědka proti prodeji drog před

školou mají statisticky významně častěji respondenti, kteří v mládí aktivně prožívali svůj volný čas v organizovaných zájmových útvarech. Naopak respondenti, kteří předpokládají, že by svědek prodeje drog před školou zůstal nečinný pocházejí signifikantně častěji ze špatného rodinného zázemí a souhlasí s názorem, že policie je při omezování kriminality neschopná.

Následující tři situace (občan svědkem přepadení, svědkem pokusu o vykradení auta a svědkem policejního pronásledování pachatele) se ve svých škálových průměrech dostaly blízko vedle sebe. Jsou to situace, ve kterých se občan dostane do reálné blízkosti páchané kriminality a zásah od něj vyžaduje určitý stupeň občanské statečnosti. Tato skutečnost se projevila i na silném snížení předpokládané kooperace při eliminování kriminogenní situace.

Pouze přibližně jedna třetina respondentů (32,6 %) předpokládá, že by svědci přepadení pravděpodobně přispěli na pomoc oběti přepadení, přičemž s jistotou to tvrdí z tohoto počtu pouze 6,6 % dotázaných. Ještě menší procento aktivních svědků je předpokládáno při pokusu o vloupání do auta – s jistotou čeká aktivní přístup svědka pouze 5,7 % dotázaných, za pravděpodobné to pak považuje dalších 21,6 % mladých lidí. Nejmenší aktivitu svědka předpokládají respondenti v případě, kdy policie pronásleduje pachatele trestného činu. Pouze 5 % dotázaných mladých lidí se domnívá, že by někdo určitě pomohl policii při zadržení pachatele a dalších 19,3 % soudí, že by toto chování bylo u svědka této akce pravděpodobné.

Zdá se, že i mladí lidé mají zakořeněnou představu, že při akci policie nemá žádný význam kooperující aktivita občanů. To je varující signál, který by měl být brán v úvahu při výuce právního vědomí na školách a při osvětové práci samotné policie.²⁴ Mělo by se zřejmě více zdůrazňovat, že činnost policie bez přiměřené kooperace veřejnosti je obtížná, nákladná

²⁴ Při dotazu „Víte, kde se v místě vašeho bydliště nachází nejbližší oddělení Policie ČR?“ jsme zjistili, že obeznámenost respondentů v tomto směru je na poměrně vysoké úrovni – 91,5% na tuto otázku dala kladnou odpověď (muži 92,4 %, ženy 90,5 %), nejvíce neinformovaných nalézáme u nejmladší věkové kategorie, tj. u mladých lidí pouze se základním vzděláním a to zejména ve větších městech (Praha). Větší obeznámenost vykazují respondenti z bezproblémových rodin. Horší situace je u dotazu, zda má respondent dojem, že jej Policie ČR informuje o bezpečnostní situaci v místě jeho bydliště. Na šestibodové škále více jak polovina (53 %) respondentů zaujímá krajní bod škály, který znamená, že Policie ČR mu nedává o bezpečnostní situaci v místě bydliště vůbec žádné informace, respektive z opačného pohledu pouze 13,6 % dotázaných připouští (body škály 1 – 3), že je Policie ČR nějakým způsobem informuje. Na neinformovanost si nejvíce stěžují dotázaní respondenti z největších měst a zároveň i z nejmenších obcí do 1000 obyvatel. Zdá se, že dotázaní mladí lidé mají v zásadě pocit, že policie nestojí o jejich spolupráci a tento mylný názor by bylo třeba v budoucnu propagační a osvětovou činností policie zaměřeně vyvrátit.

a méně účinná, že spotřebuje zbytečně moc prostředků a znemožňuje snižování stavu policistů v zemi.²⁵

Za zamyšlení stojí i výsledky hodnocení modelové situace nalezení peněženky s větším množstvím peněz a s adresou a jménem majitele. 55,5 % respondentů se totiž domnívá, že by si nálezce jistě nebo s vysokou pravděpodobností peněženku s finančním obnosem ponechal a žádným způsobem by se nesnažil vyhledat majitele k vrácení peněz. Jenom zanedbatelných 29 respondentů (1,9 %) uvedlo, že se domnívají, že téměř všichni nálezci by se snažili peníze navrátit majiteli a dalších menšinových 15,3 % dotázaných soudilo, že by asi nálezce spíše majitele vyhledal a peníze odevzdal. Mladí lidé – dle toho jak se vyjádřili k této modelové situaci – asi často uvažují tak, že materiální statky, které našli (a to i tehdy, když je zjevný majitel ztracené věci jako v naší modelové situaci) si mohou bez problému присвоjit, necítí povinnost solidarity s lidmi, kteří nějakou hodnotu ztratili a byli tím (i třeba závažně) poškozeni.

Nepřekvapí, když na základě statistického testování zjišťujeme, že radikální přesvědčení o tom, že nálezce si určitě nalezenou peněženku s finančním obnosem ponechá, mají častěji respondenti muži, obyvatelé anonymních měst nad 100 000 obyvatel (tedy zejména mladí lidé z Prahy), respondenti vyrůstající v majetkově vysoce podprůměrných rodinách, s problémovými rodiči, s opakovanými kázeňskými problémy ve škole i mimo školu (jízdy na motorových vozidlech po komunikacích bez řidičského oprávnění), dále ti, kteří souhlasí s odplatnou teorií „oko za oko, zub za zub“ a s tezí „kdo nekrade, okrádá rodinu“, kteří nejsou členy nějaké církve a kteří se v období své školní docházky nezúčastňovali žádných organizovaných volnočasových aktivit. Jsou to především mladí lidé, kteří vykazují silně egocentrický způsob života a kteří i v ostatních modelových situacích více předpokládají lidskou nesolidaritě a sebestřednost.

Výsledek posuzování této situace ukazuje na závažnou potřebu zaměřit se na právní a mravní výchovu mladých lidí v této oblasti. V rámci výuky na základních školách by bylo vhodné zakomponovat tuto problematiku do probíraných témat. Zdá se, že názor mládeže

²⁵ Jistou indicií o vzájemném kontaktu respondentů a orgánů policie můžeme spatřovat i v tom, že se většina dotázaných (85 %) v posledním roce nezúčastnilo žádné preventivní akce, kterou by pořádala buď Policie ČR nebo nějaký útvar městské či obecní policie. Zdá se, že osvětová činnost policejních sborů je – ke škodě věci – dosud podceněna a zřejmě z kapacitních důvodů nezasahuje dostatečné spektrum mladých lidí.

v této oblasti kopíruje názor obecně ve společnosti akceptovaný. O to více bude třeba zaměřit se na změnu této chybné mentality – například v rámci akcí primární prevence.²⁶

S výše probíranou problematikou úzce souvisí dvě skupiny ve výzkumu kladených dotazů. První z nich je dotaz na kvalitu zákonů a právních norem v našem státě, druhá pak na sebeposuzující informaci o míře souladu života respondenta se zákony platnými v ČR. Oba tyto dotazy jsme kladli až na samotný závěr dotazování a zvláště u druhého jsme respondenty ubezpečili, že se jich nebudeme ptát na další podrobnosti, které by mohly souviset s konkretizací odpovědi.

První z výše naznačených otázek se snažila dopátrat stupně přesvědčení mladých lidí o kvalitě našich právních předpisů. Lze vycházet z předpokladu, že čím jsou lidé více srozuměni s tím, že zákony země jsou správné, tím méně jim dělá problém se jim podrobovat a naopak mají-li pocit, že právní normy jsou v rozporu s jejich pojetím spravedlnosti, mají tendenci se jimi neřídit.

Jak ukazuje tabulka č. 15 pozitivní názor na kvalitu zákonů má 41,9 % dotázaných, nicméně toto procento je syceno převážně respondenty, kteří se domnívají, že dobré zákony a další právní normy pouze mírně převažují nad těmi špatnými. O výborném nebo převážně dobrém stavu zákonodárství je tak přesvědčen zhruba pouze jeden mladý člověk z deseti (12,3 %).

Z druhého pohledu je zjevné, že zhruba polovina (49,4 %) mladých lidí je přesvědčena, že je naše zákonodárství v zásadě špatné. Také tento údaj je též dále nadsazován respondenty mediánové kategorie těch, kteří se domnívají, že v našem státě je mírně více špatných právních norem než dobrých (28,6 %), nicméně téměř každý pátý dotázaný (20,8 %) mladý člověk našeho souboru je přesvědčen, že je naše zákonodárství převážně špatné až katastrofální. K těmto údajům je třeba dodat, že se odpovědi na dotaz po kvalitě zákonů a dalších právních norem vyhnulo 8,7 % dotázaných.

²⁶ Jak upozorňují někteří kriminologové (např. L. Háková), je zapotřebí činit opatrné závěry při hodnocení této modelové situace. Je třeba vzít v úvahu, že hodnocení respondentů může vypovídat do jisté míry i o jejich skepsi k poctivosti ostatních (možná vycházejí z vlastní zkušenosti se srovnatelnou situací) než o vlastním postoji, který by v dané situaci zaujali oni sami jako nálezci.

Tab. č. 15 Odhady kvality našeho zákonodárství

	Jaké kvality jsou – dle vašeho názoru – zákony a další právní normy v našem státě?						
	výborné	převážně dobré	více dobrých než špatných	více špatných než dobrých	převážně špatné	katastrofální	neví, neodpověděl(a)
muži	0,3	10,3	27,3	32,1	15,5	7,8	6,7
ženy	0,5	13,6	32,0	25,0	12,0	6,1	10,7
celkem	0,4	11,9	29,6	28,6	13,8	7,0	8,7

N = 1501 N (muži) = 766 N (ženy) = 735

Kvalitu našeho právního systému hodnotí radikálně kritičtěji muži než ženy. Téměř každý čtvrtý muž (23,3 %) považuje zákony a další právní normy naší země za převážně špatné či přímo katastrofální (ženy se takto vyjadřují pouze v 18,1 % případů), naopak pouze 13,3 % dotázaných mužů je v zásadě spokojeno s adekvátností právních norem (ženy 18,6 %).

Názor na kvalitu zákonů a dalších právních norem se v zásadě nediferencuje podle věku ani podle dosaženého vzdělání dotázaných. Z hlediska věkového členění je možno poznamenat, že jediný signifikantní rozdíl mezi věkovými kohortami spočívá v tom, že se starší respondenti cítí být více kompetentní dát adekvátní odpověď na položenou otázku než respondenti mladší (kategorii nevím – neodpověděl využilo 13,6 % mladistvých, 8,5 % respondentů ve věku 18 – 20 let a pouze 5,8 % členů nejstarší podskupiny dotazovaných). Podobně členění z hlediska dosaženého vzdělání nepřineslo očekávanou vážnější diferenciaci odpovědí na položenou otázku. Vzdělanostní kritérium se snad promítlo pouze v tom, že vysokoškoláci se ani v jednom případě nezdrželi odpovědi na otázku po kvalitě zákonů, naproti tomu zhruba každý osmý (12,7 %) mladý člověk s pouhým základním vzděláním odmítl dát na tuto otázku odpověď.

Pozitivnější statisticky signifikantně lepší pohled na stav našeho zákonodárství vykazují respondenti, kteří zároveň soudí, že neplatí teze o neschopnosti Policie ČR při omezování kriminality a naopak ti, kteří považují Policii ČR v tomto směru za neschopnou považují právní normy za špatné. Podobná tendence se ukazuje i u respondentů, kteří jsou členění podle problémovosti rodičů – bezproblémovost rodiny pozitivně koreluje s pocitem, že jsou zákony spíše dobré a naopak poruchovost rodinného zázemí jde ruku v ruce s názorem, že zákonodárství je víceméně špatné.

Uvedené údaje stojí za zamyšlení. Lze totiž předpokládat, že převážná většina mladých lidí má pravděpodobně dosud pouze omezenou empirickou zkušenost s přímou konfrontací svého života s právními normami, resp. s nějakým nepříjemným či omezujícím zásahem práva, který by je případně opravňoval k nějaké zásadní hořkosti vůči právnímu systému. Lze spíše předpokládat, že jejich názor vyplývá z určitého nezdravého společenského klimatu, který je obklopuje a který se zaměřuje spíše na kritiku než na akceptaci.

Vidíme zde určitý závažný signál o nedostatečně správně vytvářeném právním vědomí mladé generace, který má bezesporu vliv i na stav kriminality. Jak ukazují výše uvedené empirické údaje, mladí lidé bez ohledu na věk, vzdělání či pohlaví mají pocit, který je zprostředkováván z různých stran (zejména medií, ale asi i rodinou, školou či vrstevníky), že jejich sociální život není dostatečně právně zajištěn, že existující právní systém dokonce (pravděpodobně) směřuje proti jejich zájmům. Tento pocit nesporně implikuje úvahu, že být loajálním a práva dbalým občanem je vlastně zradou na životě „podle rozumu“ či lépe podle individuem preferovaných potřeb bez ohledu na potřeby society.

Málo je v současnosti kladen důraz na myšlenku, že život ve společnosti spočívá do značné míry v neustálém vyhledávání konsenzu mezi zájmy individuálními a společenskými, přičemž „vítězství“ jedněch zájmů nad druhými vytváří v dlouhodobější perspektivě problémy individuální či společenské despotie.

Obraťme nyní pozornost k sebeposuzující otázce, jejíž zodpovězení mělo naznačit do jaké míry se respondenti považují za občany, kteří jednají v souhlase s legálním právním rámcem, tedy do jaké míry si dotázaní mladí lidé o sobě myslí, že žijí životem práva dbalých občanů. Otázka byla položena tak, že téměř nikdo z dotázaných neodepřel odpověď a téměř všichni se byli schopni zařadit do předložené škály.²⁷

²⁷ Otázka byla předložena až na konci šetření a zněla: „Aniž se budeme ptát na nějaké další podrobnosti, řekněte nám: do jaké míry žijete v souladu se zákony a různými dalšími právními normami, které v současnosti platí v ČR? Respondent se měl posoudit na šestistupňové škále, jejíž krajní bod 1 byl verbálně definován „myslím si, že se trvale chovám v úplném souhlase se zákony, jejich případné porušení je u mne naprostou výjimkou“, bod 6 pak popsán slovy „myslím si, že většinu právních předpisů obvykle nějak obcházím nebo je přímo porušuji, pouze výjimečně se zákony řídím“.

Jak ukazuje tab. č. 16, dvě třetiny všech dotázaných (66,7 %) se hodnotily tak, že žijí buď stále či téměř vždy v souhlase se zákony, naopak aktivní odpor proti kodifikovaným normám vyjádřilo pouze necelých 4,6 % respondentů. I zde se statisticky signifikantně lépe hodnotily ženy, které ve svých odpovědích tvrdí, že se zákony soustavně řídí téměř ve třech čtvrtinách případů (73,7 %), než dotázaní muži, kteří svoji právní „zachovalost“ deklarují ve třech případech z pěti (60,1 %).

Tab. č. 16 Míra života respondentů v souladu se zákonem

	Do jaké míry žijete v souhlase se zákony:						Neví, neodpověděl
	trvale v úplném souhlase					trvale právní předpisy obcházím	
	+++	++	+	-	--	---	
muži	22,1	38,0	23,6	10,1	3,9	2,3	0,0
ženy	39,7	34,0	18,5	4,8	2,2	0,7	0,1
celkem	30,7	36,0	21,1	7,5	3,1	1,5	0,1

$N = 1501$ $N (\text{muži}) = 766$ $N (\text{ženy}) = 735$

Z hlediska věku respondentů nenacházíme žádné podstatnější rozdíly v sebehodnocení, z hlediska nejvyššího dokončeného formálního vzdělání se hodnotí nejprísněji respondenti vyučení v nějakém oboru, že žijí v souhlase se zákony o sobě nejčastěji prohlašují středoškoláci s maturitou.

Zajímavým, i když nepřekvapujícím, zjištěním je, že respondenti, kteří deklarují žití podle zákonů, zároveň častěji vypovídají o tom, že ve svém mládí navštěvovali organizované zájmové útvary volného času. Mimo to se ukazuje, že pocházejí z neproblémových rodin a za podstatnou příčinu delikvence považují vrozené povahové vlastnosti pachatelů.

Závěrem této pasáže je třeba ještě jednou upozornit na to, že v oblast primární prevence by se neměla opomíjet správně popularizovaná právní výchova. Není asi správné, když si značná část mládeže myslí, že zákony země jsou v zásadě špatné, že jejich dodržování je vlastně určitou slabostí a že svědčí o malé vynalézavosti či malé rozpoznávací schopnosti

mladého člověka. Možná zde hraje svou úlohu i určitá senzacechtivost komunikačních prostředků, které stále – často v dobrém úmyslu „hlídacího psa demokracie“ odhalují jen samé (skutečné či domnělé) chyby právního řádu, či špatnou aplikaci norem, že systematicky vzbuzují dojem, že právo je v zásadě neúčinné a lidé, kteří jej vytvářejí a uplatňují nemají – z různých důvodů - zájem na jeho promyšlené tvorbě a uplatnění. Jinými slovy řečeno, bylo by třeba soustředit se i na dokladování, že přece jenom žijeme v právním státě.

Názory mladých lidí na vhodný věk zletilosti a na řešení kriminality dětí a mládeže

Čas od času se mezi odbornou i laickou veřejností objeví názor, že současná hranice zletilosti by se měla posunout, neboť již neodpovídá skutečnostem fyzického a psychického vývoje mladých lidí. Jedni pak soudí, že by se měla snížit především hranice trestní odpovědnosti, druzí namítají, že by se tím nic nevyřešilo, že by takový postup nevedl k ničemu jinému než ke zvýšené kriminalizaci společnosti. Všechny tyto návrhy se ovšem odvíjejí i od pojetí, v kolika letech by měl být člověk považován naším právem za zletilého. V těchto diskusích se často zapomíná na to, že by bylo dobré zeptat se především mladých lidí, jak tuto situaci pocítují, zda se cítí být dospělejší než odpovídá teoretickým předpokladům jejich fyzického věku, či naopak jim v současnosti vyhovuje více prodloužení závislosti na svém sociálním okolí s tím, že mohou plně využívat všech výhod, které takové postavení umožňuje.

V našem reprezentativním výzkumu jsme se proto rozhodli tuto problematiku částečně otevřít tím, že jsme se zeptali na názor respondentů na vhodnou hranici zletilosti.²⁸ Jako nejdůležitější poznatek můžeme uvést, že věk zletilosti vypočítaný ze zprůměrování názorů respondentů byl pouze o málo nižší než je v současnosti legálně stanoven, a to na 17 a půl roku. Jak ukazuje tab. č. 17 dosažení 18. roku věku považuje za správnou hranici zletilosti téměř polovina dotázaných (48,4 %). Nižší věk by považovalo za optimální 33,8 % dotázaných a to nejčastěji věk 15 let (11,6 %) a 16 let (11,5 %), naopak posunutí věkové hranice zletilosti do pozdějšího věku by doporučovalo 17,1 % respondentů, přičemž nejčastěji zmiňovaná hranice byla 20 let. Statistické rozdíly distribuce názorů na hranici zletilosti mezi muži a ženami nebyly zjištěny, z hlediska věkových skupin si pak statisticky častěji přáli snížit věk zletilosti na 17 let věku respondenti nejmladší skupiny (15 – 17 let) a respondenti s pouhým základním stupněm vzdělání. Za povšimnutí též stojí, že si zachování osmnáctileté

²⁸ Otázka byla v záznamovém archu položena na konci první strany po problematice hledání příčin trestné činnosti mladých lidí. Otázka zněla následovně: Při různých příležitostech se vedou diskuse na téma, v kolika letech lze mladého člověka v současnosti považovat za zletilého (tj. za dostatečně dospělého, aby mohl rozhodovat o důležitých věcech svého života). Platná právní úprava za tuto hranici považuje věk 18 let. Vyhovuje tato hranice, nebo by se věk zletilosti měl posunout ? Za vhodný věk zletilosti považujete ... let.

hranice zletilosti přejí statisticky častěji respondenti, kteří označili své rodinné zázemí za neproblémové.

Tab. č. 17 Názory respondentů na vhodný věk zletilosti

Doporučený věk zletilosti	Abs. č.	%	%
12 let	2	0,1	33,8
13 let	4	0,3	
14 let	21	1,4	
15 let	174	11,6	
16 let	173	11,5	
17 let	133	8,9	
18 let	727	48,4	48,4
19 let	55	3,7	17,1
20 let	118	7,9	
21 let	64	4,3	
22 let	10	0,7	
23 let	4	0,3	
24 let	4	0,3	
25 let	1	0,1	
Neví	11	0,7	0,7
Celkem	1 501	100,0	100,0

Základní naladění respondentů vůči vnímání kriminality jsme se pokusili zmapovat dvěma souvisejícími otázkami. První z nich byl dotaz na způsob efektivního řešení kriminality mladých lidí²⁹. V zásadě tento dotaz směřoval k zjištění názoru respondentů na problém, do jaké míry spíše věří tomu, že se dá kriminalitě čelit důslednými preventivními akcemi (a počítat spíše s pomocnou úlohou trestní represe), či zda je třeba při obraně proti kriminalitě používat metody „pevné či tvrdé ruky“ (a prevenci považovat spíše za pomocný prostředek výchovy mladé generace). K této otázce se vyjádřili téměř všichni dotázaní (neodpovědělo pouze 0,3 % respondentů) a celkově volili průměrnou známku 3,06 bodu, což znamená, že se jako celek mírně přiklání k preventivním postupům.

O důsledné aplikaci metody odstrašení je zcela přesvědčen (tedy volí 6. krajní bod škály) zhruba každý desátý respondent (9,1 %). Statisticky významně častěji se zastánci

²⁹ Metoda zjišťování spočívala v tom, že jsme nechali vyjádřit názor respondenta na šestibodové škále jejíž krajní body byly definovány tak, že volbou jednoho krajního bodu (1) se přihlásil k názoru, že efektivní řešení kriminality dětí a mládeže spatřuje v předcházení jejich špatnému chování, volbou druhé extrémní polohy škály (6) pak k názoru, že efektivní řešení spočívá v jejich důsledném trestání a odstrašení. To tedy znamená, že průměrná teoretická volba na této škále je 3,5.

tohoto zacházení s možnými delikventy nacházejí mezi respondenty nejstarší věkové kategorie do 25 let věku, jsou to dále lidé, kteří jsou zklamáni výkonem policie v oblasti regulace kriminality a ve svém mládí se zúčastňovali organizovaných zájmových aktivit volného času, což v této souvislosti lze přeložit jako názor respondentů, kteří se snažili žít v konsensu se společností, která je obklopovala a kteří si obtížně dovedou představit životní styl zejména manifestních delikventů.

Naopak jednoznační příznivci preventivních výchovných postupů (krajní bod škály = 1) se statisticky významněji vyskytují v největších aglomeracích a tento výchovný styl zastávají významně častěji lidé, kteří vyznávají jistý pedagogický optimismus a domnívají se, že kriminalita je z velké míry zapříčiněna tím, že delikventi mají hrubé „nejasnosti v rozpoznávání dobrého a zlého“ a kteří též nesouhlasí s odplatnou starozákonní premisou „oko za oko, zub za zub“ a jsou – což je velmi zajímavé – často z prostředí rodin, které jsou nějak problémové.

Další důležitou obecnou postojovou otázku mapoval dotaz³⁰ na to, zda a do jaké míry by respondent doporučil změnu současných zákonů spíše ve prospěch větší svobody občana, či naopak směrem k jeho většímu bezpečí. V této otázce jsme respondentům nabídli možnost vyjádřit se i pomocí zaujetí středové pozice na škále názor, totiž že si dotázaný nepřeje žádné vychýlení současného nastavení zákonů ani ve prospěch svobody, ani ve prospěch zvýšení bezpečí.

I v takto položené otázce jsme se dočkali velké rozhodnosti v odpovědích dotázaných mladých lidí, neboť odpověď neposkytlo pouze zanedbatelné množství necelého půl procenta respondentů. Celkový průměrný skór voleb všech dotázaných byl pak 3,76 bodu, což znamená, že se mladí lidé poněkud více - nikoliv však radikálně - přiklánějí k rozšíření prostoru svobody na úkor prostoru bezpečí.

³⁰ Otázka byla formulována následovně: V životě tomu tak bývá, že větší míra osobní svobody vytváří pro člověka nebezpečí větší míry ohrožení a naopak, že více bezpečí mnohdy omezuje jeho svobodu. Doporučoval/a byste změnu současných zákonů spíše ve prospěch větší svobody občana, či jeho většího bezpečí? Respondenti byli instrukcí vyzváni, aby svůj názor zaznamenali do předložené – tentokrát sedmibodové škály, přičemž středová pozice byla definována jako postoj, že „poměr svobody a bezpečí v zákonech odpovídá mým představám“, jeden krajní bod (1) pak vyjadřoval stanovisko, že „jsem pro co nejvíce osobní svobody i za cenu velkého ohrožení osobní bezpečnosti“, druhý krajní bod škály (7) byl pak verbalizován jako teze „jsem pro co nejvíce osobního bezpečí i za cenu ztráty velké části osobní svobody“. Teoretický průměr postojů je zde tedy 4.

Jak ukazuje tab. č. 18 radikální potřebu rozšíření sféry svobody si přeje pouze 6,9 % dotázaných (tj. dotázaný označil krajní bod škály), přičemž pozici od středu k tomuto radikálnímu vyjádření zastává 38,8 % mladých. Na druhou stranu pouze 50 mladých lidí (3,3 %) si radikálně přeje úpravu zákonů (tedy volí 7. bod škály) ve směru výrazného posílení bezpečí (a to i za cenu ztráty mnohých svobod), tímto směrem se pak od středu škály ke krajnímu bodu vyjádřil zhruba každý čtvrtý respondent (27,0 %).

Tab. č. 18 Doporučoval/a byste změnu současných zákonů spíše ve prospěch větší svobody občana, či jeho většího bezpečí?

	Abs. č.	%	%	%
1 Jsem pro co nejvíce osobní svobody	102	6,9	6,9	38,8
2	175	11,7	31,9	
3	302	20,2		
4 Poměr svobody a bezpečí v zákon. odpovídá mým představám	509	33,8	33,8	33,8
5	267	17,7	23,7	27,0
6	90	6,0		
7 Jsem pro co nejvíce osobního bezpečí	50	3,3	3,3	
Neví, neodpověděl	6	0,4	0,4	0,4
Celkem	1 501	100,0	100,0	100,0

Zajímavou souvislost přináší porovnání názoru respondentů názorů na otázku preference prevence či represe k otázce porovnávající poměr respondentů ke svobodě versus bezpečí. Statisticky významně častěji totiž zastánci prevence preferují při případné změně zákonů naší země rozšíření sféry svobody (i na úkor zhoršení bezpečnostní situace), zatímco zastánci represe jako účinného prostředku proti kriminalitě mládeže statisticky významně častěji souhlasí se zvětšením sféry bezpečí, a to i za cenu omezení některých občanských svobod. V tabulce č. 19 je však možno si povšimnout, že tak činí opatrně, své názory situují ke středu tabulky.

Tab. č. 19 Vztah respondentů k míře svobody a bezpečí v závislosti na jejich vztahu k používání preventivních či represivních metod proti kriminalitě (%)

	Doporučoval/a bych změnu zákonů ve prospěch							neví	abs. č.	%
	maxim. svobody			Spokojen se souč. stavem			maxim. bezpečí			
	---	--	-	x	+	++	+++			
Zastánci prevence	8,0	13,5	24,1	34,2	14,1	4,0	1,0	0,2	992	100
Zastánci represe	4,6	8,1	12,7	33,5	25,0	9,9	6,1	0,2	505	100

N = 1 497

U otázky, která sonduje příklon respondentů k svobodě nebo bezpečí je možno zaznamenat, že se od sebe statisticky významně liší postoje mužů a žen a to tak, že muži tendují spíše k rozšíření sféry svobody, ženy naopak vyjadřují potřebu upevnit zákonem zajišťované bezpečí. Z jiného pohledu můžeme konstatovat, že si radikální rozšíření sféry svobody statisticky významně více přejí zejména respondenti z největších měst, dotázaní s nejnižším stupněm vzdělání a ti, kteří vyznávají platnost zásady „kdo nekrade, okrádá rodinu“, dále mladí lidé vyrůstající v problémovém rodinném zázemí, též respondenti, kteří považují postup policie proti kriminalitě za špatný a kteří se v mládí nezúčastňovali organizovaných aktivit volného času. Na okraj lze konstatovat, že respondenti středu škály (tj. ti, kteří jsou spokojeni se současným zákonným zajištěním svobody i bezpečí) statisticky významně častěji vykazují svou spokojenost s prací Policie ČR při čelení kriminalitě a též manifestují významnější vztah k organizované zájmové činnosti.

Jestliže se na problematiku preference svobody či bezpečí podíváme na základě rozčlenění respondentů podle kriminální citlivosti – jak jsme o něm hovořili v předchozím textu – zjišťujeme, že se respondenti 5. skupiny (tedy respondenti s asociální tendencí) zásadním způsobem odlišují od ostatních segmentovaných skupin dle kriminální citlivosti, zejména od skupiny rigidně zásadových a konzervativně zásadových (viz tab. č. 20).

Tab. č. 20 Preference změny zákonů ve směru svoboda / bezpečí podle rozčlenění respondentů dle kriminální citlivosti (%)

	Doporučoval/a bych změnu zákonů ve prospěch							abs. č.	%
	maxim. svobody ---	--	-	Spokoje n se souč. stavem x	+	++	maxim. bezpečí +++		
skupina									
1	7	10	19	29	26	6	3	176	100
2	7	12	23	33	18	4	3	355	100
3	2	8	18	41	20	7	4	422	100
4	6	12	28	29	17	3	4	178	100
5	20	24	20	22	8	4	2	138	100
celkem	7	12	21	33	18	5	3	1269	100

Vysvětlivky: skupina 1=rigidně zásadová, 2=liberálně zásadová, 3=konzervativně zásadová, 4=protisměrná, 5=s asociální tendencí

Respondenti zařazení do skupiny „s asociální tendencí“ si zhruba ve dvou třetinách případů přejí oslabení regulačních zásahů zákonů, které pro svůj styl života pravděpodobně

vnímají jako příliš těsné. Kolem středu škály, která vyjadřuje spokojenost dotázaného s vyvážeností míry svobody a bezpečí v současné zákonné úpravě, nejvíce oscilují respondenti zařazení do skupiny konzervativně zásadových (3.skupina), z nichž si pouze 10% přeje nějaké zásadnější změny zákonodárství (součet bodu 1. a 2. Škály) ve prospěch rozšíření sféry svobody a přibližně stejné množství (11 %) by si přálo zásadnější posun zákonů ku zvýšení bezpečí.

Tato zjištění jistě stojí za úvahu. Zdá se, že někteří mladí lidé zaměňují touhu po bezvládní zákona za projev svobody a preventivní (či restorativní) přístup k asocialitě za způsob, jak je možno vyhnout se trestu. Důležitým však je, že tři respondenti ze čtyř považují v zásadě poměr svobody a bezpečí za více méně vyvážený.

Postoj respondentů k některým výročkám s etickým dosahem

V předchozím textu jsme již několikrát částečně hovořili o souvislostech mezi probíranými otázkami a postojem respondentů k pravdivosti nabídnutých výroků, které do určité míry charakterizují etický postoj či životní přesvědčení respondentů. Výroky nebyly nijak tematicky řazeny a respondenti byli vyzváni, aby míru souhlasu či nesouhlasu vyjádřili na šestibodové škále.³¹

Vztah respondentů k některým životním postojům

Ačkoliv již uplynula řada let od zrušení trestu smrti z našeho trestního práva, stále je mezi naším obyvatelstvem tato otázka živá. Jinak tomu není ani u mladé generace, která již vyrůstala v nových podmínkách a která snad ani nepamatuje dobu, kdy byl tento trest udělován. Na položenou otázku do jaké míry respondenti souhlasí či nesouhlasí s tezí, že „za nejtěžší zločiny by měl být udělován trest smrti“ odpovídali naši mladí dotazovaní převážně souhlasně. Více či méně souhlasně (body škály 1. – 3.) se pro udělování trestu smrti vyslovily více jak tři pětiny dotázaných (60,7 %) a to tak, že krajní jednoznačný postoj k této otázce manifestovalo celých 25,9 % respondentů a 2. bod škály pak volilo 19,4 % mladých lidí vzorku.

I když pro zavedení trestu smrti hlasují v našem záznamovém archu výrazně často muži i ženy, přece jenom ženy zastávají v této otázce méně radikální postoje – muži volí v 28,5 % případů krajní bod škály, ženy „pouze“ v 23,3 % svých voleb, čímž se od sebe obě pohlaví signifikantně odlišují.

Respondenti se neodlišují podle věkových skupin, žádnou roli nehraje ani majetková situace rodin respondentů. Lze si povšimnout náznaku, že vyšší úroveň vzdělání (zejména

³¹ Krajní body škály 1) určitě souhlasím, 6) určitě nesouhlasím.

středoškolské s maturitou) se podepisuje na signifikantně menší potřebě trestat absolutním trestem (viz tab. č. 21)

Tab. č. 21 Akceptace výroku „Za nejtěžší zločiny by měl být udělován trest smrti“ (%)

	S tezí „za nejtěžší zločiny by měl být udělován trest smrti“						
	určitě souhl. 1	2	3	4	5	určitě nesouhl. 6	Neví, neodpověděl
muži	28,5	19,8	15,4	11,5	9,3	9,7	5,9
ženy	23,3	18,9	15,4	12,0	9,0	13,9	7,6
Věk:							
15–17	28,1	16,6	14,8	8,5	10,8	12,1	9,0
18–20	26,0	22,0	15,2	10,3	9,0	11,0	6,5
21–24	24,5	19,3	15,8	14,6	8,2	12,0	5,5
Vzdělání:							
ZŠ	28,3	15,9	15,2	10,3	9,6	12,2	8,5
vyučen	29,9	25,6	13,4	12,8	7,4	5,4	5,7
SŠ bez mat.	24,5	22,4	17,3	13,3	8,2	8,2	6,1
SŠ s mat.	20,6	18,8	16,9	12,7	10,1	15,3	5,6
VŠ	33,3	22,2	8,3	8,3	5,6	16,7	5,6
celkem	25,9	19,4	15,4	11,7	9,1	11,7	6,7

Poněkud se v názoru na tuto otázku projeví jisté regionální souvislosti – respondenti z Prahy, Olomouckého a Jihomoravského kraje se k používání trestu smrti staví zdrženlivěji než občané jiných krajů, a to zejména Karlovarského a Ústeckého kraje, kde se objevuje výrazně větší nápad respondentů, kteří se svými odpověďmi jednoznačně staví za trest smrti. Názor na používání trestu smrti pozitivně koreluje i s názorem na schopnost policie při omezování kriminality – čím více se činnost policie považuje za odpovídající, tím méně respondenti považují za nutné zavést výkon trestu smrti za nejtěžší zločiny. Na okraj je možno se zmínit, že proti používání trestu smrti se signifikantně častěji staví i respondenti, kteří se hlásí k nějakému náboženskému vyznání.

Jistě nepřekvapí (a výsledky výzkumu to dokládají), že zastánci trestu smrti jsou obecně více nakloněni metodám regulace kriminality na základě důsledného trestání a preventivním prostředkům moc nevěří. Tito dotázaní mladí lidé se častěji domnívají, že kriminalita není způsobena nějakými nedostatky či nejasnostmi v poznávání dobra a zla pachatelů, tedy mají za to, že delikventi jsou za své jednání plně zodpovědní. Respondenti, kteří se staví proti používání trestu smrti se též častěji staví proti zásadě „oko za oko, zub za zub“ a naopak zastánci této odplatné teze trest smrti preferují.

Zdá se, že obecně v populaci stále přežívá pocit, že zrušení trestu smrti je pouhým „módním“ prvkem trestní politiky našeho státu v rámci akceptace norem Evropské unie a že značné procento lidí (včetně lidí mladých) si stále myslí, že mimořádný či doživotní trest (tedy „sociální smrt“) nenahrazuje adekvátně trest smrti.

Zajímavá zjištění přinesl rozbor následující teze, která zněla „nejlepší je neplést se do ničeho, co se mne netýká“. Překvapilo nás, že – vzhledem k věkovým charakteristikám našeho souboru – více jak třetina dotázaných (34,7 %) s touto tezí souhlasila (součet 1. a 2. bodu škály), nesouhlas (tedy volba 5. a 6. bodu škály) byl naopak zaznamenán pouze v 15,4 % voleb. Absolutní krajní souhlas s neangažováním se ve věcech obecných vyslovilo tak 15,3 % všech respondentů, častěji muži (17,2 %) než ženy (13,3 %). Pozoruhodným v této souvislosti je, že zásadu „neangažovanosti“ nejvíce preferují mladí lidé těsně po dosažení plnoletosti (ti volili 1. a 2. bod škály ve více jak 40 % případů).

Podívejme se ještě blíže na zásadu „Oko za oko, zub za zub“. Medián souhlasu s tímto názorem (viz tab. č. 22) se nachází na šestistupňové škále 1 – 6 u bodu 3. To tedy znamená, že opatrný středový souhlas s touto zásadou vyjádřila čtvrtina souboru (24,9 %), tezi však dále považuje za více méně správnou (bod škály 1. a 2.) dalších 38,5 % respondentů. Nesouhlasný postoj k odplatné zásadě projevíli signifikantně respondenti, kteří zároveň na jiném místě záznamového archu manifestovali svůj vztah k nějaké náboženské víře nebo žili v rodině s bezproblémovými rodiči a naopak ti, kteří v dětství nenavštěvovali žádné organizované aktivity volného času s odplatnou zásadou významně častěji souhlasí.

Zásada je častěji akceptována muži, mladými lidmi s výučním listem a občany žijícími v městech do 100 000 obyvatel. Můžeme tak konstatovat, že odplatný princip je v naší kultuře mezi mládeží dosti zakotven, že zejména muži jej považují za správný a že se tento postoj váže k pocitu, že „kdo nekrade, okrádá rodinu“ a k představě o neschopnosti policie při omezování zločinu. Souhlas s odplatným systémem je spojen též s výchovou klienta v rodině s problémovým rodičem a malou angažovaností v organizovaných aktivitách volného času. Na okraj lze sdělit, že největší nesouhlas s přijetím zásady oko za oko, zub za zub vykazali respondenti olomouckého a zlínského kraje, naopak maximální souhlas s odplatnou tezí vyjádřili respondenti z kraje Královehradeckého a Karlovarského.

Tab. č. 22 Akceptace výroku „Oko za oko, zub za zub“ (%)

	S tezí „oko za oko, zub za zub“						
	určitě souhl. 1	2	3	4	5	určitě nesouhl. 6	Neví, neodpověděl
muži	23,5	20,8	25,2	11,1	9,9	7,6	2,0
ženy	13,1	19,6	24,6	15,0	14,3	12,2	1,2
Věk:							
15–17	15,6	23,6	26,1	12,3	7,8	11,6	3,0
18–20	20,0	21,7	24,0	11,9	12,8	8,7	0,9
21–24	19,0	17,0	24,8	14,2	14,2	9,6	1,2
Vzdělání:							
ZŠ	18,8	21,2	25,8	12,6	8,7	10,8	2,1
vyučen	25,2	22,1	25,2	11,7	8,1	6,4	1,3
SŠ bez mat.	20,4	18,4	16,3	16,3	13,3	11,2	4,1
SŠ s mat.	13,3	18,7	24,8	14,1	17,7	10,9	0,6
VŠ	22,2	13,9	33,3	5,6	16,7	5,6	2,8
celkem	18,4	20,2	24,9	13,0	12,1	9,9	1,6

Mezi nabídnutými tezemi, u kterých jsme žádali respondentův názor na šestistupňové škále byla i teze „Chování občanů je málo kontrolováno, každý si dělá co chce“. Posouzení této sentence směřovalo k tomu, aby nám respondenti sdělili svůj subjektivní pocit na život v současné situaci v našem státě, svůj názor na stupeň direktivity či volnosti jednání. Rozložení názorů u této posuzované otázky víceméně kopírovalo normální rozložení podle Gaussovy křivky, průměrná hodnota voleb byla pak 3,51 – tedy průměr voleb se pohyboval ve středu možného škálového hodnocení. Krajní souhlas s tím, že chování občanů je málo kontrolováno, což má za následek jejich zcela neregulované chování vyjádřilo 7,3 % mladých lidí, naopak naprostý nesouhlas s tímto názorem manifestovalo 7,1 % respondentů. Nejčastěji se však respondenti pohybovali kolem středových pozic škály (součet dotázaných, kteří označili středový 3. a 4. bod škály tvořil více jak polovinu odpovědí).

Respondenti se při hodnocení otázky se statisticky významně neodlišovali ani podle pohlaví a v zásadě ani podle věku a stupně vzdělání, velikosti či regionu bydliště. A tak podstatné statisticky významné souvislosti nacházíme v shodném souhlasu či nesouhlasu s touto tezí a vhodnosti či nevhodnosti teze „oko za oko, zub za zub“. Ti, co souhlasí s tezí, že je chování občanů málo kontrolováno statisticky významně souvisí i s tvrzením, že policie je neschopná při omezování kriminality a naopak respondenti spokojení se schopností policie čelit zločinu více usuzují, že kontrola občanů je dostatečná a v zemi nepanuje chaos.

Jisté rozvolnění rigoróznosti sociálních vazeb v současnosti lze dokumentovat na stále menší popularitě uzavírání sňatků. To co bylo ještě např. v sedmdesátých letech minulého století spíše výjimkou se v současnosti stává akceptovanou normou u velké části populace. V našem výzkumu jsme se pokusili upřesnit názor mladých lidí na hodnotu formálně uzavřeného manželství tím, že jsme jim předložili k posouzení tezi „Uzavírání manželství je zbytečné, svatba je přežitek“.

Celkově lze konstatovat, že průměrné umístění respondentů na šestibodové škále 1 – 6 je u této otázky 3,54 bodu. To tedy znamená, že přece jenom ještě mírně nadpoloviční část mladých lidí se opatrně přiklání k názoru, že institut svatby není ještě mrtvý. O uzavírání svatby jako o přežitku je však výrazně přesvědčena více jak čtvrtina dotázaných (součet 1. a 2. bodu škály = 25,5 %), medián názorů se soustřeďuje kolem středového 3. bodu škály (23,4 % názorů respondentů) a zásadní podporu uzavírání manželství (součet bodů 6 a 5) projevilo 28,8 % dotázaných.

V názoru na význam svatby nacházíme signifikantní rozdíly mezi muži a ženami. Ženy akceptují podstatně více institut svatby, více jak třetina z nich (součet 6. a 5. bodu škály = 35,7 %) nespatřuje ve svatbě zbytečnost nebo přežitek, čímž se podstatně odlišují od mužů, kteří mají k institutu svatby kladný vztah pouze přibližně v pětině případů (22 %). Také vzdělání respondentů do této otázky intervenuje, větší význam legalizaci vztahu přikládají respondenti se středoškolským vzděláním s maturitou, naopak signifikantně větší souhlas s názorem, že svatba je přežitek vyslovují dotázaní mladí lidé se základním vzděláním.

Za povšimnutí stojí též to, že s pozitivním názorem na význam svatby koreluje nesouhlas s tezí, že „kdo nekrade okrádá rodinu“ a že je třeba řídit se zásadou „oko za oko, zub za zub“ (a naopak). Extrémní názor na pozitivní význam svatby pak mají respondenti, kteří se domnívají, že za kriminalitu mladých lidí mohou zejména nejasnosti v rozpoznávání dobra a zla a vrozené povahové vlastnosti delikventů, dále respondenti, kteří jsou při řešení kriminality zastánci spíše metod represe než prevence a pocházejí z bezproblémových rodin. Akceptace svateb též – podle očekávání – pozitivně koreluje s zapojením respondenta do života nějaké církve. Mladých lidí s pozitivním vztahem k svatbě nacházíme častěji v moravských krajích (zejména v Olomouckém a Jihomoravském kraji), naopak názor na svatbu jako na přežitek mají častěji dotázaní z Pardubického a Karlovarského kraje.

Posouzení sentence „politická situace v ČR se dobře vyvíjí, důležité věci jdou správným směrem“ získala spíše nesouhlas než souhlas. S touto tezí souhlasí pouze přibližně každý desátý dotázaný (součet bodu 1. a 2. škály je 10,8 %), nesouhlas (součet 5. a 6. bodu) však vyjádřilo více jak třetina respondentů (33,7 %). Zde je třeba vzít pečlivě v úvahu, že dalších 9,3 % členů vzorku se hodnocení této teze zdržela, což lze patrně v tomto případě interpretovat tak, že dotázaní nemají jistotu, že věci jdou dobrým směrem. Domníváme se, že toto zjištění je velmi závažné a zároveň pesimistické. Naladění mladé generace signalizuje, že si mládež – ať již z jakéhokoli důvodu - nedělá iluze o politické situaci ve které se nalézá, že nemá pocit, že se ve svém případném společenském angažování bude v nejbližší době zapojovat do pozitivních projektů a akceptovatelných směrů rozvoje společnosti.

Při hodnocení této otázky nenalzáme žádné statisticky významné rozdíly mezi názory mužů a žen, z hlediska věku pak lze zaznamenat pouze to, že nejmladší kategorie respondentů nemá signifikantně častěji názor na předloženou tezi. Neoptimističtější názor na to, že se politická situace vyvíjí v ČR dobrým směrem mají dotázaní z Jihočeského a Středočeského kraje.

Tab. č. 23 Porovnání jednotlivých posuzovaných tezí na základě jejich průměrného hodnocení na šestistupňové škále míry souhlasu

	všichni	Pohlaví		Věk		
		muži	ženy	15-17	18-20	21-24
Za nejtěžší zločiny by měl být udělován trest smrti	2,94	2,81	3,07	2,93	2,86	2,99
Nejlepší je neplést se do ničeho, co se mne netýká	3,06	2,97	3,16	3,14	2,93	3,10
Oko za oko, zub za zub	3,10	2,86	3,35	3,08	3,02	3,16
Chování občanů je málo kontrolováno, takže si každý dělá, co chce	3,51	3,51	3,50	3,52	3,46	3,53
Uzavírání manželství je zbytečné, svatba je přežitek	3,54	3,28	3,81	3,54	3,55	3,54
Politická situace v ČR se dobře vyvíjí, důležité věci jdou správným směrem	4,04	4,08	4,00	4,02	4,04	4,06

Průměry z voleb respondentů na šestistupňové škále s krajními body:

1 = určitě souhlasím 6 = určitě nesouhlasím

Tab. č. 23 ukazuje souhrnně průměrné hodnocení posuzovaných tezí z tohoto bloku. Zde se ukazuje, že největší souhlas v této skupině posuzovaných sentencí získala teze o možnosti udělování trestu smrti, největší nesouhlas pak myšlenka, že se politická situace v ČR dobře vyvíjí v tom smyslu, že důležité věci jdou správným směrem. Zejména takovéto posouzení přítomnosti vypovídá o značné skepsi mladých lidí.

Vztah respondentů k lidem na okraji společnosti

V rámci našeho reprezentativního výzkumu veřejného mínění mladých lidí jsme se též zaměřili na jejich vztah k lidem na okraji společnosti.

Ze všech nabídnutých 24 prohlášení vůbec nejvíc respondentů souhlasilo s tezí, že „v ČR je moc bezdomovců a žebráků“. S takto formulovaným tvrzením výrazně souhlasila (součet 1. a 2. bodu škály) téměř polovina dotázaných (44,1 %) přičemž téměř pětina dotázaných zastávala krajní souhlasné stanovisko (17,8 %). Vzhledem k tomu, že se do mírně souhlasného bodu škály (bod 3) zařadila více jak čtvrtina respondentů (27,5 %) je možno konstatovat, že názor o velkém množství žebráků a bezdomovců je téměř typickým názorem mladé generace – vždyť pouze necelá desetina dotázaných (6. a 5. bod škály = 9,6 %) soudila, že s tezí nemůže souhlasit.

V postojích k této otázce se v zásadě neodlišovali muži od žen, věkové skupiny také nevykazovaly zásadnější rozdíly v názoru na množství bezdomovců až na to, že respondenti věkové kategorie 21 – 24 let považovali tezi za poněkud méně pravdivou (nicméně i v této věkové kategorii více jak 15 % dotázaných se domnívá, že teze o velkém množství bezdomovců a žebráků v ČR je zcela pravdivá).

Podle očekávání souhlas s tezí nejčastěji vyslovují mladí lidé s velkých měst nad stotisíc obyvatel, kteří se pravděpodobně s žebráky a bezdomovci častěji setkávají, což ovlivňuje jejich názor a ve výsledku znamená, že 48,8 % tezi o velkém počtu žebráků a bezdomovců považují za zcela či víceméně pravdivou (1. a 2. bod škály). S probíranou tezí nesouhlasí spíše lidé, kteří zároveň nesouhlasí s tezí, že policie je neschopná při omezování kriminality a kteří též nesouhlasí s pochybnými zásadami „oko za oko, zub za zub“ či „kdo nekrade, okrádá svou rodinu“.

Hned za tezí, kterou jsme výše probírali, se umístila na druhém místě v množství souhlasných hlasů podobná teze, a to že „v ČR je v současnosti moc divných cizinců“. I zde se převážná většina dotázaných vyjadřuje v tom smyslu, že s touto tezí musí souhlasit (souhlasná polovina škály 1 až 3 = 67,8 %), krajní souhlas vyjadřuje pětina dotázaných (20,2 %). V názoru na tuto otázku se však liší muži od žen, a to zejména v krajních polohách

škály – muži častěji spíše soudí, že teze je naprosto pravdivá, ženy o její pravdivosti více pochybují.

Z hlediska věku nenacházíme mezi jednotlivými věkovými kohortami zásadnější rozdíly (snad až na to, že nejstarší respondenti volí poněkud méně často krajní souhlas s tezí – tj. poněkud váhají s rigorózností svého soudu a volí častěji 2 bod škály), do jisté míry však diferencuje stupeň dosaženého vzdělání (vzdělanější respondenti jsou o něco málo zdrženlivější v tvrzení o velkém množství divných cizinců na našem území). Zmíněnou tezi též více podporují respondenti z měst nad 100000 obyvatel, zejména dotázaní mladí lidé z Prahy, podobný pocit pak mají i respondenti z Karlovarského kraje, naopak nejmenší obavy z množství cizinců mají dotázaní z Libereckého kraje.

Za povšimnutí ještě stojí, že největší pocit ohrožení z množství cizinců vykazali mladí lidé, kteří současně vyznávají zásadu „oko za oko, zub za zub“, naopak respondenti, kteří s tezí o velkém množství divných cizinců nesouhlasí zároveň statisticky významně důvěřují akceschopnosti Policie ČR.

Velmi citlivou otázkou současné doby je boj s xenofobními tendencemi majoritní společnosti zejména ve vztahu k romské populaci. I přes značnou osvětovou činnost organizovanou státními i nestátními neziskovými institucemi se stále znovu a znovu objevují skupiny občanů, kteří se snaží vysvětlit veškerou kriminalitu činností Romů, líčí Romy jako nebezpečné lidi, kterých je třeba se obávat jako skupiny občanů. Do zjišťování našeho výzkumu jsme proto zařadili k posouzení tezi „Romové jsou nebezpeční lidé“.

Na tuto otázku (viz tab. č.24) odpověděla naprostá většina respondentů (98,1 %), ale pouze necelá pětina z nich (součet 6. a 5. bodů škály = 18,8 %) soudila, že posuzovaná teze není pravdivá. Naproti tomu více jak třetina všech dotázaných považuje Romy za nebezpečné lidi (součet bodů škály 1 a 2 = 37 %) přičemž krajní jednoznačně záporný postoj k Romům jako takovým vyjádřilo 16,1 %. I zde ženy zastávají podstatně méně rigorózní stanovisko než muži, kteří ve více jak dvou pětínách případů vyjádření manifestují plný či téměř plný souhlas s předloženou tezí (muži 40,9 %, ženy 33 %). Na okraj těchto zjištění lze konstatovat, že s tezí o nebezpečnosti Romů jednoznačně nesouhlasilo statisticky významně více žen (9,8%) než mužů (5,7 %), nesouhlas s tezí byl největší v Olomouckém kraji (6. a 5. bod škály 33,7 %)

a nejvyšší podpora teze o nebezpečnosti Romů pak v Ústeckém kraji (1. a 2. bod škály 57,4 %), podobně pak v Karlovarském kraji (48,2 %) a kraji Moravskoslezském (44,3 %).

Tab. č. 24 Akceptace výroku „Romové jsou nebezpeční lidé“ (%)

	S tezí „Romové jsou nebezpeční lidé“						
	určitě souhl. 1	2	3	4	5	určitě nesouhl. 6	Neví, neodpověděl
muži	18,7	22,2	23,5	18,0	9,8	5,7	2,1
ženy	13,5	19,5	24,6	18,5	12,4	9,8	1,8
Věk:							
15–17	17,6	21,6	23,9	16,1	10,1	8,3	2,5
18–20	18,4	19,7	23,8	18,4	11,9	6,1	1,8
21–24	13,7	21,2	24,4	19,5	11,1	8,5	1,7
Vzdělání:							
ZŠ	19,3	20,5	23,2	16,1	10,4	8,3	2,1
vyučen	19,5	24,2	22,1	18,8	10,1	4,0	1,3
SŠ bez mat.	10,2	25,5	16,3	18,4	13,3	11,2	5,1
SŠ s mat.	11,9	18,7	27,8	20,6	11,1	8,3	1,6
VŠ	13,9	16,7	22,2	13,9	22,2	11,1	0,0
celkem	16,1	20,9	24,1	18,3	11,1	7,7	1,9

Paušalizace negativního názoru na Romy se též váže na vzdělání respondentů, což znamená, že v pravdivost teze nejvíce věří respondenti s nižším vzděláním a též respondenti, kteří pocházejí z rodin s problémovým rodičem a kteří pokládají majetkové poměry své rodiny za vysoce podprůměrné. Silně negativní názor na Romy se též váže s pocitem, že Policie ČR je neschopné při omezování kriminality, vyznávají jej též respondenti, kteří považují za nejefektivnější prostředek proti delikvenci důslednou represí a souhlasí se zásadou „zub za zub, oko za oko“.

Zjištěné údaje je třeba vzít velmi pečlivě v úvahu. Zdá se, že se nedaří ani u mladé generace vytvořit (ať již z jakéhokoliv důvodu) pozitivní obraz občana – Roma, obraz bez předsudků a negativních očekávání. V tomto klimatu je ovšem též velmi nesnadná jakákoliv integrační snaha.

Souhrnně lze tedy říci (viz tab. č. 25), že mladí lidé často soudí, že v ČR je mnoho bezdomovců, žebráků a divných cizinců a že většina dotázaných mladých lidí vykazuje značnou nedůvěru k Romům. Xenofobní mentalita je mezi mládeží značná.

Tab. č.25 Porovnání jednotlivých posuzovaných tezí o lidech na okraji společnosti na základě jejich průměrného hodnocení na šestistupňové škále míry souhlasu

		pohlaví		věk		
	všichni	muži	ženy	15-17	18-20	21-24
V ČR je moc bezdomovců a žebráků	2,76	2,72	2,80	2,73	2,68	2,83
V ČR je v současnosti moc divných cizinců	2,83	2,69	2,97	2,78	2,81	2,87
Romové jsou nebezpeční lidé	3,11	2,95	3,27	3,04	3,04	3,19

Průměry z voleb respondentů na šestistupňové škále s krajními body:

1 = určitě souhlasím 6 = určitě nesouhlasím

Vztah respondentů k práci a majetku

Podívejme se nejdříve na teze, které se různým způsobem vztahují k práci a materiálnímu standardu lidí. Jedním z nich je výrok, že „většina mladých lidí jsou flákači a příživníci“. S takto formulovaným výrokem zcela souhlasí pouze 3,8 % dotázaných, víceméně s ním souhlasí (tedy volí bod škály 1 a 2) 11,5 %. Naproti tomu s tímto výrokem nesouhlasí téměř polovina dotázaných (nesouhlasný 6. a 5. bod škály volí 47,9 %), přičemž naprostý nesouhlas vyjádřilo celých 22,7 % mladých lidí vzorku.

V názoru na hodnocenou tezi nenacházíme mezi respondenty žádné signifikantní rozdíly ani podle věku, ani podle pohlaví a v zásadě ani podle nejvyššího stupně dosaženého vzdělání či majetkové situace domácnosti (snad pouze s výjimkou, že respondenti s vysoce podprůměrnou životní úrovní s tezí nesouhlasí méně často). Se záporným hodnocením mladých lidí ve vztahu k pracovnímu zapojení však častěji souhlasí respondenti, kteří pocházejí z rodin s problémovými rodiči a kteří souhlasí s tezemi „kdo nekrade, okrádá rodinu“ a „oko za oko, zub za zub“, naopak za nepravdivou tuto tezi považují více ti respondenti, kteří pozitivně hodnotí práci policie a kteří se v mládí více účastnili organizovaných činností volného času. Sebehodnocení mladé generace je tedy v této oblasti velmi dobré, dotázaní mladí lidé se nepovažují za jedince, kteří chtějí ze sociálního prostoru hodnoty pouze odčerpávat, ale naznačují, že jsou připraveni je i vytvářet. Zdá se, že objektivně konstatovaná tendence, že mladí lidé zůstávají více, než v minulosti v závislosti na svých orientačních rodinách není ani tak způsobena nechutí postavit se na vlastní nohy, ale zejména okolnostmi současné ekonomické situace, která nepodporuje či ztěžuje zahájení samostatného ekonomického života mladé generace.

Komplementárně k výše uvedenému hodnocení mladé generace jsme zařadili do posuzovaných tezí výrok, který se vztahoval k posouzení hodnoty starých lidí, a to v souvislosti s názorem na jejich zátěž pro ekonomiku státu. I s tezí „většina starých lidí jen ekonomicky zatěžuje náš stát“ podstatná většina dotázaných nesouhlasila, průměrné hodnocení na šestistupňové škále se umístilo mezi bodem 4. a 5. (průměr hodnocení byl 4,43 bodu). Názor, že je výše uvedená teze pravdivá (tedy volba 1. a 2. bodu škály) zastávala necelá desetina všech dotázaných (8,8 %), naopak nesouhlas vyjadřovala (6. a 5. bod škály) polovina respondentů (50,3 %). Tentokrát se však objevují signifikantní rozdíly mezi názory mužů a žen. Ženy, častěji než muži, nesouhlasí s nazíráním na staré lidi jako na pouhou ekonomickou společenskou zátěž. Je možno si též povšimnout, že signifikantně více často nesprávnost teze o ekonomické zátěži seniorů signalizuje nejstarší skupina dotázaných (relativně starší respondenti jsou zřejmě lépe schopni oprostit se od jednoduchých klišé), dále lidé s vyšším vzděláním (zejména vysokoškoláci a lidé se střední školou s maturitou) a respondenti, kteří nesouhlasí s tezemi „kdo nekrade, okrádá svoji rodinu“ jakož i s odplatnou teorií „oko za oko, zub za zub“. Nesouhlas s negativním hodnocením seniorů vyjadřují dále i lidé, kteří nesouhlasí s tezí o neschopnosti policie při odhalování zločinu, též nábožensky věřící lidé a ti, kteří se v mládí více zúčastňovali organizovaných aktivit volného času.

Obecně lze v tomto bloku konstatovat, že zkoumaní mladí lidé ve věku 15 – 24 let v zásadě nesmyslejí špatně ani o své generaci, ani o lidech z opačného okraje spektra věkového rozložení a neobviňují starší generaci z nespravedlivého odčerpávání ekonomických zdrojů.

Téměř třetina respondentů souhlasí s tezí, že „jestliže nemáš to, co je „in“, nepřijmou tě mladí lidé mezi sebe“ (součet bodů 1 a 2 škály = 30,3 %). Tuto obavu sdílejí především respondenti s nižším stupněm vzdělání, dle pohlaví ani věku však nenacházíme u podsouborů žádný důležitější rozdíl. Potvrzuje se tak, že vnější materiálně vyhrocený tlak je citlivěji zaznamenáván mladými lidmi, kterým schází vzdělanostní korekce jejich pohledu na svět a kteří se navíc pohybují v prostředí, které status člověka odvozuje od toho, co vlastní. Souhlasící respondenti s obavou, že nebudou přijati vrstevnickou skupinou z důvodu nedostatečného vlastnictví hmotných statků, zároveň signifikantně častěji vyjadřují obavu z toho, že je policie při omezování kriminality neschopná a souhlasí s tezemi, že „kdo nekrade, okrádá rodinu“, a je třeba jednat podle zásady „oko za oko, zub za zub“. Dokumentuje se zde, že někteří mladí lidé se ve svém životě dostávají do určité pasti tlaku

vnějšího, spotřebním materialismem ovlivněného sociálního prostředí, které působí na tužby a potřeby mladého člověka o to intenzivněji o co je tento životní postoj vlastní nejbližšímu referenčnímu okruhu vrstevníků.

Další posuzovanou tezí byla okřídlená věta „poctivou prací nelze zbohatnout“. Mladí lidé se poněkud více kloní k názoru, že je tato teze pravdivá, což lze doložit průměrným hodnocením na šestistupňové škále v hodnotě 3,01. Jednoznačný souhlas s tezí vyjádřila více jak pětina dotázaných (22,7 %), naopak krajní nesouhlas necelá desetina respondentů (9,1 %). Zajímavým se však jeví skutečnost, že muži považují signifikantně častěji tento výrok za jednoznačně pravdivý, každý čtvrtý muž (25,3 %) s ním vyjadřuje souhlas na krajním bodě hodnotící škály. V první třetině škály souhlasu (bod 1. a 2.) se tak nachází 45,5 % mužů a 38 % žen, u nesouhlasného stanoviska (bod škály 5. a 6.) je rozdíl mezi muži a ženami menší (muži 18,8 %, ženy 23,1 %).

O pravdivosti teze, že nelze poctivou prací zbohatnout, jsou tentokrát nejvíce přesvědčeni respondenti nejstarší věkové kategorie dotázaných mladých lidí, především vyučení a respondenti z měst do 100 000 obyvatel. Mezi zastánci exponovaného názoru jsou pak zejména ti, kteří hodnotí majetkovou situaci vlastní domácnosti jako podprůměrnou až vysoce podprůměrnou (tedy v ekonomické situaci rodiny je pocíťována závažnější nedostatečnost) a není jim proti mysli zásada „kdo nekrade, okrádá rodinu“. Tito respondenti mají zřejmě pocit, že materiální saturaci nelze dosáhnout legální cestou, že materiální nadstandard je vždy spojen s nějakým „chytráckým“ jednáním. O pravdivosti teze jsou přesvědčeni především respondenti, kteří vykazují silně egocentrické rysy ve svém životním stylu.

Jako další tezi, která může vypovídat o postoji mladé generace k práci jsme zvolili výrok „Kdo nepracuje, ať nejí“. Postoj k tomuto výroku měl naznačit, do jaké míry si dotázaní reprezentanti mladé generace uvědomují nevhodnost příživnického způsobu života, života v závislosti na druhých.

Průměrná odpověď respondentů na tuto otázku se pohybovala mezi 3. a 4. bodem škály (3,22 bodu), což jinými slovy znamená, že mírně nadpoloviční většina dotázaných se spíše kloní k souhlasu s tezí. Signifikantně radikálnější souhlas projevují muži než ženy, muži volí 1. a 2. souhlasný bod škály v 38,1 %, ženy v 32 %. V této otázce jsou obdobně názorově

zastoupeny všechny věkové i vzdělanostní skupiny respondentů, názory se neliší ani u respondentů, kteří pocházejí z rozdílných majetkových rodinných situací. Signifikantní rozdíl však nacházíme při třídění této teze podle toho, zda respondent v době základní školní docházky dlouhodoběji navštěvoval nějakou organizovanou volnočasovou činnost – i zde je aktivita tohoto druhu spojena s větší akceptací práce jako samozřejmé součásti lidského sociálního života.

Zajímavým zjištěním je, že respondenti, kteří souhlasí s tezí „kdo nepracuje, ať nejí“ zároveň signifikantně častěji souhlasí s odplatnou zásadou „oko za oko, zub za zub“. Mezi členy našeho výběrového souboru je tak zhruba dvě pětiny (40,9 %) mladých lidí, kteří si přejí aplikaci principu zásluhovosti a principu odplaty „každému to, co si zaslouží“. Další třídění dat též ukazuje, že zastánci ideje „kdo nepracuje, ať nejí“ si signifikantně častěji myslí, že orgány ochrany práva (zde policie) není dostatečně schopná omezovat kriminalitu.

Teze „kdo nemá peníze, nic neznamená“ a „kdo nekrade, okrádá rodinu“ měla naznačit vztah respondentů k významu bohatství (peněz) pro jejich život. Vnímání vyššího stupně svázání významu jedince s jeho osobním bohatstvím signalizovalo 56 % dotázaných, kteří na šestistupňové škále volili bod 1. – 3. Absolutní souhlas s tezí „kdo nemá peníze, nic neznamená“ vyjádřilo však pouze 13,6 % dotázaných mladých lidí, naopak opatrný souhlas (bod 3 škály) volila téměř čtvrtina respondentů (23,5 %). V této souvislosti je potěšitelné zjištění, že pouze něco více než čtvrtina respondentů (28,4 %) uvedla větší či menší souhlas s tezí „kdo nekrade, okrádá rodinu“ (bod 1. – 3. škály), přičemž absolutní souhlas s nelegálním získáváním majetku vyjádřilo pouze 4,6 % dotázaných, opatrný souhlas (bod 3. škály) pak 16,5 %. Přesněji řečeno, z celkového množství 840 respondentů zastávajících názor, že „kdo nemá peníze nic neznamená“ (bod 1. a 3. škály) pouze 307 (tedy 36,5 %) dotázaných více či méně souhlasí s tezí, že „kdo nekrade, okrádá rodinu“. Ukazuje se tedy, že ačkoliv si jsou současní mladí lidé vědomi významu peněz pro sociální status, přesto setrvávají ve své většině na správném přesvědčení, že není vhodné si materiální úroveň zvyšovat např. krádežemi.

Tezi „kdo nemá peníze, nic neznamená“ vyznávají statisticky významněji muži než ženy (viz tab. č. 26) a respondenti s nižším vzděláním, mezi věkovými skupinami však v hodnocení této teze nenalézáme rozdíl. Statisticky významně však význam peněz akcentuje skupina respondentů, kteří považují majetkové poměry své domácnosti za podprůměrné

až vysoce podprůměrné, lidé, kteří vyznávají zásadu odplaty, kteří negativně hodnotí akceschopnost policie, kteří pochází z rodin s problémovým rodičem a svůj volný čas neprožívali v organizovaných aktivitách. Naproti tomu tuto zásadu statisticky významně negují respondenti, kteří se přihlásili k nějaké konfesi.

Tab. č. 26 Akceptace výroku „Kdo nemá peníze, nic neznamená“ (%)

	S tezí „kdo nemá peníze, nic neznamená“						
	určitě souhl. 1	2	3	4	5	určitě nesouhl. 6	Neví, neodpověděl
muži	16,6	20,5	21,3	18,3	11,2	10,4	1,7
ženy	10,5	17,3	25,9	19,2	12,5	13,6	1,1
Věk:							
15–17	14,8	17,8	22,6	16,6	13,3	12,8	2,0
18-20	14,6	19,7	23,3	16,6	11,7	12,3	1,8
21-24	12,2	19,0	24,2	21,5	11,1	11,3	0,8
Vzdělání:							
ZŠ	17,9	17,0	21,4	16,3	13,1	12,7	1,6
vyučen	19,5	24,2	22,8	16,4	8,4	7,4	1,3
SŠ bez mat.	8,2	23,5	21,4	16,3	15,3	11,2	4,1
SŠ s mat.	7,1	17,1	20,8	23,6	11,3	13,3	0,8
VŠ	2,8	19,4	22,2	13,9	19,4	22,2	0,0
celkem	13,6	18,9	23,5	18,7	11,9	12,0	1,4

Podobně tezi „kdo nekrade, okrádá svou rodinu“ též častěji akceptují muži, dotázaní z nejstarší věkové kohorty, vyučení, respondenti s podprůměrnou majetkovou úrovní domácnosti, též lidé s odplatnou mentalitou „oko za oko, zub za zub“, problémovým rodičem a kritickým poměrem k práci policie.

V tomto bloku si všimněme ještě posuzované zásady „žít na dluh se nevyplácí“. S takto formulovanou tezí více méně nesouhlasí (4. – 6. bod škály) téměř tři čtvrtiny dotázaných (71,1 %) z čehož 29% vyjádřilo svůj nesouhlas volbou krajní polohy škály. Se zmíněnou zásadou souhlasí (bod 1. a 2. škály) pouze 12,3 % respondentů, přičemž kategorický souhlas vyjádřilo pouze 5,2 % dotázaných (6% mužů a 4,4 % žen). V celkovém přístupu k této otázce v zásadě neshledáváme žádné závažnější názorové odchylky mezi muži a ženami, ani mezi věkovými kohortami, z hlediska vzdělání se pak od ostatních poněkud odlišují respondenti se středoškolským vzděláním s maturitou, kteří statisticky častěji ještě silněji než ostatní respondenti míní, že není pravda, že by se žít na dluh nevyplácelo.

S myšlenkou, že se žít na dluh nevyplácí souhlasí významně častěji respondenti, kteří zároveň vyznávají zásadu „kdo nekrade, okrádá svou rodinu“. Z těchto údajů lze opatrně usoudit, že mladá generace v zásadě akceptuje život s dluhem, že přijala životní trend, který se na ni valí ze všech prostředků reklamy a který doporučuje „realizuj své potřeby či tužby ihned“ bez patřičného zvážení zátěže pro budoucí život (splácení půjček a úroků z nich).

Tab. č. 27 Vztah respondentů k práci a majetku - průměrná hodnota umístění respondentů na šestibodové škále

	všichni	pohlaví		věk		
		muži	ženy	15-17	18-20	21-24
Poctivou prací nelze zbohatnout	3,01	2,89	3,13	3,15	2,97	2,95
Kdo nepracuje, ať nejí	3,22	3,14	3,30	3,24	3,15	3,26
Kdo nemá peníze, nic neznamena	3,33	3,19	3,47	3,35	3,29	3,34
Jestliže nemáš to, co je „in“, nepřijmou tě mladí lidé mezi sebe	3,34	3,34	3,35	3,27	3,27	3,44
Většina mladých lidí jsou flákači a příživníci	4,27	4,23	4,32	4,34	4,24	4,26
Kdo nekrade, okrádá rodinu	4,38	4,20	4,55	4,47	4,40	4,31
Žít na dluh se nevyplácí	4,38	4,31	4,46	4,21	4,45	4,44
Většina starých lidí jen ekonomicky zatěžuje náš stát	4,43	4,19	4,68	4,34	4,38	4,52

Průměry z voleb respondentů na šestistupňové škále s krajními body:

1 = určitě souhlasím 6 = určitě nesouhlasím

Jak ukazuje souhrnná tabulka č. 27, nejvíce mladých lidí v tomto oddíle soudí, že poctivou prací nelze zbohatnout a že je třeba souhlasit se zásadou „kdo nepracuje, ať nejí“. Generace mladých lidí však zjevně odmítá souhlasit s myšlenkou, že většina starých lidí jen ekonomicky zatěžuje náš stát.

Vztah respondentů k informacím, které poskytují různá média

Názor na svět, který člověka obklopuje, si každý jedinec vytváří různými mechanismy, je ovlivňován nejen tím, co sám zažil, ale velmi často - různě kriticky či nekriticky – přebírá zprostředkované názory. Jedním z podstatných pramenů pro vytváření si názoru na život a svět vyvěrá z prostředků hromadné komunikace. V této souvislosti jsme se u respondentů zaměřili na otázku do jaké míry považují některé hromadné prostředky za zdroj pravdivých

informací, jinak řečeno, do jaké míry lze očekávat, že takto zprostředkované informace zařadí mezi základní kameny úvah o realitě světa. Rozhodli jsme se zeptat na „pravdivostní hodnotu“ čtyř informačních zdrojů masové povahy, a to na působení České televize, komerčních televizí, internetu a tradičního denního tisku.³²

Podle předpokladů, naši mladí respondenti považovali za nejspolehlivější zdroj informací zprávy, které jim zprostředkovala Česká televize. S tezí, že „zprávy, které se vysílají v České televizi, jsou pravdivé“ vážněji nesouhlasilo (součet 6. a 5. bodu škály) pouze 6,9 % dotázaných, naproti tomu respondentů, kteří zprávám zprostředkovaným ČT věří (1. a 2. bod škály) je téměř dvě pětiny dotázaných (39,6 %). Nicméně medián názorů respondentů se soustředil do 3. bodu škály, který by se dal slovně popsat jako poněkud větší důvěra než nedůvěra v pravdivost zprostředkovaných zpráv, tedy jisté váhání při odpovědi na tuto otázku. Do zmíněné kategorie odpovědí se zařadilo 29,6 % dotázaných. I tak se však teze o důvěryhodnosti zpráv zprostředkovaných ČT zařadila na třetí místo z hlediska síly souhlasu mezi všemi 24 posuzovanými tezemi (průměrné hodnocení na škále 1 – 6 byla 2,86 bodu).

Důvěra v pravdivost zpráv je stejná u mužů i žen, nebyly též v zásadě shledány žádné podstatnější rozdíly při třídění podle věku, vzdělání či velikosti místa bydliště. Lze si pouze povšimnout toho, že respondenti, kteří vyrůstali v rodinách s problémovými rodiči vyjadřovali častěji nedůvěru v pravdivost informací, které pocházejí z veřejnoprávní České televize.

Z hlediska průměru voleb je druhým nejlépe hodnoceným informačním zdrojem pro mladou generaci internet. Důvěru v dobrou pravdivostní hodnotu těchto zpráv z moderního zdroje má téměř třetina dotázaných (1. a 2. bod škály volilo 32,6 %), s pravdivostí teze, že „zprávy, které se získávají z internetu, jsou pravdivé“ nesouhlasí pouze přibližně desetina dotázaných (6. a 5. bod škály = 11,1 %). Hlavní koncentrace odpovědí se však i u tohoto informačního zdroje koncentrovala do 3. bodu škály, tj. do určité malé převahy důvěry nad nedůvěrou ke zprávám z internetu (tuto možnost odpovědi zvolilo 30,6 % respondentů). Také u hodnocení pravdivostní úrovně zpráv z internetu nenacházíme žádné podstatnější rozdíly v distribuci voleb na základě třídění druhého stupně. Snad stojí pouze za zmínku, že informace z internetu považují za zcela hodnověrné nejčastěji respondenti se střední školou bez maturity – krajní pozitivní bod škály zvolilo 16,3 % těchto respondentů. Zdá se proto, že

³² Je samozřejmě sporné, do jaké míry dotázaní mladí lidé v masových médiích sledují zpravodajské pořady. Bylo by možná lepší v této souvislosti spíše hovořit o zjišťování „pocitu pravdivosti“.

tato skupina mladých lidí využívá internet jako nejsnazší prostředek k získání požadovaných informací.

Informace, které poskytuje denní tisk jsou v zásadě obecně stejně důvěryhodné jako informace z internetu. I zde má důvěru v tento druh informací třetina dotázaných (1. a 2. bod škály = 33,3 %), i zde je medián voleb u 3. mírně optimistické středové pozice (30,1 %), naprosto nevěří tisku pouze zanedbatelných 3,7 % respondentů. Třídění druhého stupně nepřineslo v zásadě žádné statisticky významná zjištění, až na to, že informacím z tisku poněkud více věří respondenti, jejichž majetkové poměry jsou – dle jejich prohlášení – nadprůměrné.

Lze asi uzavřít, že informace, které přicházejí k mladé generaci z oficiálních zdrojů jsou považovány - více méně – za pravdivé, že dotázaní pravdivostní hodnotě těchto informačních zdrojů spíše věří než nevěří, tedy že zejména veřejnoprávní televize disponuje značným kreditem při ovlivňování veřejného mínění mladých posluchačů.

Ptali jsme se též na to, do jaké míry považují respondenti zprávy, které vysílají komerční televize, za pravdivé. Lze konstatovat, že důvěra v pravdivost zpráv zprostředkovaných těmito médii je u respondentů poněkud nižší než důvěra ke zprávám z veřejnoprávní televize. Jak ukazuje tab. č. 28, průměrná hodnota k důvěryhodnosti zpráv z komerčních televizí je na úrovni 3,21 bodu na šestistupňové stupnici 1 – 6, tatáž hodnota je u informací z ČT rovna 2,86 bodu. Komerčním televizím věří častěji lidé z velkých měst (zejména z Prahy) a také ti, kteří se domnívají, že vrozené špatné povahové vlastnosti mladých lidí mají zásadní význam pro páchání kriminality a naopak ti, kteří tento kriminogenní faktor podceňují považují zprávy zprostředkované komerčními televizemi za nedostatečně odrážející pravdu.

Tab. č. 28 Názor respondentů na pravdivost zpráv, které přicházejí z vybraných medií – průměrná hodnota umístění respondentů na šestibodové škále

	pohlaví		Věkové skupiny			Celý soubor
	muži	ženy	15-17	18-20	21-24	Celý soubor
Zprávy, které se vysílají v České televizi, jsou pravdivé	2,92	2,79	2,83	2,81	2,90	2,86
Zprávy, které se získávají z internetu, jsou pravdivé	3,06	3,03	2,93	3,09	3,09	3,05
Zprávy, které se dočítáme v denním tisku, jsou pravdivé	3,09	3,02	3,03	3,03	3,09	3,06
Zprávy, které se vysílají v komerčních televizích, jsou pravdivé	3,25	3,15	3,19	3,14	3,26	3,21

Průměry z voleb respondentů na šestistupňové škále s krajními body:

1 = určitě souhlasím 6 = určitě nesouhlasím

Názory na činnost a důvěryhodnost Policie ČR.

V rámci tohoto bloku otázek jsme položili několik specifických dotazů na důvěru respondentů v Policii ČR. Při zařazování těchto otázek jsme vycházeli z předpokladu, že míra důvěry v Policii ČR je důležitým prvkem systému preventivní práce, neboť občan, který policii důvěřuje s ní bude i spolupracovat a tím znásobí její akceschopnost.

Položili jsme proto našim respondentům zásadní otázku, do jaké míry se domnívají, že současný policejní sbor je schopný či neschopný omezovat kriminalitu. (viz. tab. č. 29) Obecně lze konstatovat, že mladí lidé nemají na tuto otázku většinou vyhraněnou odpověď, většinou se uchylují do středu škály. Konkrétněji řečeno o dobré schopnosti policie při omezování kriminality je přesvědčeno 15,3 % dotázaných, naopak s výrokem „policie je při omezování kriminality neschopná“ souhlasí 27,9 % respondentů. Střed škály je zastoupen nejpočetněji – budeme-li verbalizovat tyto postoje, potom 21,0 % respondentů se domnívá, že je Policie ČR spíše schopná než neschopná při omezování kriminality, naopak téměř třetina názorově středových respondentů (32,3 %) se přiklání k tvrzení, že policie je při regulaci kriminality spíše neschopná, než schopná.

Tab. č. 29 Akceptace výroku „Policie je při omezování kriminality neschopná“ (%)

	Souhlas s tezí „Policie je při omezování kriminality neschopná“						
	určitě souhl. 1	2	3	4	5	určitě nesouhl. 6	Neví, neodpověděl
muži	12,0	21,4	30,2	19,6	10,2	3,3	3,4
ženy	8,3	13,7	34,6	22,4	13,3	3,9	3,7
Věk:							
15–17	11,3	16,6	32,9	18,6	10,6	3,3	6,8
18–20	9,9	17,9	35,2	19,7	10,3	4,0	2,9
21–24	9,7	18,1	30,0	23,3	13,4	3,5	2,0
Vzdělání:							
ZŠ	11,3	17,2	33,6	20,4	9,2	3,0	5,3
vyučen	14,4	20,1	31,2	21,5	9,7	1,3	1,7
SŠ bez mat.	8,2	16,3	26,5	24,5	12,2	7,1	5,1
SŠ s mat.	6,7	16,3	33,3	21,0	15,5	4,6	2,6
VŠ	11,1	27,8	22,2	16,7	13,9	8,3	0,0
celkem	10,2	17,7	32,3	21,0	11,7	3,6	3,5

K činnosti Policie ČR jsou podstatně více kritičtí muži než ženy, což se projevuje zejména v tom, že krajní či předposlední bod škály (tentokrát bod 1. a 2.) negativního soudu o akceschopnosti policie využilo při svém vyjádření 33,4 % mužů, ale pouze 22 % dívek. Nejradiálnějším názor na neschopnost policie mají respondenti se základním vzděláním, naopak o činnosti policie rozvážněji uvažují zejména středoškoláci s maturitou, kteří si zřejmě lépe dovedou představit složitost policejní práce. S tezí o neschopnosti policie nesouhlasili také signifikantně častěji respondenti, kteří zároveň projevují nesouhlas s názorem, že je vhodné se řídit odplatnou zásadou „zub za zub, oko za oko“. Tito respondenti jsou zároveň přesvědčeni, že se zlepšuje celkový přístup Policie ČR k občanům. Naopak neschopnost policie při čelení kriminalitě potvrzují mladí lidé, kteří uvedli že vyrůstali v rodině s problémovým rodičem.

Podívejme se nyní blíže na již výše zmíněnou a respondenty na škále též hodnocenou tezi „v současné době se zlepšuje celkový přístup Policie ČR k občanům“. S touto tezí víceméně souhlasí (1. a 2. pozice na škále) 15,2 % dotázaných, naproti tomu s tezí víceméně nesouhlasí (6. a 5. bod škály) přibližně každý pátý dotázaný (20,3 %). Za povšimnutí ovšem stojí, že téměř desetina respondentů (9,6 %) se k této otázce nebyla schopna jakkoliv vyslovit (šlo zejména o respondenty v nejmladší věkové kategorii a o respondenty s pouze základním vzděláním), což by se ovšem v této souvislosti dalo opatrně pozitivně interpretovat tak, že tito respondenti zřejmě neměli s Policií ČR v poslední době žádné negativní zkušenosti, které by je podnítily k stížnostem. Váhavost mladých lidí při hodnocení této předložené teze lze

vysoudit též z toho, že více jak polovina dotázaných se se svými názory pohybovala ve střední poloze škály (bod 3. a 4. bod škály volilo 54,9 % respondentů).

O zlepšujícím se přístupu Policie ČR k občanům více pochybují muži než ženy, z hlediska věku a nejvyššího dosaženého vzdělání nenacházíme v zásadě žádné podstatnější rozdíly. Třídění druhého stupně poskytlo však zajímavou souvislost v tom, že respondenti, kteří vidí zlepšující se přístup policie k občanům zároveň častěji sdílejí názor, že za kriminálním chováním pachatelů často stojí jejich intelektová neschopnost adekvátně rozpoznávat dobro a zlo.

Důvěru v činnost policie a úroveň vnímání policie jako instituce, která je schopna rychle a spravedlivě řešit problémy občanů v oblasti kriminality na jedné straně a zároveň úroveň právního vědomí na straně druhé jsme se rozhodli poměřit na souhrnné tezi „Než hlásit kriminalitu na policii, je lepší si to s pachatelem vyřídit důrazně sám“. Výsledky odpovědí na takto položenou otázku vyzněly – dle našeho názoru - velmi pozitivně, a to zejména tehdy, když si uvědomíme, že našimi respondenty jsou mladí lidé, kteří mívají tendenci k radikálním řešením a k „přímé akci“. Jenom 18,5 % dotázaných víceméně souhlasilo s dikcí předložené teze, naopak více jak dvě pětiny respondentů (6. a 5. bod škály) vyjádřily k braní zákona do svých rukou zásadní nesouhlas.

I zde jsou v otázce braní zákona do vlastních rukou více zdrženlivé ženy než muži, respondenti s vyšším vzděláním než respondenti se vzděláním základním. Braní zákona do svých rukou podporují více zastánci teze „zub za zub, oko za oko“ a teze „kdo nekrade, okrádá rodinu“, tedy respondenti, kteří i v jiných oblastech dávají najevo, že regulativní úloha práva je jim v jejich způsobu života spíše přítěží. V této souvislosti nepřekvapí, že řešení kriminálních činů bez kooperace s Policií ČR doporučují spíše ti respondenti, kteří vyrůstali v prostředí rodin s problémovým rodičem, naopak že roli zákonné cesty si uvědomují výrazněji respondenti, kteří jsou aktivními členy nějaké církve či se ve svém mládí zabývali nějakou organizovanou zájmovou činností.

**Tab. č. 30 Názor respondentů na činnost a důvěryhodnost Policie ČR
(průměrná hodnota umístění respondentů na šestibodové škále)**

	muži	ženy	15-17	18-20	21-24	Celý soubor
Policie je při omezování kriminality neschopná	3,04	3,32	3,11	3,15	3,23	3,18
V současné době se zlepšuje celkový přístup Policie ČR k občanům	3,65	3,58	3,61	3,58	3,65	3,62
Než hlásit kriminalitu na policii, je lepší si to s pachatelem vyřídit důrazně sám	3,68	4,35	4,06	3,94	4,02	4,01

Průměry z voleb respondentů na šestistupňové škále s krajními body:

1 = určitě souhlasím 6 = určitě nesouhlasím

Na jiném místě záznamového archu jsme se v souvislosti s hodnocením Policie ČR zeptali na to, zda respondenti, kteří hodnotili činnost policie, vědí, kde se v místě bydliště dotázaného vyskytuje služebna Policie ČR. Z celkového množství 1501 respondenta neznalo místo nejbližšího oddělení Policie ČR pouze 7,3 % dotázaných (neodpovědělo pouze 1,2 % dotázaných). V této znalosti nenacházíme žádné zásadnější rozdíly mezi muži a ženami, znalost umístění místního oddělení Policie ČR však poněkud roste s věkem a vzděláním respondenta. Zdá se tedy, že respondenti vědí, kam se mohou se svými případnými poznatky o kriminalitě či jiných sociálně patologických jevech obrátit.

Chtěli jsme se v této souvislosti dozvědět něco o tom, zda Policie ČR – z pohledu mladého občana – sděluje obyvatelům lokalit důležité informace o bezpečnostní situaci v místě bydliště, tedy zda si respondenti uvědomují, že je pracovníci policie informují a zároveň mají zájem být informováni o úrovni kriminogenní situace v místě bydliště dotazovaného. Nadpoloviční většina dotázaných (53 %) odpověděla na otázku „Informuje vás Policie ČR o bezpečnostní situaci v místě vašeho bydliště ?“ krajně negativním „vůbec mne neinformuje“, nějaké pokusy o informování (tedy součet voleb 1. – 3. bodu škály) označilo 13,6 % dotázaných.³³ Obdobný pocit z kvantity informací měli muži i ženy, jednotlivé věkové skupiny i rozdílné vzdělanostní skupiny. Třídění druhého stupně odhalilo zajímavou závislost mezi pocitem dostatečné informovanosti ze strany policie a nesouhlasem s tím, že je Policie ČR neschopná při omezování kriminality. Tuto korelaci by možná bylo možno vysvětlit tím, že větší komunikace Policie ČR s občany má za následek větší respekt a uznání pro práci policejního sboru. Zdá se, že existují stále určité rezervy ve vzájemném kooperativním kontaktu mezi Policií ČR a občany, kteří si mnohdy policejní práce ani nevšimnou.

³³ K distribuci názorů na tuto otázku jsme poskytli šestibodovou škálu s krajními body 1) ano, Policie ČR mne informuje výborně, 6) ne, Policie ČR mne vůbec neinformuje.

Úroveň vnímání závažnosti vybraných problémů současné doby

Tak jako všichni lidé, tak i lidé mladí, si vytvářejí názor na společnost, která je obklopuje. Jak jsme již výše naznačili na úroveň vnímání problémů má vliv nejen vlastní zkušenost, ale zejména zkušenost zprostředkovaná světem informací ze zdrojů veřejných médií, které mohou některé společenské problémy neúměrně zveličit, ale též nepravdivě zbagatelizovat. Položili jsme si tedy otázku, které problémy současnosti považují naši respondenti za skutečné problémy doby a které vnímají jako podružné.

Vytipovali jsme 19 okruhů problémů, o kterých se často hovoří a požádali jsme respondenty, aby ohodnotili jejich závažnost³⁴. Tentokrát jsme zvolili pětibodovou škálu, která připomíná způsob školního známkování³⁵. Zprůměrování voleb na této škále pak vyjadřuje hierarchicky zkonstruovaná následující tabulka č. 31

Tab. č. 31 Hodnocení závažnosti vybraných společenských problémů na základě průměrného hodnocení na škále

	Průměrná hodnota na škále	pořadí
Týrání dětí v rodinách	4,36	1.
Nezaměstnanost	4,30	2.
Zneužívání dětí k výrobě pornografie	4,29	3.
Kriminalita	4,25	4.
Korupce a podplácení	4,18	5.
Týrání žen v rodinách	4,17	6.
Fetování	4,14	7.
Týrání starých lidí	4,01	8.
Nebezpečí nakažení se AIDS/HIV	3,97	9.
Alkoholismus	3,94	10.
Agresivita ve vztazích	3,89	11.
Poškození přírody a životního prostředí	3,81	12.
Úmyslné, zlovolné pronásledování jiné osoby	3,77	13.
Nefunkční policie	3,73	14.
Kyberšikana	3,68	15.
Rozpad rodin	3,63	16.
Terorismus	3,62	17.
Týrání mužů v rodinách	2,94	18.
Počítačová negramotnost	2,60	19.

³⁴ Zadání znělo: „Různí lidé rozdílně hodnotí negativní společenské jevy o kterých se hodně mluví ve sdělovacích prostředcích. Sdělte nám, do jaké míry považujete následující jevy za skutečné problémy současnosti v České republice.“

³⁵ Krajní bod 1) byl formulován „problém je malý, zanedbatelný, krajní bod 5) problém je zásadní

Za největší problém považují mladí lidé malevolentní činy, které směřují proti dětem, nejcitlivější jsou na akty týrání dětí v rodinách (tento problém je akcentován drtivou většinou dotázaných, za zásadní (5. bod škály) či velký problém (4. bod škály) jej považuje celkem 81,0 % respondentů, statisticky významně více žen – 85,8 %, než mužů -76, 4 %) a zneužívání dětí k výrobě pornografie. Týrání dětí v rodinách odsuzují stejně respondenti všech věkových skupin, žádné rozdíly nenacházíme ani při třídění druhého stupně podle věku či vzdělání.

Týrání žen v rodinách se umístilo z 19 předložených vybraných společenských problémů na 6. místě s průměrným umístěním na škále 4,17 bodu, týrání starých lidí obsadilo 8. místo (4,01 bodu) a týrání mužů v rodině pak obsadilo až předposlední místo v pořadí závažnosti s průměrným umístěním na škále 2,94 bodu. Týrání mužů tak spolu s problémem počítačové ngramotnosti zaujalo v seznamu pozici spíše málo závažného problému.

Z výše uvedených údajů lze vysoudit, že mladí lidé našeho výzkumného souboru vnímají jako nejzávažnější problém útoky na bezbranné děti, že problematika týraných žen v rodinách získala jejich pozornost a že nezůstává stranou ani problematika bezmocných starých lidí. Dle našeho soudu zůstává poněkud stranou problematika týraných mužů, respondenti se zřejmě - podobně jako celá společnost - domnívají, že tyto případy nejsou tak časté a tak nebezpečné.

Stojí za povšimnutí, že ženy jsou k závažnosti týrání více citlivé, domácí násilí namířené proti dětem, ženám a starým lidem považují častěji za reálný problém. Naproti tomu možnost týrání mužů v rodinách vidí jako problém téměř stejný počet mužů jako žen, přičemž zásadní nebo velký problém tohoto druhu týrání vidí zhruba každý třetí respondent. Relativně nová forma šikany tzv. kyberšikana (neboli šikana používající mobily, PC a podobné prostředky k obtěžování či zesměšňování) je považována za reálný a značně velký problém Kyberšikanu považují za závažnější problém ženy než muži, 5. a 4. bod škály volí 59 % žen a 50,9 % mužů, přičemž celý soubor takto situaci hodnotil v 54,7 % případů.

Tab. č. 32 Hodnocení závažnosti týrání různých skupin obyvatel na základě průměrného hodnocení na škále dle pohlaví a věku

	muži	ženy	15-17	18-20	21-24	Celý soubor
Týrání dětí v rodinách	4,24	4,49	4,39	4,38	4,33	4,36
Týrání žen v rodinách	4,01	4,32	4,17	4,22	4,13	4,17
Týrání starých lidí	3,90	4,13	4,05	4,01	4,00	4,01
Kyberšikana	3,53	3,84	3,77	3,70	3,62	3,68
Týrání mužů v rodinách	2,93	2,95	2,92	3,03	2,89	2,94

Mladí lidé považují za závažný problém nezaměstnanost. Lze tak soudit z toho, že tento naléhavý problém současnosti postavili svými volbami na druhé místo, a to hned za problém týrání dětí. Mladí lidé zřejmě ve své většině považují nezaměstnanost za něco, co jim bezprostředně hrozí a může je vážně poškodit. Problém nezaměstnanosti předběhl i strach z kriminality, který se objevil jako obava na 4. místě.

I když statistické ukazatele registrované kriminality v posledních letech výrazně klesají neprojevuje se to nijak podstatně na radikálnějším snížení obavy mladých lidí z kriminality. 81,6 % dotázaných soudí, že kriminalita je zásadní nebo velký problém naší společnosti, přičemž takto soudí 84,8 % žen a 78,4 % mužů. Obdobné místo jako obecné posouzení kriminality získala i její konkretizace – korupce a podplácení. Tento negativní jev považuje za skutečný problém současnosti (5. a 4. bod škály) více jak tři čtvrtiny dotázaných (75,8 %), zhruba stejně se k tomuto problému staví muži i ženy. Z hlediska věku můžeme konstatovat mírnou akcentaci závažnosti tohoto fenoménu od nejmladší věkové skupiny k nejstarší, která považuje korupci za zásadní problém (bod 5. škály) v 45,5 % případů.

Do našeho zjišťování jsme zahrnuli i problematiku stalkingu, nebo jak jsme v záznamovém listě uvedli „úmyslného, zlovolného pronásledování a obtěžování jiné osoby“. I zde můžeme konstatovat, že téměř tři pětiny dotázaných (59,2 %) považují tento problém za zásadní či velký (5. a 4. bod škály). Za povšimnutí zde ovšem stojí, že ženy – oproti mužům - tento společenský problém považují statisticky významně častěji za zásadní či velký (ženy 65,3 %, muži 53,4 %). Zdá se proto, že ve vědomí mladých lidí se tato problematika spojila s problematikou ochrany žen, přičemž ovšem někteří – zejména muži – považují tento jev za módně zveličený. Stalking považují méně často za zásadní problém ti respondenti, kteří by při řešení kriminality dali spíše přednost preventivním postupům než represí.

Problematika stalkingu je respondenty hodnocena obdobně jako „agresivita ve vztazích“. 63,2 % dotázaných mladých lidí si uvědomuje, že násilné řešení mezi lidmi může být základem vážných poruch ve společnosti a proto považuje tento druh komunikace za zásadní nebo velký problém. I zde jsou ženy v hodnocení problematičnosti rigoróznější, zejména krajní postoj „agresivita ve vztazích je zásadní problém“ volí 38,1 % žen oproti 27,7 % mužů.

Nadpoloviční většina respondentů též tvrdí, že terorismus je závažným problémem v současné ČR. Stálé informace o různých teroristických útocích ve světě, které jsou zprostředkovávány masovými komunikačními prostředky vyvolávají u nadpoloviční většiny (bod 5. a 4. škály = 55,2 %) našich respondentů dojem, že i u nás je problém terorismu závažným problémem, přičemž toto přesvědčení je téměř stejné u mužů i žen a v zásadě není odvislé od vzdělání či věku respondentů.

Již v předchozím textu jsme se dotkli vztahu respondentů k alkoholismu a drogovým závislostem. I zde jsme zařadili tyto otázky mezi možné problémy současnosti v ČR. Ukázalo se, že problematika fetování je vnímána jako o něco nebezpečnější než problémy vztahující se k alkoholismu, oba druhy toxikománie jsou však vnímány v zásadě jako skutečné problémy a jen nepatrné množství dotázaných mladých lidí považuje fetování či alkoholismus za zanedbatelný problém. I zde vnímají ženy problémy spojené s toxikománií výrazněji než muži (viz tab. č. 33), i zde je hodnocení těchto záležitostí závislé na rodinném zázemí našich respondentů v tom smyslu, že výchova neproblémovými rodiči koreluje s větším uvědoměním nebezpečnosti toxikománií a naopak. Názory jednotlivých věkových skupin se nijak závažněji neodlišují od celkové distribuce odpovědí.

Tab. č. 33 Do jaké míry považují respondenti fetování a alkoholismus za skutečný problém současnosti v ČR (v %)

	problém zanedbatelný				problém zásadní	neodpověděl	celkem
	1	2	3	4	5	9	
Fetování – celkem	1,9	5,5	16,9	27,4	47,4	1,0	100,0
muži	2,3	7,6	19,1	26,5	43,1	1,4	100,0
ženy	1,4	3,3	14,6	28,3	52,0	0,5	100,0
Alkoholismus - celkem	2,6	6,7	22,6	29,3	37,7	1,1	100,0
muži	4,3	7,8	24,8	29,1	32,4	1,6	100,0
ženy	0,8	5,6	20,3	29,5	43,3	0,5	100,0

V minulých letech byla věnována velká energie do preventivních akcí, které měly podtrhnout nebezpečí infikování se virem HIV. Do této pasáže výzkumu jsme proto zařadili dotaz i na to, zda mladí lidé percipují nebezpečí nákazy HIV jako skutečný reálný problém. V celkovém pořadí námi nabídnutých 19 problémových okruhů se nebezpečí infekce HIV objevilo ve středu voleb na 9. pozici s celkovým průměrným umístěním na pětistupňové škále 3,97 bodu. To naznačuje, že většina mladých lidí považuje nebezpečí tohoto onemocnění za reálné. Pouze zhruba každý desátý respondent (součet voleb bodu 1. a 2. škály = 10,6 %) se domnívá, že nebezpečí nakažení se AIDS/HIV je zanedbatelným či velmi malým problémem. I zde nebezpečí infikování na verbální úrovni více podceňují muži než ženy, zásadnější rozdíly nebyly zjištěny při třídění druhého stupně podle věku a vzdělání.

Již výše jsme si všimli toho, že dotázaní mladí lidé se vnitřně smířili s realitou eroze moderní rodiny. Také zde tento poznatek potvrdili, když hodnocený problém „rozpad rodin“ umístili až téměř na konec hodnocených závažných problémů. Je to způsobeno tím, že třetina všech respondentů volila střední bod škály, tedy nerozhodnou polohu mezi krajními body je x není problém. Nicméně stále mírně nadpoloviční většina dotázaných soudí, že rozpad rodin je reálný problém současnosti (5. a 4. bod škály = 53,6 %), jako zásadní problém jej však vnímá pouze necelá čtvrtina dotázaných (23,6 %). Zásadní problém v rozpadu rodin pak manifestuje signifikantně více žen (27,1 %) než mužů (20,2 %).

Pro dokreslení probírané problematiky uveďme ještě některé údaje z tab. č. 34. Ta názorně ukazuje, které společenské jevy nejsou mladými lidmi brány příliš vážně, respektive u kterých ve větší míře část dotázaných pochybuje o jejich problematičnosti v současném světě v ČR. Více jak dvě pětiny dotázaných se neznepokojují počítačovou negramotností obyvatelstva (zřejmě si uvědomují paralelnost při čerpání informací, která zatím zcela nediskvalifikuje ty, kteří neovládají moderní media) a problémem týrání mužů v rodinném prostředí (zatím se předpokládá, že oběťmi tohoto jednání jsou především děti, ženy a staří lidé). Pětina respondentů nemá dojem, že by naší společnost nějak výrazně ohrožoval terorismus, více jak desetina dotázaných nesdílí dojem, že kyberšikana je nějakým závažnějším problémem dneška či nemají pocit, že by byla policie nefunkční.

Tab. č. 34 Společenské problémy, kterým mladí lidé přiřazují menší význam (v %)

	Zanedbatelný či malý problém bod škály 1. a 2.		
	všichni	muži	ženy
Počítačová negramotnost	48,9	48,3	49,5
Týrání mužů v rodinách	40,5	40,7	40,3
Terorismus	21,0	23,3	18,7
Kyberšikana	14,5	19,5	9,3
Nefunkční policie	12,6	13,0	12,1
Rozpad rodin	12,4	15,2	9,4
Úmyslné, zlovolné pronásledování a obtěžování jiné osoby	11,6	13,9	9,1
Poškození přírody a životního prostředí	11,4	13,3	9,4
Nebezpečí nakažení se AIDS/HIV	10,6	12,7	8,5
Týrání starých lidí	10,3	12,7	7,8
Alkoholismus	9,3	12,1	6,4
Týrání žen v rodinách	8,2	8,7	5,5
Agresivita ve vztazích	7,7	9,8	5,6
Fetování	7,4	9,9	4,7
Zneužívání dětí k výrobě pornografie	7,0	8,8	5,2
Týrání dětí v rodinách	5,8	7,9	3,7
Korupce a podplácení	5,2	6,2	4,1
Nezaměstnanost	4,6	6,1	2,9
Kriminalita	3,5	4,8	2,1

Na druhou stranu si téměř žádný dotázaný mladý člověk nemyslí, že by v ČR nebyla kriminalita problém (strach s kriminalizace společnosti přetrvává) a že by současná doba nebyla poznamenána strachem z nezaměstnanosti (zvláště nyní v období hospodářské recese se tato obava silně akcentuje. Mezi hodnocením mužů a žen z tohoto pohledu nenacházíme větší rozdíly, můžeme pouze konstatovat, že ženská populace problémy poněkud více váží či je považuje za více hrozící. Větší rozdíl mezi pohlavími nacházíme pouze u kyberšikany, kterou za málo nebezpečný jev považuje pouze 9,3 % žen oproti 19,5 % mužů. Zdá se, že projevy šikany, které se šíří moderními komunikačními prostředky se více dotýkají světa žen a že jim tyto projevy mohou častěji fakticky více ublížit.

Zájmové organizované aktivity volného času uskutečňované v době základní školní docházky

Jednou ze součástí nespecifické primární prevence je bezesporu mimoškolní organizovaná zájmová činnost, která se uskutečňuje ve volném čase dětí. Zájmové aktivity tohoto druhu upevňují a prohlubují normy a hodnoty, které jsou dětem vštěpovány v rámci pozitivní socializace v rodině a škole, vytvářejí prostor pro praktické využívání edukací a pozorováním předaných zásad a jejich praktické uplatnění v odlišném prostředí než je rodina či škola. Samozřejmě nelze aktivity volného času považovat přímo za cílenou preventivní činnost, neboť její cíle bývají jiné než primárně preventivní, nicméně v procesu antidelikventních výchovných postupů mohou sehrát důležitou roli.

Ve výzkumné akci jsme proto věnovali pozornost také tomu, do jaké míry respondenti v mládí využívali organizovaných aktivit volného času. Na otázku zda respondent chodil v době své základní školní docházky alespoň jeden rok do nějakého zájmového kroužku, sportovního oddílu, mládežnického klubu či podobné organizace volného času jsme získali překvapivou odpověď, že totiž více jak třetina dotázaných (35,3 %) tuto zkušenost nemá.³⁶ Ti, kteří navštěvovali organizované volnočasové aktivity, začínali s nimi nejčastěji mezi 7 – 10 rokem věku (v 60 % případů), v předškolním věku pak necelých 15 %.

Dívky navštěvovaly organizované aktivity volného času statisticky významně častěji (65,3 %) než chlapci (58,2 %), více si na ně vzpomínají respondenti nejmladší věkové kategorie 15 – 17 let. Navštěvování organizovaných zájmových aktivit vysoce signifikantně koreluje s deklarovanou majetkovou situací domácnosti – respondenti s vyšším stupněm materiálního zabezpečení domácnosti častěji navštěvovali volnočasové aktivity a naopak. Zde můžeme pouze spekulovat, zda nedostatečná materiální vybavenost rodin respondentů je pravou příčinou neúčasti v organizovaných aktivitách volného času („nemáme na to“), či tato korelace je nepravou, neboť životní styl rodin s nízkou ekonomickou úrovní nezahrnuje potřebu organizované účasti v pozitivních volnočasových aktivitách – vždyť celá škála volnočasových aktivit není až tak finančně náročná.

³⁶ Navíc další 3 % dotázaných si nebyla schopna vzpomenout, zda v mládí nějaké kroužky navštěvovala.

Účast v organizovaných aktivitách volného času významně koreluje se vzděláním respondentů, a to tak, že více těchto aktivit vykazují mladí lidé, kteří zároveň dosáhli vyššího formálního vzdělání, tedy zejména vysokoškoláci (kroužky navštěvovalo 77, 8 % z nich) a středoškoláci s maturitou (68,1 %). Účast v kroužcích také více zaznamenáváme u respondentů z dobrého rodinného zázemí (viz tab. č. 35)

Tab. č. 35 Zajímavé statistické závislosti, které se váží ke způsobu trávení volného času v mládí. (%)

		Navštěvoval v době základní školní docházky delší dobu organizované aktivity volného času		
		ano	ne	nezjištěno
Pohlaví respondenta	muž	58,2	38,4	3,4
	žena	65,3	32,1	2,6
Rodič	bezproblémový	64,4	33,0	2,7
	problémový	52,6	43,3	4,1
Názor „jak efektivně řešit kriminalitu dětí a mládeže“	zastánce prevence	59,5	37,5	3,0
	zastánce trestání	66,1	30,9	3,0
Názor na tezi “kdo nekrade, okrádá svou rodinu“	souhlasí	50,7	45,1	4,2
	nesouhlasí	66,0	31,4	2,6

N = 1501

Zajímavé zjištění se však váže ke korelaci účasti v organizovaných aktivitách volného času s názorem respondentů na způsob efektivního řešení kriminality dětí a mládeže. Zde zjišťujeme, že frekventanti zájmových aktivit jsou statisticky významně častěji zastánci důsledného trestání za antisociální či asociální projevy, zatímco mladí lidé, kteří se ve školních letech těchto organizovaných aktivit dlouhodobě nezúčastňovali by častěji doporučovali preventivní přístupy. Vysvětlení tohoto nálezu lze snad spatřovat v tom, že respondenti z rodin, které bezproblémově pečují o řádný rozvoj svých dětí, více podléhají rozšířené laické představě, že citelný trest je schopen eliminovat všechny společenské problémy a že asocialita či antisocialita vzniká z nedostatku přísné výchovy a záměrného nezájmu o pozitivní věci, naopak respondenti z horších rodinných podmínek mají nejednou pocit, že byli často trestáni neprávem, že se jim nedostalo patřičné materiální i duševní pozornosti a že v lepších podmínkách by se i jejich život vyvíjel lépe....

Z hlediska typu navštěvovaných aktivit³⁷ stojí na prvním místě hudební kroužek, kam docházela téměř čtvrtina respondentů (častěji dívky – 37,5 %, než chlapci – 10,1 %). Významnou aktivitou jsou nejrůznější sportovní kroužky z nichž nejdůležitější pro chlapce byla kopaná – členem nějakého fotbalového klubu byl zhruba každý třetí muž (32,1 %). Pro dívky byla dominantní účast v tanečním kroužku, značná část jich navštěvovala různé výtvarné kroužky (zejména keramiku).

Překvapivě pouze něco víc než 5 % navštěvovalo nějakou mládežnickou organizaci typu skaut či pionýr (členství v těchto organizacích pozitivně koreluje s názorem dotázaných, že kriminalitu mládeže lze efektivněji řešit prostředky preventivními než represivními), další pouze 2 % navštěvovala turistický oddíl.

Podle typu navštěvovaných aktivit volného času stojí na prvním místě aktivity uměleckého charakteru. Ty byly zmíněny 704x a zahrnovaly zejména různé kroužky hudební, dramatické, taneční a jinak pohybové a kroužky výtvarné. Na druhém místě se umístily sportovní aktivity, které byly jmenovány 601x a zahrnovaly především míčové hry (zejména již zmíněný fotbal, volejbal a basketbal), dále bojové sporty, plavání, florbal a hokej. Další sporty, jako stolní tenis, tenis, házená či atletika apod. byly uváděny méně často (do 25 zmínek). Nejméně frekventovanou kategorií zájmových kroužků jsou vzdělávací či jinak odborné kroužky. Nejfrekventovanějšími z nich jsou kroužky počítačové a jazykové, častěji byly citovány kroužky přírodovědné a chovatelské. 926 respondentů navštěvovalo 1575 kroužků – průměr na jednoho respondenta, který se zúčastňoval těchto aktivit, je tedy 1,7 kroužku.

³⁷ Procenta vypočítána ze základu 926 respondentů, kteří se zúčastňovali organizovaných aktivit volného času.

Preference životních hodnot

V rámci výzkumné akce jsme se též zaměřili na otázku preference životních hodnot. Respondentům jsme nabídli seznam 20 pozitivních životních scénářů a požádali jsme je, aby z nich vybrali maximálně 5 položek, které považují pro sebe za nejvíce žádoucí. Jak ukazuje tabulka č. 36, mladí lidé uváděli mezi 5 nejvíce atraktivními pozitivními životními scénáři nejčastěji dvě hodnoty, a to „mít skvělého životního partnera či partnerku“ (tuto volbu učinilo 62,8 % dotázaných) a mít vždy hodně peněz, nemuset šetřit a zabývat se finančními problémy (60,2 %).

Tab. č. 36 Frekvence voleb pozitivních životních scénářů (%) všech respondentů.

	suma	pořadí
mít skvělého životního partnera (partnerku)	62,8	1.
mít vždy hodně peněz, nemuset šetřit a zabývat se finančními problémy	60,2	2.
mít hodně dobrých přátel, na které se mohu spolehnout	53,1	3.
mít pevné zdraví do vysokého věku	47,3	4.
mít zaměstnání, které by mne bavilo	45,6	5.
žít smysluplný život	36,5	6.
v životě si hodně užít	35,2	7.
mít hodné děti, které by mi dělaly celý život radost	24,3	8.
být tak moudrý, že bych byl schopen sobě i jiným vždy dobře poradit	21,9	9.
stále krásně a mladě vypadat	17,5	10.
mít vždy dobrou náladu, aby mne nikdy nic nemohlo rozesmutnit	15,9	11.
být tak silný(á), že bych se mohl(a) komukoliv postavit	13,3	12.
mít společenské postavení, které by mi všichni záviděli	11,5	13.
mít vlivné známosti, které by mi usnadňovaly život	10,1	14.
mít slávu a obdiv lidí pro své mimořádné schopnosti, být populární	9,7	15.
mít schopnost být neviditelný(á)	7,7	16.
být skvělý sportovec	7,4	17.
mít schopnost vcítit se do jiných lidí, porozumět jim	5,9	18.
mít takovou moc nad lidmi, aby mne všichni museli poslouchat	5,5	19.
mít dar skvěle umělecky tvořit	5,0	20.

Frekvence volby hodnoty „skvělý životní partner“ se u dotázaných mladých lidí zvětšuje s jejich věkem, nacházíme zde signifikantní rozdíly. Nejmladší věková kategorie respondentů před dosažením plnoletosti volí tuto položku v necelé polovině případů (49,5 %), respondenti do 21 let v 64,1 % a nejstarší dotázaní zmiňují tuto hodnotu již v 7 případech z deseti. Důraz na hodnotu odpovídajícího životního partnera kladou častěji ženy (71,4 %) než

muži (54,6 %), respondenti s vyšším vzděláním a ti, kteří pocházející z relativně bezproblémového rodinného zázemí, které – jak jsme již ukázali výše – se váže též s větším důrazem na pozitivní využívání volného času.

Mezi zásadními hodnotami zmiňovanými respondenty se ukazuje i potřeba dobrého finančního zabezpečení. Mladí lidé si dnes – možná že podstatně více než v minulosti – uvědomují na jedné straně statusotvorný význam peněz, který je v tržní ekonomice, ať chceme či nechceme, akcentován, na druhé straně obtíže, které z nedostatku financí (zejména na začátku karierní dráhy a zakládání rodin) vznikají. Potřebu obřemenění od finančního tlaku si více uvědomují muži (67,6 %) než ženy (52,4 %), projevuje se zde – mimo jiné – asi i to, že v naší společnosti stále přežívá jistý stereotyp muže jako toho, který je odpovědný za ekonomickou situaci rodiny.

Celkové vyhodnocení hodnotové orientace dokonce ukazuje, že muži ve svých volbách dávají přednost finančnímu zajištění před všemi ostatními nabídnutými pozitivními životními scénáři (ženy volí nejčastěji „mít skvělého životního partnera“). Mít vždy hodně peněz si signifikantně častěji přejí dotázaní, kteří žijí (dle svého odhadu) v podprůměrných životních podmínkách, pocházejí z nekonsolidovaného rodinného prostředí, kteří souhlasí s odplatnou teorií „oko za oko“ a zásadou „kdo nekrade, okrádá rodinu“, považují policii za málo akceschopnou a nezajímali se v mládí o organizované aktivity volného času.

Dobré finanční zabezpečení se dostalo množstvím voleb před hodnotu „mít hodně dobrých přátel, na které se mohu spolehnout“ (53,1 %), „mít pevné zdraví do vysokého věku“ (47,3 %) a před další nabídnutou možností „mít zaměstnání, které by mne bavilo“ (45,6 %). Zdá se, že mladí lidé, bez rozdílu zda se jedná o ženy či muže, považují stále nevirtuální přátelské vazby za důležitou součást svých životů, že mají potřebu určitých pevných přátelských vazeb, na které se lze v obtížných životních situacích spolehnout. Tuto hodnotu volí častěji respondenti, kteří jsou dobře zakotveni ve svých rodinách, kteří aktivně prožívají svůj volný čas v rámci sociálně aprobovaných možností a mají pozitivní vztah ke svému sociálnímu okolí.

Na hodnotu zdraví myslí poněkud častěji ženy než muži, respondenti nejstarší skupiny dotazované mládeže, lidé s vyšším vzděláním a s trvalým bydlištěm ve středně velkých městech do 20 000 obyvatel. Hodnota zdraví se tradičně ukazuje v hierarchii hodnot

netříděné populace na jednom z předních míst, v našem výzkumu však poněkud ustupuje do pozadí, neboť mladí lidé častěji považují zdraví za hodnotu, která je samozřejmá a která jim v současnosti neschází. Potěšitelným zjištěním je, že se mezi nejvíce volené hodnoty dostala hodnota spokojenosti s prací. Zde nelze vysledovat žádné zásadnější rozdíly mezi muži (44,6 %) a ženami (46,5 %), lze si však povšimnout, že hodnotu akceptovatelné práce vyzdvihují signifikantně častěji respondenti ve věku 18 – 20 let, tedy lidé po ukončení středoškolského vzdělání, kteří aktuálně prožívají start do pracovního procesu, respondenti z dobrého rodinného zázemí a s tradicí návštěv organizovaných forem volného času.

Těsně vedle této hodnoty se v hierarchii voleb na 6. místě objevuje obecnější přání „vést smysluplný život“. Tento životní scénář uvedl ve svém výběru více jak každý třetí respondent (36,5 %), opět častěji ženy (40,7 %) než muži (40,7 %), nejčastěji z nejstarší skupiny respondentů, dotazovaní s trvalým bydlištěm v nejmenších obcích, prosociálně ladění, aktivní členové nějakých náboženských společenství a lidé, kteří v mládí navštěvovali organizované aktivity volného času.

Poměrně značnou sumu voleb získala hodnota „v životě si hodně užít“. Umístila se na 7. pozici četnosti voleb nebo jinak řečeno volil ji do výběru pět hodnot více jak každý 3 dotázaný (35,2 %). U této hédonisticky laděné položky je možno zaznamenat značný statisticky prokázaný rozdíl mezi volbami mužů (42,3 %) a žen (27,9 %). Volba této položky byla dále typická pro respondenty nejmladší věkové kategorie do 18. roku věku, pro respondenty s nejnižším stupněm dosaženého vzdělání, s vysoce podprůměrnou životní úrovní rodiny a nekvalitním rodinným zázemím, ve které se klient pohyboval, bylo možno nalézt souvislosti s asociálními zásadami („oko za oko“, „kdo nekrade, okrádá rodinu“), s nedostatečným rozhledem či schopností úvahy (v řadě otázek dotazníku neumí dát respondent odpověď) a v charakteru předchozího školního období bez zájmu o organizované formy naplňování volného času.

Za úvahu stojí frekvence voleb položky „mít hodné děti, které by mi dělaly celý život radost“. Tento nabídnutý životní scénář byl využit zhruba čtvrtinou (24,3 %) respondentů. Zdá se, že i naše zjištění potvrzují obecný trend signalizovaný již řadu let demografy, že mladí lidé nepovažují, tak jako v minulosti, rodičovství za centrální hodnotu svého aktuálního života. K položce „mít hodné děti“ se rozdílně staví muži a ženy, v jejich postojích se objevuje silný rozdíl (srovnej tab. 37 a 38). Zatímco třetina žen zařazuje hodnotu mateřství

mezi pět vybraných položek pozitivního životního scénáře, muži zařazují položku „děti“ jen v 15,5 % případů. Obecně se též ukazuje že diskutovaný životní scénář opomíjejí statisticky významně více nejmladší respondenti, naopak častěji jej vybírají dotázaní z bezproblémových prosociálně laděných rodin, přičemž v této položce hraje významnou roli aktivní konfese.

Tab. č. 37 Frekvence voleb životních scénářů (%) dle pohlaví

	volby	
	muži	ženy
mít skvělého životního partnera (partnerku)	54,6	71,4
mít vždy hodně peněz , nemuset šetřit a zabývat se finanč. problémy	67,6	52,4
mít hodně dobrých přátel , na které se mohu spolehnout	54,6	51,6
mít pevné zdraví do vysokého věku	44,3	50,5
mít zaměstnání , které by mne bavilo	44,6	46,5
žít smysluplný život	32,5	40,7
v životě si hodně užít	42,3	27,9
mít hodně děti , které by mi dělaly celý život radost	15,5	33,5
být tak moudrý , že bych byl schopen sobě i jiným vždy dobře poradit	18,9	25,0
stále krásně a mladě vypadat	10,6	24,6
mít vždy dobrou náladu , aby mne nikdy nic nemohlo rozesmutnit	16,6	15,2
být tak silný(á) , že bych se mohl(a) komukoliv postavit	17,1	9,3
mít společenské postavení , které by mi všichni záviděli	14,1	8,7
mít vlivné známosti , které by mi usnadňovaly život	13,8	6,3
mít slávu a obdiv lidí pro své mimořádné schopnosti, být populární	12,0	7,2
mít schopnost být neviditelný(á)	9,4	6,0
být skvělý sportovec	11,5	3,1
mít schopnost vcítit se do jiných lidí, porozumět jim	5,1	6,7
mít takovou moc nad lidmi , aby mne všichni museli poslouchat	6,9	3,9
mít dar skvěle umělecky tvořit	3,8	6,3

Zhruba každý desátý mladý člověk (10,1 %) našeho výzkumného souboru zařadil do výběru svých pozitivních životních scénářů i položku „mít vlivné známosti, které by mi usnadňovaly život“. I zde - více jak dvojnásobně – volili tuto možnost muži (13,8 %) než ženy (6,3 %), častěji respondenti s výučním listem. Častěji se tato volba vyskytuje u dotázaných mladých lidí, kteří považují za správnou zásadu „oko za oko“ a „kdo nekrade, okrádá rodinu“, z problémového rodinného zázemí a bez zkušenosti z aktivního prožívání volného času v nějaké organizované formě v období své základní školní docházky. Zdá se, že respondenti volící tuto možnost ze seznamu životních scénářů směřují svým životním postojem k problémové životní cestě. V této souvislosti je zajímavé, že se souhlasem se zásadou „kdo nekrade, okrádá svou rodinu“ či odplatnou tezí „oko za oko, zub za zub“ se výrazně častěji pojí nejen přání mít vlivné známosti, které by mi usnadňovaly život, ale

i takové jako „mít společenské postavení, které by mi všichni záviděli“ či mít vždy hodně peněz, nemuset šetřit a zabývat se finančními problémy případně „v životě si hodně užít“. Není bez zajímavosti, že tato skupina respondentů si signifikantně častěji přeje „být neviditelný“.

Tab č.38 Rozdíly mezi preferencemi mužů a žen ve volbě životních hodnot (rozdíly procent)

	Rozdíl voleb	volby	
		muži	ženy
mít hodné děti , které by mi dělaly celý život radost	-18,0	15,5	33,5
mít skvělého životního partnera (partnerku)	-16,8	54,6	71,4
stále krásně a mladě vypadat	-14,0	10,6	24,6
žít smysluplný život	-8,2	32,5	40,7
mít pevné zdraví do vysokého věku	-6,2	44,3	50,5
být tak moudrý , že bych byl schopen sobě i jiným vždy dobře poradit	-6,1	18,9	25,0
mít dar skvěle umělecky tvořit	-2,5	3,8	6,3
mít zaměstnání , které by mne bavilo	-1,9	44,6	46,5
mít schopnost vcítit se do jiných lidí, porozumět jim	-1,6	5,1	6,7
mít vždy dobrou náladu , aby mne nikdy nic nemohlo rozesmutnit	1,4	16,6	15,2
mít hodně dobrých přátel , na které se mohu spolehnout	3,0	54,6	51,6
mít takovou moc nad lidmi , aby mne všichni museli poslouchat	3,0	6,9	3,9
mít schopnost být neviditelný(á)	3,4	9,4	6,0
mít slávu a obdiv lidí pro své mimořádné schopnosti, být populární	4,8	12,0	7,2
mít společenské postavení , které by mi všichni záviděli	5,4	14,1	8,7
mít vlivné známosti , které by mi usnadňovaly život	7,5	13,8	6,3
být tak silný(á) , že bych se mohl(a) komukoliv postavit	7,8	17,1	9,3
být skvělý sportovec	8,4	11,5	3,1
v životě si hodně užít	14,4	42,3	27,9
mít vždy hodně peněz , nemuset šetřit a zabývat se finanč. problémy	15,2	67,6	52,4

Poznámka: rozdíly se záporným znaménkem označují častější volby žen, kladná čísla častější volby mužů. Hodnoty seřazeny podle rozdílu velikosti voleb.

Při souhrnném posouzení rozdílů mezi muži a ženami v četnosti voleb pěti položek ze seznamu nabídnutých životních scénářů zjišťujeme (viz tab. č. 38), že ženy podstatně častěji preferují položku „mít hodné děti, které by mi dělaly celý život radost“ (rozdíl četnosti voleb ve prospěch žen je 18 %), „mít skvělého životního partnera“ (16,8 %) a položku „stále krásně a mladě vypadat“ (14 %). Naproti tomu se muži od žen ve volbách svých priorit nejvíce liší (alespoň o 10 %) v položce „mít vždy hodně peněz, nemuset šetřit a zabývat se finančními

problémy (rozdíl četnosti voleb ve prospěch mužů je 15,2 %) a „v životě si hodně užít“ (14,4 %).

Z hlediska věkových skupin se u nejmladších respondentů (mladistvých) vyskytuje signifikantně častěji přání „mít vždy hodně peněz, nemuset šetřit a zabývat se finančními problémy (65,6 %), v životě si hodně užít (41,5 %), stále krásně a mladě vypadat (23,6 %) a být tak silný(á), že bych se mohl(a) komukoliv postavit (18,1 %), naopak signifikantně méně často si přejí „mít skvělého životního partnera (partnerku)“ či „mít hodně dětí“ případně „vést smysluplný život“. Skupina 18 – 20letých se od ostatních věkových skupin odlišuje zejména přáním „mít zaměstnání, které by mne bavilo“ (49,6 %) a nejstarší věková kategorie klade důraz na položku „mít skvělého životního partnera (partnerku)“ – 70 %, „mít pevné zdraví do vysokého věku“ (50,7 %) a „žít smysluplný život“ (42,0 %), relativně opomíjí položky „mít slávu a obdiv lidí pro své mimořádné schopnosti“ a „stále krásně a mladě vypadat“.

Souhrn

Výzkum, jehož cílem bylo poznat názory mladých lidí na příčiny kriminality a na některé otázky právního a mravního vědomí, byl technicky proveden agenturou pro výzkum veřejného mínění na vzorku 1501 respondentů ve věkovém rozmezí 15 – 24 let na celém území České republiky.

Šetření ukázalo, že respondenti považují za nejzávažnější příčiny vzniku kriminality mladých lidí zneužívání psychotropních látek, zejména tvrdých drog a alkoholu. Značný negativní vliv spatřují v působení špatných kamarádů, tedy v tom, že se delikventi pohybují ve skupinách lidí, kteří delikvenci inspirují, na asociálních činnostech spolupracují a svojí součinností tyto aktivity potencují a pozitivně hodnotí. V této souvislosti poukazují též na to, že delikvence má nejednou své kořeny jednak v touze mladých lidí vyniknout mezi vrstevníky, jednak v nedostatečně zvládnutém volném čase, který je prostoupen zatěžující a po akci volající nudou. Respondenti ve své většině též míní, že kriminalita mládeže je výrazně zapříčiněna nevhodnou výchovou v rodině a obecně špatným příkladem dospělých osob.

Na druhé straně jsou respondenti přesvědčeni, že za kriminálním jednáním většiny mladých lidí nestojí nějaké zásadní neznalosti v rozeznávání toho, co je dobré a co zlé, v neznalosti, co je či není správné. Ve své většině se tedy výzkumem doptaní mladí lidé nedomnívají, že asociální jednání je zapříčiněno chybami v oblasti racionálního poznání, mají za to, že většina těchto činů nevyplývá z nedostatku poučení. Zdůrazňují však, že u některých pachatelů může jejich kriminální jednání pramenit ze souhry jejich nízké inteligence a špatných povahových vlastností. Obecně dotázaní výrazněji neobviňují ze vzniku kriminálního jednání ani současný politický systém, ani školní výuku, ani dospělé pro jejich špatnou kontrolu volného času mládeže. Mladí lidé usuzují, že kriminalita mladých je spíše zapříčiněna jejich způsobem života a špatnou internalizací norem a hodnot než nějakým závažným společenským opomenutím. Selhání výchovné úlohy rodiny tak stojí až za jednoznačně negativním působením psychotropních látek, osobnostní nezralostí pachatelů a návodným tlakem vrstevnických skupin. V této souvislosti je zajímavým zjištěním, že každý

desátý dotázaný muž hodnotí svou matku negativně a každý pátý dotázaný respondent sděluje, že mu v mládí nebyl otec dobrým příkladem.

Na základě výzkumných zjištění je možno konstatovat, že naprostá většina mladých lidí ví, že abúzus nealkoholových drog a alkoholu může vést k delikventním excesům až trvale nastoupené asociální dráze. Je potěšující, že převažující část mládeže tvrdí, že si drží distanc od požívání tvrdých drog, nicméně 6 % respondentů plně akceptuje zneužívání tvrdých drog (značná část z nich je již pravděpodobně zachycena systémem různých protidrogových opatření). Zdá se tedy, že jsou mladí lidé v zásadě naladěni proti zneužívání tvrdých drog. Svědčí o tom i to, že životní situace „braní tvrdých drog“ patří mezi nejzávažněji odmítané životní situace. Respondenti však sdělují, že je sehnání těchto látek poměrně snadnou záležitostí, do jednoho dne by přibližně jedna pětina dotázaných byla – dle svého odhadu - schopna (při dostatku finančního krytí) sehnat extázi a pervitin, každý desátý pak heroin, kokain a LSD.

Výzkum zachytil známky vysoce tolerantního přístupu k marihuaně a alkoholu. Kouření marihuany nevadí každému pátému respondentovi (tento názor vyjadřují častěji muži než ženy). O rozšířenosti kouření marihuany svědčí fakt, že do jedné hodiny (tj. téměř okamžitě, resp. s možným předpokladem, že „trávu“ mají již u sebe) by byla schopna sehnat tuto drogu čtvrtina dotázaných. Na druhou stranu však dvě pětiny dotázaných vyslovilo jednoznačně názor, že by považovali za správné, aby měli ředitelé škol právo při podezření testovat žáky na přítomnost - v dotazu nespecifikovaných - drog ve škole.

Alkohol zůstává stále – i u mladé generace – tolerovanou drogou číslo jedna. To, že se někdo na veřejnosti opije, nevadí dvěma pětinám dotázaných, nalévání alkoholu nezletilým nevadí jedné třetině a tolerantní názor na řízení motorového vozidla pod vlivem alkoholu má jedna pětina dotázaných. Nicméně u mladé generace převládá kritický pohled na zneužívání alkoholu.

Výzkum ukázal, že respondentům ze všech nabídnutých negativních životních situací nejvíce vadí, když jsou trápena zvířata, když je okraden člověk, který se nemůže bránit, když někdo někoho fyzicky či psychicky deptá, když někdo někoho fyzicky poškodí a nechá jej bez pomoci. Značný odpor mladých lidí získala i situace poškozování rodiny hrou na automatech, zneužívání tvrdých drog a to, když někdo někoho nespravedlivě pomlouvá.

Mladým lidem vadí manželská (partnerská) nevěra, nevadí jim však až tak nesezdané soužití, které považují v zásadě za normální způsob koexistence. Přesněji řečeno nevnímají toto soužití s nějakým záporným akcentem, nejsou si však na druhou stranu správností tohoto druhu soužití jisti. Podobně rozvody jsou mladou generací pocíťovány jako něco běžného či normálního – pouze jedné pětině dotázaných rozvodová mentalita současné společnosti více či méně vadí.

Homosexuální soužití partnerů hodnotí převážná většina respondentů tolerantně, na tento druh soužití pohlíží jako na soukromou záležitost těch, kterých se to týká. Lze konstatovat, že výrazně nadpoloviční většina dotázaných nepovažuje homosexuální soužití za něco závadného. Přibližně čtvrtině mladých lidí nevadí nelegální sexuální styk před 15 rokem věku. Ukazuje se, že značná část mládeže se necítí být v tomto směru vázána platným právem.

Poměrně značné odsouzení získaly některé formy hazardního jednání v rámci dopravy. Zejména hazardní předjíždění na silnicích se objevilo na 8 pozici mezi všemi posuzovanými negativními životními situacemi, což znamená, že tři dotázaní ze čtyř mají proti tomuto jednání zásadní výhrady. Nelze ovšem přehlédnout, že zhruba každému desátému dotázanému tato situace vůbec nevadí, což znamená, že je stále mezi mladými lidmi nebezpečný potenciál hazardního chování.

Řízení dopravního prostředku pod vlivem alkoholu je hodnocena jako aktivita, která respondentům spíše vadí než nevadí. K tomu je ovšem třeba dodat, že pro více jak pětinu mladých lidí je přijatelné řídit auto po požití dvou piv a že zhruba sedmina respondentů nepovažuje za zásadně nesprávné řídit motorové vozidlo na silnici bez řidičského oprávnění.

Hodnocení modelových situací ohrožení majetku a osob ukázalo, že největší angažovanost občanů očekávají respondenti v situaci potřebné součinnosti při záchraně lidského života, a to především v situaci zákroku proti hrozící sebevraždě či v případě, že se lidé stanou svědky dopravní nehody. Respondenti jsou však velmi skeptičtí ke snaze nálezce navrátit peněženku s penězi a identifikačními údaji, pouze pětina dotázaných věří, že by nálezce usiloval o vrácení peněženky majiteli. Čtvrtina dotázaných mladých lidí předpokládá, že by prodej drog před školou nevyvolal u náhodných svědků žádnou akci ve smyslu

zabránění tomuto kriminálnímu činu. Obecně lze konstatovat, že respondenti nepředpokládají účinnou spolupráci občanů s Policií ČR při zásahu proti delikventnímu chování.

Při posuzování kvality našeho zákonodárství zjišťujeme u respondentů napříč věkovými, pohlavními či vzdělanostními skupinami značnou skepsi. O výborném či převážně dobrém stavu zákonů je přesvědčen pouze jeden z deseti respondentů, naopak téměř polovina dotázaných je přesvědčena o tom, že je naše zákonodárství špatné. Zde je třeba pátrat po zdrojích tohoto přesvědčení – vždyť mladá generace pravděpodobně nemá ve své většině ještě žádnou (případně pouze omezenou) osobní zkušenost s právními normami. Lze proto předpokládat, že názor na stav práva v ČR je názorem zprostředkovaným.

Poměr zákony zajišťované svobody a bezpečí se zdá vyvážený zhruba třetině dotázaných, celková tendence odpovědí však u mladých lidí směřuje k mírnému rozšíření sféry svobody na úkor sféry bezpečí. To lze interpretovat tak, že se mladí lidé domnívají, že je některé zákony příliš svazují a že určité uvolnění ve prospěch větších svobod by našemu zákonodárství prospělo. Tím se mladí lidé liší od výsledků zkoumání této otázky u celé populace v ČR, která si naopak přeje mírné zvýšení zákony zajištěného bezpečí i za cenu malé ztráty míry svobody³⁸.

Dvě třetiny dotázaných se domnívá, že žijí buď stále nebo téměř vždy v souhlase se zákony, aktivní odpor proti zákonům vyjádřilo pouze 5 % dotázaných. Respondenti jsou v převažující většině spokojeni se současnou osmnáctiletou hranicí zletilosti, nižší zákonný věk pro tuto hranici by si ovšem přála třetina dotázaných (nejčastěji uvádějí věk 15 a 16 let) a naopak vyšší věk necelá pětina dotázaných (nejčastěji uváděn věk 20 let).

Z hodnocení vybraných tezí či názorů vyplynulo, že více jak dva respondenti z pěti mají intenzivní pocit, že je v ČR moc bezdomovců, žebráků a divných cizinců a že by za nejtěžší zločiny měl být udělován trest smrti. Zhruba třetina doptaných mladých lidí nemá pocit, že by se politická situace v ČR dobře vyvíjela, značná část z nich tak rezignuje na účast v řešení společenských záležitostí, které se jich přímo netýkají. Varovným signálem může být zjištění, že více než dvě pětiny dotázaných se domnívá, že poctivou prací nelze zbohatnout a pro budování právního státu je asi výrazně nebezpečné, že více jak třetina mladých lidí souhlasí s odplatnou tezí oko za oko, zub za zub.

³⁸ Srovnej: Večerka, K., Holas, J., Tomášek, J., Přesličková, H., Blatníková, Š.: Občané o kriminalitě a prevenci. Praha: IKSP 2007, str. 8. ISBN 978-80-7338-057-1.

Na druhou stranu jen necelá pětina respondentů souhlasí s názorem, že než hlásit kriminalitu na policii, je lepší si vyřídit kriminální záležitost „ve vlastní režii, dále považují za nesprávný názor, že staří lidé jen ekonomicky zatěžují náš stát a též že většina mladých lidí jsou „flákači a příživníci“. Za povšimnutí též stojí zjištění, že o neschopnosti policie při omezování kriminality je přesvědčena čtvrtina dotázaných. V to, že se v současnosti zlepšuje celkový přístup Policie ČR k občanům věří 15 % dotázaných, naopak každý pátý respondent o této tezi vyjádřil pochybnosti, a to vše v situaci, kdy téměř desetina dotázaných neměla na tuto otázku žádný názor.

Místo nejbližší služebny Policie ČR v místě bydliště neznalo pouze zanedbatelné množství respondentů, doptaní mladí lidé tedy s jistotou znají místo, kam se mohou obrátit se svými případnými poznatky o kriminalitě. Výzkum ale naznačil, že se dotázaní necítí být dostatečně informováni o bezpečnostní situaci v místě bydliště. V této souvislosti se ukázalo, že pocit dobré informovanosti mají ti respondenti, kteří mají lepší mínění o práci policejního sboru. Zdá se, že existují stále určité rezervy ve vzájemném kooperativním kontaktu mezi Policií ČR a občany, kteří si mnohdy policejní práce ani nevšimnou.

Za nejzávažnější společenské problémy současnosti považují respondenti týrání dětí v rodinách a jejich zneužívání k některým kriminálním aktivitám (pornografický průmysl). Podobně citlivě reagují i na problém týrání žen a starých lidí v prostředí rodin. Nabídnutá možnost „týrání mužů v rodinách“ však bylo shledána jako velmi malý problém srovnatelný „sílou obav“ s možnými problémy s počítačovou negramotností, která se jevila jako problém jen velmi malému množství dotázaných. Jako vysoce závažný problém vnímají mladí lidé nezaměstnanost a hrozící kriminalitu, jmenovitě zdůrazňují moderně frekventovaný problém korupce a podplácení. Mezi prvních 10 nejčastěji citovaných problémů se dostala též obava z alkoholové a nealkoholové toxikomanie.

Výzkumná akce ukázala překvapivou informaci, více jak třetina dotázaných sdělila, že v době své základní školní docházky nenavštěvovala soustavněji (tj. alespoň jeden rok) či vůbec jakoukoliv organizovanou aktivitu volného času (zájmový kroužek, sportovní oddíl, mládežnický klub apod.). Navštěvování organizovaných zájmových aktivit také vysoce signifikantně koreluje s deklarovanou majetkovou situací domácnosti, respondenti s vyšším stupněm materiálního zabezpečení častěji navštěvovali volnočasové aktivity a naopak. Podobně účast v organizovaných aktivitách volného času významně koreluje s nejvyšší

dosaženým vzděláním respondentů. Na jednoho respondenta, který se zúčastňoval těchto aktivit připadají zhruba dva kroužky. Nejvíce frekventované jsou aktivity uměleckého charakteru (hudební, taneční, dramatické), na druhém místě aktivity sportovní.

Z hlediska preference životních hodnot se dostalo na první místo přání „mít skvělého životního partnera či partnerku“. Tato hodnota je velmi těsně následována přáním „mít vždy hodně peněz, nemuset šetřit a zabývat se finančními problémy“ a s poněkud větším odstupem přáním „mít hodně dobrých přátel, na které se mohu spolehnout“ a „mít pevné zdraví do vysokého věku“. Takovou hodnotu jako „mít společenské postavení, které by mi všichni záviděli“ či „mít vlivné známosti, které by mi usnadňovaly život“, které by mohly poukazovat na poněkud korupční či jinak nezdravé zaměření respondenta, volil přibližně každý desátý dotázaný.

Literatura

- BĚHOUNKOVÁ, L. Rozvoj sociálních dovedností ohrožených dětí v institucionální výchově v kontextu přípravy na jejich samostatný život. Brno: PdF MU, 2011.
- BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K. Predikce vývoje pachatele. Praha: IKSP 2008.
- BLYTH, M., SOLOMON, E. Prevention and Youth Crime. Bristol 2009.
- CAPALDI, D. M., CLARK, S. Prospective Family Predictors of Aggression toward Female Partners for At-risk Young Men in Developmental Psychology no 34. 1998.
- CLOWARD R., OHLIN L. Delinquency and Opportunity. NY: Free Press, 1960.
- COHEN, A.K. Deviance and Control, New Jersey, 1966.
- COIE, J.D. Towards a theory of peer rejection. In S.R. Asher & J.D. Coie (Eds). Peer rejection in childhood. Cambridge MA: Cambridge University Press, 1990.
- CSÉMY, L., CHOMYNOVÁ, P., SADÍLEK, P. Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD). Výsledky průzkumu v České republice v roce 2007. Praha: Úřad vlády ČR 2009.
- ČÍRTKOVÁ, L. Kriminální psychologie. Praha: Eurounion 1998.
- DE SINGLY, F. Sociologie současné rodiny. Praha: Portál 1999.
- DODGE, K. A., PRICE, J. M. On the relation between social information processing and socially competent behavior in early school-age children, Child Development, 65, 1994.
- Doporučení k součinnosti pracovníků orgánů sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD), pracovníků Probační a mediační služby (PMS) a poskytovatelů probačních a jiných vhodných programů podle zákona č. 218/2003 sb., o soudnictví ve věcech mládeže (ZSVM), Éthum 40/2004.
- DRTILOVÁ, J. - KOUKOLÍK, F. Vzpoura deprivantů, nestvůry, nástroje, obrana. Praha: Galén 2006.
- FARRINGDON, D. Childhood Risk Factors and Risk-focused Prevention” in Oxford Handbook of Criminology, Oxford University Press, 2007.
- FARRINGTON, D., SUTTON, C., UTTING, D. (eds) Support from the Start: Working with Young Children & their Families to Reduce the Risks of Crime & Antisocial Behaviour, Department for Education & Skills, 2004.
- FIHBEIN, D. Biobehavioural Perspective in Criminology Wadsworth, Thomson Learning, 2001.
- HAWKINS, J. D., VON CLEVE, E., CATALANO, R.F. Reducing early childhood aggression: results of a primary prevention program. Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 30, 208-217, 1991.
- JELÍNEK, J. Problémy trestní odpovědnosti a sankcionování mladistvých. Karlovy Vary: Karlovarská právní revue 1/2005.
- JOLLIFFE, D., FARRINGTON, D. P. Examining the relationship between low empathy and self-reported offending. Legal and Criminological Psychology, 2006.
- JUNGER-TAS, J., MARSHALL, I.H., ENZMANN, D., KILLIAS, M., STEKETEE, M., GRUSZCZYNSKA, B. Juvenile Delinquency in Europe and Beyond, Dordrecht – Heidelberg – London, 2010.
- KNOTKOVÁ, D., HLOUŠKOVÁ, L., NOVOTNÝ, P. Průzkum ke zmapování situace dětí z kulturně odlišného a sociálně znevýhodněného prostředí z hlediska jejich rizikového chování. Výzkumná zpráva pro ESF projekt SIM. IPPP ČR. Brno: Ústav pedagogických věd, FF MU, 2008.
- Kolektiv autorů: Self-reportové studie delikvence mládeže v Anglii a Walesu, v Nizozemí a ve Španělsku. Praha: IKSP 2010.
- KOVÁŘOVÁ, D. Výchovná opatření pro mladistvé, Právo a rodina, č.9/2006.

- LALLY, J. R., MANGIONE, P. L., HONIG A.S., WITTNER, D. S. More pride, less delinquency. Findings from the ten-year follow-up study of the Syracuse University Family Development Research Programme. Zero to Three, 1988.
- LEJČKOVÁ P., CSÉMY, L. Subjektivní vnímání rizik a postoje mládeže k užívání návykových látek, Adiktologie 1/2005, s.35 – 44.
- LOEBER et al. Oppositional defiant and conduct disorder: A review of the past 10 years, Part 1. Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 39, 1468-1483, 2000.
- LOEBER, R., STOUTHAMER-LOEBEL, M. Family Factors as Correlates and Predictors of Juvenile Conduct Problems and Delinquency in Tonry, M. & Morris, N. (eds) Crime & Justice: A Review of Research vol. 7, Chicago: University of Chicago Press 1986.
- LUBELCOVÁ, G. Kriminálna ako spoločenský fenomén. Úvod do sociologicky orientovanej kriminológie. Bratislava: Veda 2009, s. 194.
- MACKENZIE, D.L. What works in Corrections. Cambridge University Press, 2006.
- MAREŠOVÁ, A. - CEJP, M. - MARTINKOVÁ, M. - SCHEINOST, M. - VLACH, J. Analýza trendů kriminality v roce 2010. Praha: IKSP 2011.
- MARTENS, B. K., MELLER, P. J. The application of behavioral principles to educational settings. In T.B. Gutkinn & C.R. Reynolds (eds.), Handbook of School Psychology, s. 612–634, 1986.
- MARTÍNEK, Z. Agresivita a kriminalita školní mládeže. Praha, 2009.
- MATĚJČEK, Z. Co, kdy a jak ve výchově dětí. Praha: Portál 2007.
- MATOUŠEK, O. Slovník sociální práce. Praha: Portál 2003.
- MOFFITT, T. E. Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. Psychological Review, 100, 1993.
- O'DONNELL, J., HAWKINS, J.D., CATALANO, R.F., ABBOTT, R.D., DAY, L.E. Preventing school failure, drug use and delinquency among low-income children: long-term intervention in elementary schools. American Journal of Orthopsychiatry, 65, 87-100, 1995.
- PATTERSON, G.R., FORGATCH, M.S., YOERGER, K.L., STOOLMILLER, M. Variables that initiate and maintain an early-onset trajectory for juvenile offending. Development and Psychopathology, 10, pp. 531-547, 1998.
- PUKANČÍK, M. Postoje mládeže k utečencom. Mládež a spoločnosť 4/2007, s. 42 – 52.
- REID, J.B., PATTERSON, G.R. The development of antisocial patterns of behaviour in childhood and adolescence. European Journal of Personality, 3, 107-119, 1989.
- REKTOŘÍK, J. a kol. Organizace neziskového sektoru. Praha: Ekopress 2001.
- ROZUM, J., JARKOVSKÁ, L., KOTULAN, P. Institut dohledu u podmíněného propuštění. Praha: IKSP 2004.
- ROZUM, J., KOTULAN, P., TOMÁŠEK, J. Účinnost dohledu u osob podmíněně propuštěných. Praha: IKSP 2008.
- ROZUM, J., KOTULAN, P. TOMÁŠEK, J., ŠPEJRA, M. Probační programy pro mladistvé. Praha: IKSP 2011.
- RUTTER, M., GILLER, H., HAGELL, A. Antisocial Behaviour by Young People. Cambridge: Cambridge University Press 1998.
- SACK F. Neu Perspektiven in der Kriminologie. In: Sack F., Köning R. Kriminalzsociologie. Wisbaden 1968.
- SCHEINOST, M. a kol. Kriminálna očima kriminológů. Praha: IKSP 2010.
- SKAŘUPOVÁ, K. Trendy užívání drog v populaci ČR. Zaostřeno na drogy 2/2010. Praha: Úřad vlády ČR 2010.
- SOTOLÁŘ, A. Specifika probačního dohledu podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. In: Trestněprávní revue č.9/ 2005.

- SOUČEK, J., ŠUBRT, M. Trestní odpovědnost mladistvých – komparace české a slovenské právní úpravy, *Bezpečnostní teorie a praxe* 3/2005.
- STRAIN, P.S., STEEL, P., ELLIS, T., TIMM, M.A., Long-term effects of oppositional child treatment with methers as therapists and therapist travers, *Journal of Applied Behavior Analysis*, 15, 1163-69, 1982.
- ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck 2007.
- ŠUBRT, M. Trestněprávní odpovědnost a ochrana mládeže. Praha 2010.
- TOMAN, J. Etiologický prostor poruch chování, sociální patologie a etopedie. In *Propojení teorie a praxe při studiu sociálních deviací. Sborník z konference sekce sociální patologie*, Blansko, duben 2011. Praha, 2011.
- TRÁVNÍČKOVÁ, I., ZEMAN, P. Kriminální kariéra pachatelů drogové kriminality. Praha: IKSP 2010.
- VEČERKA, K., HOLAS, J., ŠTĚCHOVÁ, M., DIBLÍKOVÁ, S. Sociálně patologické jevy u dětí. Praha: IKSP 2000.
- VEČERKA, K., HOLAS, J., ŠTĚCHOVÁ, M., DIBLÍKOVÁ, S., LUPTÁKOVÁ, M. Ohrožená mládež mezi prevencí a represí. Praha: IKSP 2011.
- VEČERKA, K., HOLAS, J., TOMÁŠEK, J., DIBLÍKOVÁ, S., BLATNÍKOVÁ, Š. Mládež v kriminologické perspektivě. Praha: IKSP 2009.
- VEČERKA, K. a kol. Občané o kriminalitě a prevenci. Závěrečná zpráva z výzkumu. Praha: IKSP 2007.
- VEČERKA, K. a kol. Analýza zpráv o mladistvém vyžadovaných podle zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví nad mládeží. In: *Kriminalistika* č.1/2009.
- Zdravotnictví ČR 2010 ve statistických údajích, Ústav zdravotních informací a statistiky ČR, Praha 2011.
- ZEMAN, P., DIBLÍKOVÁ, S., KOTULAN, P., VLACH, J. Praxe v oblasti rozhodování o nařízení ústavní výchovy a uložení ochranné výchovy. Praha: IKSP 2009.
- ZEMAN, P., TRÁVNÍČKOVÁ, I., ŠTEFUNKOVÁ, M. Vybrané aspekty drogové problematiky z pohledu občanů. Praha: IKSP 2011.
- ZEZULOVÁ, J., ŠABATA, K. Řízení ve věcech dětí mladších patnácti let – vybrané otázky, *Státní zastupitelství* 2/2009.
- ZEZULOVÁ, J., RŮŽIČKA, M. Aktuální problémy zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, *Státní zastupitelství* 7-8/2005, 9/2005.

Tabulkové přílohy

Tab. č. Ia Do jaké míry respondentovi vadí či nevadí následující situace (seřazeno od vadí velmi k vadí málo)

		Toto jednání mi													
	mean	nevadí		2		3		4		vadí		neví		celkem	
SITUACE:		a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%
Když někdo trápí zvířata a ubližuje jim	4,49	41	2,7	37	2,5	117	7,8	258	17,2	1044	69,6	40	3	1501	100,0
Když někdo okrade člověka, který se nemůže bránit	4,42	69	4,6	42	2,8	108	7,2	249	16,6	1018	67,8	15	1,0	1501	100,0
Když někdo někoho fyzicky či psychicky deptá (šikana)	4,39	43	2,9	56	3,7	126	8,4	324	21,6	937	62,4	15	1,0	1501	100,0
Když někdo někoho poškodí na zdraví a nechá ho bez pomoci	4,38	50	3,3	52	3,5	139	9,3	296	19,7	952	63,4	12	0,8	1501	100,0
Když někdo hraje na automatech a poškozuje tím svou rodinu	4,13	53	3,5	93	6,2	210	14,0	377	25,1	747	49,8	21	1,4	1501	100,0
Když někdo bere tvrdé drogy	4,05	90	6,0	90	6,0	231	15,4	320	21,3	758	50,5	12	0,8	1501	100,0
Když někdo někoho nespravedlivě očerňuje a pomlouvá	4,03	58	3,9	70	4,7	271	18,1	467	31,1	624	41,6	11	0,7	1501	100,0
Když někdo v autě nebezpečně předjíždí	3,93	86	5,7	103	6,9	248	16,5	448	29,8	599	39,9	17	1,1	1501	100,0
Když někdo půjčuje peníze na nepřiměřený (lichvářský) úrok	3,92	96	6,4	88	5,9	283	18,9	374	24,9	628	41,8	32	2,1	1501	100,0
Když je partner(ka) v manželství či dlouhodobějším vztahu nevěrný(á)	3,92	63	4,2	123	8,2	274	18,3	380	25,3	599	39,9	62	4,1	1501	100,0
Když si někdo opatří nepoctivě akademický titul	3,89	124	8,3	107	7,1	227	15,1	347	23,1	656	43,7	40	2,7	1501	100,0
Když někdo zneužívá své funkce nebo moci k neoprávněnému obohacení	3,83	83	5,5	108	7,2	328	21,9	419	27,9	535	35,6	28	1,9	1501	100,0
Když si někdo nehledá práci a žije jen z dávek a darů	3,82	113	7,5	116	7,7	280	18,7	379	25,2	588	39,2	25	1,7	1501	100,0
Když někdo používá motorové vozidlo na silnici bez řidičského oprávnění	3,82	90	6,0	146	9,7	296	19,7	359	23,9	586	39,0	24	1,6	1501	100,0
Když někdo neplatí alimony	3,80	88	5,9	135	9,0	279	18,6	385	25,6	535	35,6	79	5,3	1501	100,0
Když je někdo nespolehlivý a neplní své sliby	3,79	52	3,5	117	7,8	367	24,5	513	34,2	444	29,6	80	5,3	1501	100,0
Když někdo zbije své neposlušné dítě	3,56	111	7,4	154	10,3	434	28,9	358	23,9	419	27,9	25	1,7	1501	100,0
Když někdo sprejem počmárá omítku domu	3,55	125	8,3	152	10,1	398	26,5	399	26,6	411	27,4	16	1,1	1501	100,0
Když někdo řídí auto pod vlivem malého množství alkoholu	3,55	114	7,6	219	14,6	345	23,0	350	23,3	454	30,2	19	1,3	1501	100,0
Když někdo podplácí, aby získal nějakou výhodu	3,51	119	7,9	150	10,0	420	28,0	442	29,4	349	23,3	21	1,4	1501	100,0

Tab.č. Ib Do jaké míry respondentovi vadí či nevadí následující situace (pokračování tab. Ia)

		Toto jednání mi													
	mean	nevadí 1		2		3		4		vadí 5		neví		celkem	
SITUACE:		a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%	a.č.	%
Když dívky mluví sprostě	3,37	158	10,5	217	14,5	368	24,5	411	27,4	336	22,4	11	0,7	1501	100,0
Když někdo využívá ve svůj prospěch známosti na úřadech	3,33	135	9,0	211	14,1	437	29,1	412	27,4	274	18,3	32	2,1	1501	100,0
Když se někdo pere s policií	3,31	158	10,5	180	12,0	418	27,8	390	26,0	274	18,3	81	5,4	1510	100,0
Když se nějaký mladistvý vyspí s dívkou „pod zákonem“, tedy mladší 15 let	3,28	186	12,4	231	15,4	351	23,4	307	20,5	347	23,1	79	5,3	1501	100,0
Když se někdo nabízí k prostituci, tedy když poskytuje sex za peníze	3,20	236	15,7	219	14,6	359	23,9	326	21,7	327	21,8	34	2,3	1501	100,0
Když si někdo přivlastní věc, které si její majitel nevážá	3,15	113	7,5	235	15,7	556	37,0	348	23,2	165	11,0	84	5,6	1501	100,0
Když někdo ruší noční klid	3,14	161	10,7	318	21,2	417	27,8	330	22,0	262	17,5	13	0,9	1501	100,0
Když někdo odmítne v restauraci obsloužit Romy jen proto, že jsou to Romové	3,13	247	16,5	199	13,3	410	27,3	310	20,7	289	19,3	46	3,1	1501	100,0
Když někdo neplatí daně v předepsané výši	3,07	211	14,1	215	14,3	464	30,9	296	19,7	222	14,8	93	6,2	1501	100,0
Když si někdo koupí něco zjevně kradeného	3,04	195	13,0	238	15,9	492	32,8	339	22,6	174	11,6	63	4,2	1501	100,0
Když někdo kouří pravidelně marihuanu	3,01	245	16,3	307	20,5	371	24,7	290	19,3	264	17,6	24	1,6	1501	100,0
Když někdo v restauraci nalévá alkohol osobám mladším 18 let	2,96	288	19,2	239	15,9	408	27,2	329	21,9	213	14,2	24	1,6	1501	100,0
Když kluci mluví sprostě	2,90	256	17,1	322	21,5	419	27,9	308	20,5	187	12,5	9	0,6	1501	100,0
Když se někdo z radosti či smutku na veřejnosti opije „do němoty“	2,85	282	18,8	328	21,9	402	26,8	276	18,4	200	13,3	13	0,9	1501	100,0
Když někdo netřídí domovní odpad	2,55	397	26,4	343	22,9	400	26,6	225	15,0	121	8,1	15	1,0	1501	100,0
Když někdo jezdí v hromadné dopravě „načerno“	2,54	404	26,9	331	22,1	384	25,6	246	16,4	109	7,3	27	1,8	1501	100,0
Když jde žena na potrat	2,53	416	27,7	307	20,5	334	22,3	213	14,2	137	9,1	94	6,3	1501	100,0
Když se někdo rozvede	2,45	430	28,6	351	23,4	366	24,4	200	13,3	109	7,3	45	3,0	1501	100,0
Když někdo žije v homosexuálním vztahu	2,18	677	45,1	276	18,4	237	15,8	140	9,3	141	9,4	30	2,0	1501	100,0
Když někdo nelegálně stahuje počítač. software, filmy nebo hudbu	2,13	629	41,9	317	21,1	326	21,7	104	6,9	95	6,3	30	2,0	1501	100,0
Když někdo ve škole používá taháky nebo opisuje	2,00	701	46,7	340	22,7	263	17,5	112	7,5	74	4,9	11	0,7	1501	100,0
Když spolu žijí lidé bez svatby	1,76	938	62,5	221	14,7	146	9,7	93	6,2	83	5,5	20	1,3	1501	100,0
Když se někdo líbá na ulici	1,70	981	65,4	237	15,8	100	6,7	83	5,5	91	6,1	9	0,6	1501	100,0

Tab. č. IIa Do jaké míry vám vadí či nevadí následující situace (třídění podle pohlaví)

	celkem	Pořadí	muži	Pořadí	ženy	Pořadí
Když někdo trápí zvířata a ubližuje jim	4,49	1.	4,40	1.	4,58	1.
Když někdo okrade člověka, který se nemůže bránit	4,42	2.	4,34	2.	4,50	3.
Když někdo někoho fyzicky či psychicky deptá (šikana)	4,39	3.	4,27	4.	4,51	2.
Když někdo někoho poškodí na zdraví a nechá ho bez pomoci	4,38	4.	4,31	3.	4,45	4.
Když někdo hraje na automatech a poškozuje tím svou rodinu	4,13	5.	3,98	5.	4,29	5.
Když někdo bere tvrdé drogy	4,05	6.	3,89	7.	4,22	6.
Když někdo někoho nespravedlivě očerňuje a pomlouvá	4,03	7.	3,92	6.	4,14	7.
Když někdo v autě nebezpečně předjíždí	3,93	8.	3,79	9.- 10	4,07	8.
Když je partner(ka) v manželství či dlouhodobějším vztahu nevěrný(á)	3,92	9.-10.	3,79	9.- 10.	4,06	9.-10.
Když někdo půjčuje peníze na nepřiměřený (lichvářský) úrok	3,92	9.-10.	3,82	8.	4,02	11.-12.
Když si někdo opatří nepoctivě akademický titul	3,89	11.	3,73	12.	4,06	9.-10.
Když někdo zneužívá své funkce nebo moci k neoprávněnému obohacení	3,83	12.	3,74	11.	3,92	15.
Když si někdo nehledá práci a žije jen z dávek a darů	3,82	13.-14.	3,67	14.	3,99	14.
Když někdo používá motorové vozidlo na silnici bez řidičského oprávnění	3,82	13.-14.	3,63	15.	4,01	13.
Když někdo neplatí alimenty	3,81	15.	3,59	16.	4,02	11.-12.
Když je někdo nespolehlivý a neplní své sliby	3,79	16.	3,72	13.	3,87	16.
Když někdo zbije své neposlušné dítě	3,56	17.	3,43	18.	3,69	18.
Když někdo řídí auto pod vlivem malého množství alkoholu	3,55	18.-19.	3,34	20.	3,76	17.
Když někdo sprejem počmárá omítku domu	3,55	18.-19.	3,45	17.	3,66	19.
Když někdo podplácí, aby získal nějakou výhodu	3,51	20.	3,37	19.	3,65	20.
Když dívky mluví sprostě	3,37	21.	3,29	21.	3,45	25.
Když někdo využívá ve svůj prospěch známostí na úradech	3,33	22.	3,18	22.	3,48	22.
Když se někdo pere s policií	3,31	23.	3,15	23.	3,47	23.
Když se nějaký mladistvý vyspí s dívkou „pod zákonem“, tedy mladší 15 let	3,28	24.	3,07	24.	3,49	21.

Tab. č. IIb Do jaké míry vám vadí či nevadí následující situace (pokračování tab. IIa)

	celkem	Pořadí	muži	Pořadí	ženy	Pořadí
Když se někdo nabízí k prostituci, tedy když poskytuje sex za peníze	3,20	25.	2,94	32.	3,46	24.
Když si někdo přivlastní věc, které si její majitel zjevně nevážá	3,15	26.	3,05	25.	3,26	28.
Když někdo ruší noční klid	3,14	27.	2,95	26.	3,34	27.
Když někdo odmítne v restauraci obsloužit Romy jen proto, že jsou to Romové	3,13	28.	2,91	33.	3,36	26.
Když někdo neplatí daně v předepsané výši	3,07	29.	2,95	31.	3,20	33.
Když si někdo koupí něco zjevně kradeného	3,04	30.	2,86	34.	3,22	30.-31.
Když někdo kouří pravidelně marihuanu	3,01	31.	2,79	27.	3,24	29.
Když někdo v restauraci nalévá alkohol osobám mladším 18 let	2,96	32.	2,71	35.	3,21	32.
Když kluci mluví sprostě	2,90	33.	2,59	29.	3,22	30.-31.
Když se někdo z radosti či smutku na veřejnosti opije „do němoty“	2,85	34.	2,68	28.	3,03	34.
Když někdo netřídí domovní odpad	2,55	35.	2,34	37.-38.	2,76	35.
Když někdo jezdí v hromadné dopravě „načerno“	2,54	36.	2,35	36.	2,74	36.
Když jde žena na potrat	2,53	37.	2,40	30.	2,67	37.
Když se někdo rozvede	2,45	38.	2,34	37.-38.	2,57	38.
Když někdo žije v homosexuálním vztahu	2,18	39.	2,28	39.	2,07	41.
Když někdo nelegálně stahuje počítačový software, filmy nebo hudbu	2,13	40.	2,01	40.	2,25	39.
Když někdo ve škole používá taháky nebo opisuje	2,00	41.	1,86	41.	2,15	40.
Když spolu žijí lidé bez svatby	1,76	42.	1,66	43.	1,85	42.
Když se někdo líbá na ulici	1,70	43.	1,69	42.	1,71	43.

Tab. č. IIIa Do jaké míry vám vadí či nevadí následující situace (třídění podle věku)

	celkem	Pořadí	do 17 let	Pořadí	do 20 let	Pořadí	do 24 let	Pořadí
Když někdo trápí zvířata a ubližuje jim	4,49	1.	4,53	1.	4,44	1.	4,50	1.
Když někdo okrade člověka, který se nemůže bránit	4,42	2.	4,35	3.	4,43	2.	4,45	2.-3.
Když někdo někoho fyzicky či psychicky deptá (šikana)	4,39	3.	4,36	2.	4,32	4.	4,45	2.-3.
Když někdo někoho poškodí na zdraví a nechá ho bez pomoci	4,38	4.	4,33	4.	4,39	3.	4,40	4.
Když někdo hraje na automatech a poškozují tím svou rodinu	4,13	5.	4,02	7.	4,13	5.	4,20	5.
Když někdo bere tvrdé drogy	4,05	6.	4,05	5.	4,06	6.	4,05	7.
Když někdo někoho nespravedlivě očerňuje a pomlouvá	4,03	7.	4,03	6.	3,97	7.	4,07	6.
Když někdo v autě nebezpečně předjíždí	3,93	8.	3,77	11.	3,89	8.	4,04	8.
Když někdo půjčuje peníze na nepřiměřený (lichvářský) úrok	3,92	9.-10.	3,85	9.	3,86	10.-11.	4,00	9.
Když je partner(ka) v manželství či dlouhodobějším vztahu nevěrný(á)	3,92	9.-10.	3,86	8.	3,88	9.	3,99	10.
Když si někdo opatří nepoctivě akademický titul	3,89	11.	3,81	10.	3,86	10.-11.	3,96	11.
Když někdo zneužívá své funkce nebo moci k neoprávněnému obohacení	3,83	12.	3,70	15.	3,81	14.	3,91	13.
Když někdo používá motorové vozidlo na silnici bez řidičského oprávnění	3,82	13.-14.	3,66	16.	3,79	15.	3,93	12.
Když si někdo nehledá práci a žije jen z dávek a darů	3,82	13.-14.	3,76	12.	3,84	12.	3,85	15.
Když někdo neplatí alimony	3,81	15.	3,71	14.	3,83	13.	3,84	16.
Když je někdo nespolehlivý a neplní své sliby	3,79	16.	3,75	13.	3,73	16.	3,86	14.
Když někdo zbije své neposlušné dítě	3,56	17.	3,57	17.	3,56	18.	3,54	19.
Když někdo sprejem počmárá omítku domu	3,55	18.-19.	3,43	19.	3,48	20.	3,67	17.
Když někdo řídí auto pod vlivem malého množství alkoholu	3,55	18.-19.	3,36	20.	3,59	17.	3,63	18.
Když někdo podplácí, aby získal nějakou výhodu	3,51	20.	3,44	18.	3,54	19.	3,53	20.
Když dívky mluví sprostě	3,37	21.	3,16	25.	3,40	21.	3,47	21.
Když někdo využívá ve svůj prospěch známostí na úřadech	3,33	22.	3,25	22.	3,37	22.	3,34	23.
Když se někdo pere s policií	3,31	23.	3,26	21.	3,29	24.	3,35	22.
Když se nějaký mladistvý vyspí s dívkou „pod zákonem“, tedy mladší 15 let	3,28	24.	3,19	23.-24.	3,30	23.	3,32	24.

Tab. č. IIIb Do jaké míry vám vadí či nevadí následující situace (pokračování tab. č. IIIa)

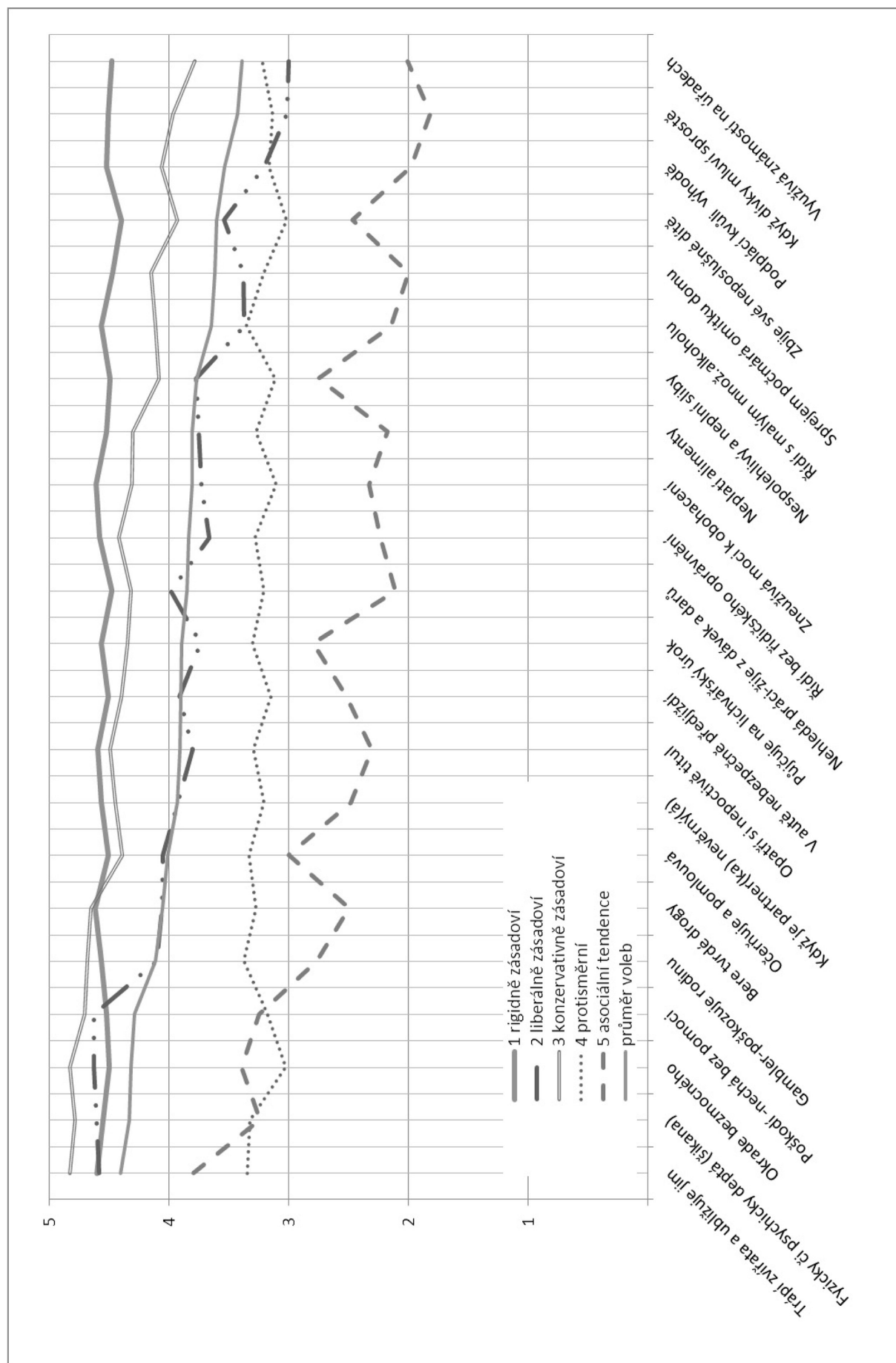
	celkem	Pořadí	do 17 let	Pořadí	do 20 let	Pořadí	do 24 let	Pořadí
Když se někdo nabízí k prostituci, tedy když poskytuje sex za peníze	3,20	25.	3,19	23.-24.	3,26	25.	3,16	27.
Když si někdo přivlastní věc, které si její majitel zjevně nevážá	3,15	26.	3,10	26.-27.	3,10	27.	3,22	25.-26.
Když někdo ruší noční klid	3,14	27.	3,09	28.	3,08	28.-29.	3,22	25.-26.
Když někdo odmítne v restauraci obsloužit Romy jen proto, že jsou to Romové	3,13	28.	3,10	26.-27.	3,13	26.	3,15	28.
Když někdo neplatí daně v předepsané výši	3,07	29.	2,99	29.	3,08	28.-29.	3,11	29.
Když si někdo koupí něco zjevně kradeného	3,04	30.	3,00	31.	3,04	30.	3,06	31.
Když někdo kouří pravidelně marihuanu	3,01	31.	3,16	30.	2,99	31.	2,94	33.
Když někdo v restauraci nalévá alkohol osobám mladším 18 let	2,96	32.	2,77	32.-33.	2,93	32.	3,10	30.
Když kluci mluví sprostě	2,90	33.	2,77	32.-33.	2,90	33.	2,98	32.
Když se někdo z radosti či smutku na veřejnosti opije „do němoty“	2,85	34.	2,85	34.	2,82	34.	2,88	34.
Když někdo netřídí domovní odpad	2,55	35.	2,45	38.	2,49	37.	2,65	35.
Když někdo jezdí v hromadné dopravě „načerno“	2,54	36.	2,52	37.	2,57	36.	2,53	36.
Když jde žena na potrat	2,53	37.	2,64	35.	2,62	35.	2,41	37.
Když se někdo rozvede	2,45	38.	2,55	36.	2,46	38.	2,39	38.
Když někdo žije v homosexuálním vztahu	2,18	39.	2,30	39.	2,11	39.-40.	2,15	40.
Když někdo nelegálně stahuje počítačový software, filmy nebo hudbu	2,13	40.	2,07	40.	2,11	39.-40.	2,18	39.
Když někdo ve škole používá taháky nebo opisuje	2,00	41.	1,97	41.	1,95	41.	2,06	41.
Když spolu žijí lidé bez svatby	1,76	42.	1,83	42.	1,75	42.	1,73	42.
Když se někdo líbá na ulici	1,70	43.	1,66	43.	1,73	43.	1,71	43.

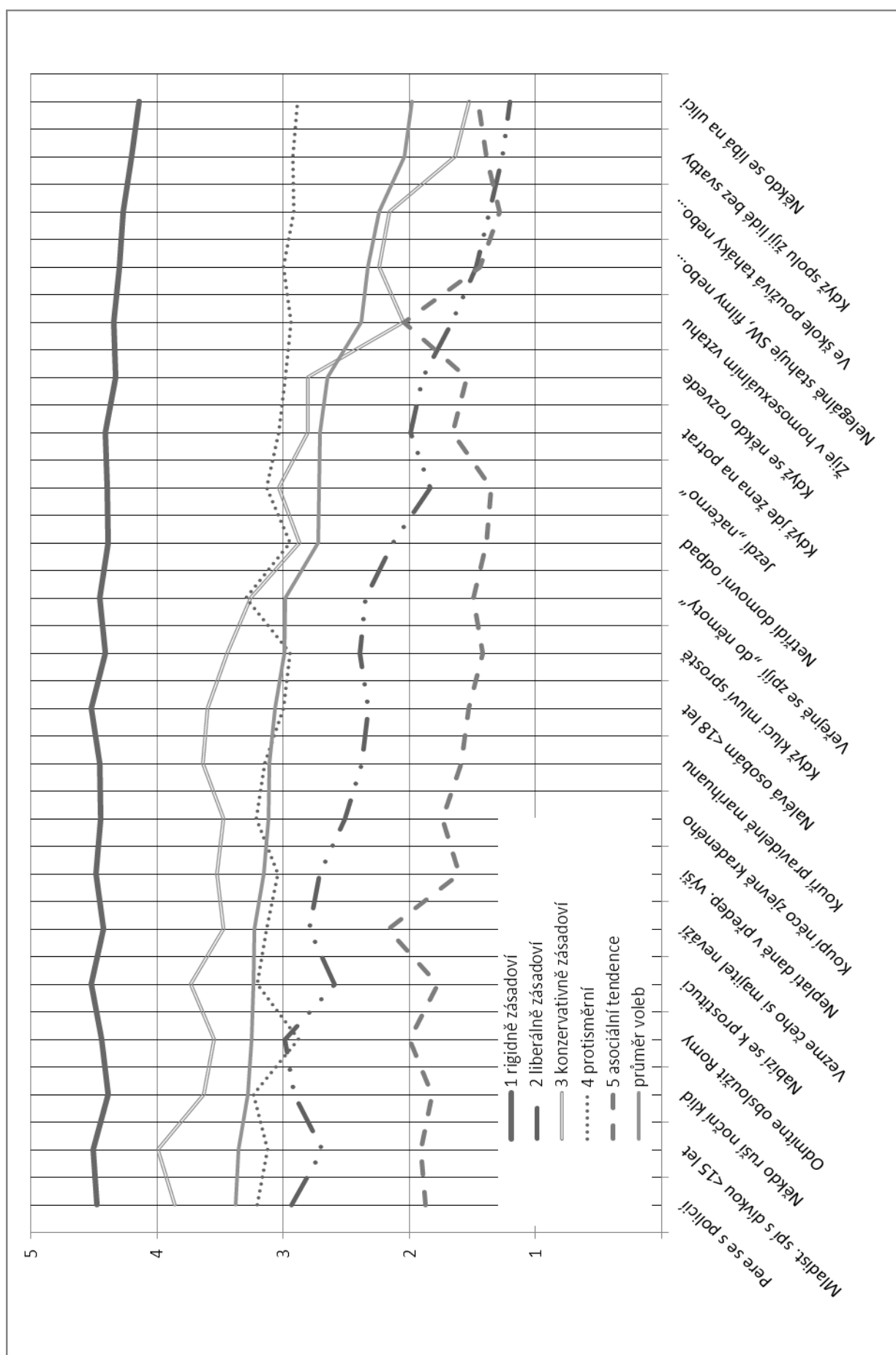
Tab. č. IVa Do jaké míry vám vadí či nevadí následující situace (třídění podle nejvyššího dosaženého vzdělání respondentů)

	celkem	Poř.	ZŠ	Poř.	vyuč	Poř.	SŠ-	Poř.	SŠ+	Poř.	VŠ	Poř.
Když někdo trápí zvířata a ubližuje jim	4,49	1.	4,51	1.	4,41	1.	4,33	3.	4,53	1.	4,61	3.
Když někdo okrade člověka, který se nemůže bránit	4,42	2.	4,37	2.	4,34	3.	4,40	1.	4,50	2.	4,64	2.
Když někdo někoho fyzicky či psychicky deptá (šikana)	4,39	3.	4,30	4.	4,35	2.	4,36	2.	4,49	3.	4,69	1.
Když někdo někoho poškodí na zdraví a nechá ho bez pomoci	4,38	4.	4,36	3.	4,33	4.	4,15	4.	4,46	4.	4,50	4.
Když někdo hraje na automatech a poškozuje tím svou rodinu	4,13	5.	4,00	6.	4,03	5.	4,09	7.-8.	4,32	5.	4,47	5.
Když někdo bere tvrdé drogy	4,05	6.	3,99	7.	3,94	6.	4,03	9.	4,18	6.	4,17	9.-10.
Když někdo někoho nespravedlivě očerňuje a pomlouvá	4,03	7.	4,01	5.	3,91	7.	4,12	6.	4,09	7.	4,08	11.
Když někdo v autě nebezpečně předjíždí	3,93	8.	3,77	10.	3,84	9.	4,09	7.-8.	4,08	8.-10.	4,36	6.
Když je partner(ka) v manželství či dlouhodobějším vztahu nevěrný(á)	3,92	9.-10.	3,84	9.	3,82	10.	3,82	13.	4,08	8.-10.	4,17	9.-10.
Když někdo půjčuje peníze na nepřiměřený (lichvářský) úrok	3,92	9.-10.	3,85	8.	3,85	8.	3,99	10.-11.	4,01	13.	4,06	14.-15.
Když si někdo opatří nepoctivě akademický titul	3,89	11.	3,76	11.	3,71	15.	4,13	5.	4,07	11.	4,23	7.
Když někdo zneužívá své funkce nebo moci k neoprávněnému obohacení	3,83	12.	3,69	15.	3,74	12.	3,98	12.	3,98	14.	4,11	12.-13.
Když někdo používá motorové vozidlo na silnici bez řidičského oprávnění	3,82	13.-14.	3,61	16.	3,72	13.-14.	3,77	14.	4,08	8.-10.	4,22	8.
Když si někdo nehledá práci a žije jen z dávek a darů	3,82	13.-14.	3,71	12.-13.	3,56	16.	3,99	10.-11.	4,06	12.	4,06	14.-15.
Když někdo neplatí alimony	3,81	15.	3,71	12.-13.	3,72	13.-14.	3,75	15.	3,95	15.	4,11	12.-13.
Když je někdo nespolehlivý a neplní své sliby	3,79	16.	3,70	14.	3,75	11.	3,73	16.	3,72	18.	3,97	16.
Když někdo zbije své neposlušné dítě	3,56	17.	3,53	17.	3,48	19.	3,69	17.	3,62	21.	3,31	23.-25.
Když někdo řídí auto pod vlivem malého množství alkoholu	3,55	18.-19.	3,40	19.	3,50	18.	3,52	21.	3,73	17.	3,75	17.
Když někdo sprejem počmárá omítku domu	3,55	18.-19.	3,36	20.	3,54	17.	3,67	18.	3,74	16.	3,72	18.
Když někdo podplácí, aby získal nějakou výhodu	3,51	20.	3,45	18.	3,31	20.	3,60	20.	3,68	19.	3,56	19.
Když dívky mluví sprostě	3,37	21.	3,18	23.	3,25	21.-22.	3,37	24.	3,65	20.	3,39	21.-22.
Když někdo využívá ve svůj prospěch známostí na úřadech	3,33	22.	3,21	21.	3,25	21.-22.	3,61	19.	3,44	24.	3,42	20.
Když se někdo pere s policií	3,31	23.	3,21	22.	3,21	23.	3,47	22.	3,45	23.	3,31	23.-25.
Když se nějaký mladistvý vyspí s dívkou „pod zákonem“, tedy mladší 15 let	3,28	24.	3,12	25.	3,16	25.	3,30	26.	3,52	22.	3,31	23.-25.

Tab. č. IVb Do jaké míry vám vadí či nevadí následující situace (pokračování tab. IVa)

	celkem	Poř.	ZŠ	Poř.	vyuč	Poř.	SŠ-	Poř.	SŠ+	Poř.	VŠ	Poř.
Když se někdo nabízí k prostituci, tedy když poskytuje sex za peníze	3,20	25.	3,14	24.	3,03	27.	3,34	25.	3,33	25.	3,28	26.
Když si někdo přivlastní věc, které si její majitel zjevně nevážá	3,15	26.	3,06	27.	3,14	26.	3,20	27.	3,26	27.- 28.	3,18	28.
Když někdo ruší noční klid	3,14	27.	3,02	28.	3,17	24.	3,05	29.	3,26	27.- 28.	3,39	21.- 22.
Když někdo odmítne v restauraci obsloužit Romy jen proto, že jsou to Romové	3,13	28.	3,08	26.	2,87	32.	3,39	23.	3,30	26.	3,06	32.- 33.
Když někdo neplatí daně v předepsané výši	3,07	29.	2,95	31.	3,00	28.	3,15	28.	3,23	30.	3,19	27.
Když si někdo koupí něco zjevně kradeného	3,04	30.	2,97	30.	2,91	30.	2,97	31.	3,21	31.	3,06	32.- 33.
Když někdo kouří pravidelně marihuanu	3,01	31.	3,01	29.	2,97	29.	2,92	32.	3,05	33.	3,09	30.
Když někdo v restauraci nalévá alkohol osobám mladším 18 let	2,96	32.	2,73	34.	2,90	31.	2,99	30.	3,24	29.	3,08	31.
Když kluci mluví sprostě	2,90	33.	2,74	33.	2,80	33.	2,88	33.	3,11	32.	3,17	29.
Když se někdo z radosti či smutku na veřejnosti opije „do němoty“	2,85	34.	2,78	32.	2,75	34.	2,79	34.	3,01	34.	2,78	35.
Když někdo netřídí domovní odpad	2,55	35.	2,40	38.	2,43	37.	2,70	35.	2,74	35.	2,80	34.
Když někdo jezdí v hromadné dopravě „načerno“	2,54	36.	2,46	36.	2,47	36.	2,66	36.	2,65	36.	2,64	36.
Když jde žena na potrat	2,53	37.	2,56	35.	2,55	35.	2,59	37.	2,50	38.	2,35	37.
Když se někdo rozvede	2,45	38.	2,45	37.	2,34	38.	2,52	38.	2,53	37.	2,28	38.
Když někdo žije v homosexuálním vztahu	2,18	39.	2,23	39.	2,30	39.	2,26	40.	2,05	41.	1,78	42.
Když někdo nelegálně stahuje počítačový software, filmy nebo hudbu	2,13	40.	2,01	40.	2,07	40.	2,35	39.	2,24	39.	2,17	39.
Když někdo ve škole používá taháky nebo opisuje	2,00	41.	1,92	41.	1,92	41.	2,18	41.	2,11	40.	2,11	40.
Když spolu žijí lidé bez svatby	1,76	42.	1,73	42.	1,67	42.	2,00	42.	1,79	42.	1,81	41.
Když se někdo líbá na ulici	1,70	43.	1,62	43.	1,75	43.	1,90	43.	1,74	43.	1,47	43.

Tab. č. VI Jak dlouho by vám (při dostatku financí) asi trvalo sehnat následující drogy

	do jedné hodiny		do 12 hodin		do jednoho dne		do jednoho týdne		do jednoho měsíce		do jednoho roku		déle		vůbec bych ji neuměl sehnat		neví, neodpov.		celkem	
	abs.č.	%	abs.č.	%	abs.č.	%	abs.č.	%	abs.č.	%	abs.č.	%	abs.č.	%	abs.č.	%	abs.č.	%	abs.č.	%
Marihuana	388	25,8	174	11,6	209	13,9	155	10,3	46	3,1	12	0,8	17	1,1	329	21,9	171	11,4	1501	100,0
Heroin	25	1,7	77	5,1	89	5,9	158	10,5	90	6,0	37	2,5	38	2,5	698	46,5	289	19,3	1501	100,0
Kokain	24	1,6	59	3,9	86	5,7	142	9,5	97	6,5	50	3,3	37	2,5	698	46,5	308	20,5	1501	100,0
Pervitin	58	3,9	92	6,1	114	7,6	173	11,5	80	5,3	40	2,7	35	2,3	633	42,2	276	18,4	1501	100,0
Extáze	75	5,0	127	8,5	125	8,3	203	13,5	94	6,3	39	2,6	29	1,9	551	36,7	258	17,2	1501	100,0
LSD	56	3,7	80	5,3	88	5,9	156	10,4	83	5,5	39	2,6	32	2,1	638	42,5	329	21,9	1501	100,0

Tab. č. VII Souhlas s postojovými tezemi (seřazeno podle souhlasu s tezí)

TEZE:	mean	s tezí						neví
		1 Určitě souhlasím	2	3	4	5	6 určitě nesouhlasím	
Většina starých lidí jen ekonomicky zatěžuje náš stát	4,43	3,3	5,5	16,0	20,7	22,4	27,9	4,2
Žít na dluh se nevyplácí	4,38	5,2	7,1	14,3	18,8	23,5	29,0	2,2
Kdo nekrade, okrádá svoji rodinu	4,38	4,6	7,3	16,5	16,9	23,1	29,2	2,4
Většina mladých lidí jsou flákači a příživníci	4,27	3,8	7,7	16,9	22,5	25,2	22,7	1,4
Politická situace v ČR se dobře vyvíjí	4,04	3,0	7,8	21,5	24,8	17,4	16,4	9,1
Než hlásit kriminalitu na policii, lepší si to vyřídit sám	4,01	7,7	10,8	16,5	20,1	21,1	20,4	3,4
V součas. se zlepšuje přístup policie ČR k občanům	3,62	3,9	11,3	29,4	25,5	11,7	8,6	9,6
Uzavírání manželství je zbytečné, svatba je přezitek	3,54	12,0	13,5	23,3	19,7	15,5	13,3	2,9
Chování občanů je málo kontrolováno, každý co chce	3,51	7,3	15,0	26,8	24,4	14,8	8,1	3,7
Jestliže nemáš to, co je v módě a nejsi „in“	3,34	10,2	20,1	25,8	19,1	14,1	9,1	1,6
Kdo nemá peníze, nic neznamená	3,33	13,6	19,0	23,5	18,8	11,9	12,0	1,3
Kdo nepracuje, ať nejí	3,22	15,3	19,9	22,5	17,5	13,6	9,1	2,2
Zprávy komerčních televizí jsou pravdivé	3,21	7,5	20,8	30,5	20,9	10,5	4,5	5,3
Policie je při omezování kriminality neschopná	3,18	10,2	17,8	32,2	21,0	11,7	3,6	3,5
Romové jsou nebezpeční lidé	3,11	16,1	20,9	24,1	18,3	11,1	7,7	1,8
Oko za oko, zub za zub	3,10	18,4	20,3	24,9	13,0	12,1	9,9	1,5
Poctivou prací nelze zbohatnout	3,01	22,7	19,3	20,9	14,3	11,9	9,1	1,9
Zprávy, které se dočítáte v denním tisku, jsou pravdivé	3,06	8,6	24,7	30,1	18,5	8,8	3,7	5,5
Nejlepší je neplést se do ničeho, co se mne netýká	3,06	15,3	19,5	26,5	20,9	11,1	4,3	2,5
Zprávy, které se získávají z Internetu, jsou pravdivé	3,05	8,5	24,1	30,6	20,3	8,1	3,1	5,3
Za nejtěžší zločiny by měl být udělován trest smrti	2,94	25,9	19,5	15,3	11,8	9,1	11,7	6,7
Zprávy, které se vysílají v České televizi, jsou pravdivé	2,86	12,1	27,5	29,6	16,0	7,0	2,7	5,1
V ČR je v současnosti moc divných cizinců	2,83	20,2	21,9	25,7	17,1	7,5	4,5	3,1
V ČR je moc bezdomovců a žebráků	2,76	17,8	26,4	27,5	16,3	6,7	2,9	2,4

Vysvětlivky:

mean = průměr voleb na šestibodové škále (čím větší hodnota, tím nižší souhlas)

Resumé

Publikace „Mládež o kriminalitě a etice každodennosti“ vznikla na základě rozsáhlého výzkumu veřejného mínění mladých lidí. Výzkumný vzorek zahrnoval 1501 respondentů ve věku 15 – 24 let a byl vybrán na základě kvótního výběru specializovanou agenturou pro výzkum veřejného mínění v celé ČR.

Výzkum se zaměřil na širokou oblast názorů mladých lidí. Především si všímal názorů respondentů na příčiny páchaní trestné činnosti jejich vrstevníky. Dochází k zjištění, že delikventní činnost je v myslích mladých lidí výrazně svázána s intoxikací alkoholovými i nealkoholovými látkami, že je dále akcentován vliv špatných přátel, nevhodná výchova v rodině a obecně špatný příklad dospělých osob, v neposlední řadě pak nuda spojená s pocitem beztrestnosti.

Dále se výzkum zaměřil na hodnocení různých – převážně negativních – životních situací, které v současnosti obklopují mládež. Mladým lidem nejvíce vadí takové situace, které ubližují zvířatům či lidem, kteří se nemohou účinně bránit. Jsou dále citliví na projevy poškození zdraví fyzického i duševního (šikana, pomluva) a též na asociální způsob života, který poškozuje život sociálního okolí (poškozování rodiny gamblerstvím, zneužívání tvrdých drog).

Dále byl zkoumán názor mládeže na modelové situace ohrožení majetku nebo osob. Zde nás především zajímala představa respondentů o tom, do jaké míry předpokládají, že by náhodný svědek události zasáhl ve prospěch oběti. Ukázalo se, že respondenti předpokládají pozitivní angažovanost náhodných svědků zejména v případech, kdy jde o bezprostřední ohrožení života oběti, nejmenší pozitivní aktivitu pak v případech pouhé materiální ztráty (např. při ztrátě peněženky s doklady).

Některé okruhy výzkumu směřovaly k poznání názorů mladých lidí na pravdivost výroků s etickým dosahem. Mimo jiné byl konstatován značný potenciál xenofobních postojů mladých lidí, též značná akceptace odplatné zásady „oko za oko, zub za zub“. Respondenti odmítají případné negativní hodnocení mladé generace, starší spoluobčany nepovažují za pouhou ekonomickou přítěž společnosti, rozvody a neuzavírání manželství za běžnou věc.

Mládež ve své většině považuje za správné nebrat zákon do svých rukou, na druhé straně nemá příliš velkou důvěru v policii.

Za nejzávažnější problémy současné doby považují respondenti násilí na dětech, ženách a starých lidech, na přední místo se dostala též hrozící nezaměstnanost. Závažným problémem je fetování – mladí lidé signalizují i poměrně snadnou dostupnost drog na černém trhu.

Respondenti nejvíce touží po dobrém životním partnerovi, chtějí být finančně zajištěni, mít dostatek dobrých přátel, pevné zdraví a zaměstnání, které by je bavilo. Výsledky výzkumu též ukázaly, že zhruba třetina mladých lidí v období své základní školní docházky nikdy soustavněji nenavštěvovala nějaké organizované aktivity volného času.

Summary

Večerka, Kazimír: Youth on Criminality and Ethics in Everyday Life

The publication “Youth on Criminality and Ethics in Everyday Life” was the product of a far-reaching survey of the opinions of young people. The sample group for the survey included 1501 respondents of ages between 15 and 24 years old and was selected by the quota system by an agency specialising in public opinion surveys throughout the Czech Republic.

The survey focused on the wide sphere of young people’s opinions. Primarily it took note of the respondents’ opinions on their peers’ motives for committing criminal offences. Its findings show that in the minds of young people, delinquent activities are strongly connected with intoxication by alcoholic and non-alcoholic substances, also that such activities are accentuated by the influence of the wrong type of friends, bad upbringing in the family and the bad example given by parents, and equally by boredom combined with a feeling of impunity.

Furthermore, the survey focused on the assessment of various – mostly negative – situations in life currently surrounding youths. Young people take greatest exception to situations in which harm is done to animals or people who cannot defend themselves effectively. They are also sensitive to displays of physical and also psychological intimidation (bullying, slander) and also to asocial lifestyles damaging the lives of the social environment (harming family by gambling, hard drug abuse).

We also investigated youths’ opinions concerning model situations of threat to property or persons. Here, we were mainly interested in how much the respondents would expect a passerby to step in to a situation in defence of a victim. It turns out that the respondents expect positive involvement of passersby mainly in situations where the victim’s life is in direct danger, while they expect the least positive activity in situations merely involving material loss (e.g. losing a wallet containing documents).

Some parts of the survey were directed at establishing the opinions of young people on the truth of statements with ethical implications. Some of the results illustrated a marked

potential for xenophobic attitudes in young people, and also a marked acceptance of the principle of “an eye for an eye, a tooth for a tooth”. The respondents reject any negative evaluation of the young generation, they do not consider the elderly to be a mere economic burden to society, and divorce and unmarried couples to be the norm. In most cases, youths consider it right not to take the law into their own hands, on the other hand they do not have much confidence in the police.

Some of the most serious problems of the present day according to the respondents are violence to children, women and the elderly, while the threat of unemployment also came to the forefront. Drug abuse is a serious problem – young children highlighted relatively easy availability of drugs on the black market.

Respondents most of all desire a good partner in life; they want financial security, to plenty of good friends, good health and a job they enjoy. The results of the survey also showed that roughly a third of young people of primary school age have never regularly taken part in an organised leisure time activity.

Translated by: Presto

MLÁDEŽ O KRIMINALITĚ A ETICE KAŽDODENNOSTI

Autor: Kazimír Večerka
Vydavatel: Institut pro kriminologii a sociální prevenci
Nám.14. října 12, 150 21 Praha 5
Určeno: Pro odbornou veřejnost
Tiskárna: Vydavatelství KUFR s.r.o.
Naskové 3, Praha 5
Dáno do tisku: říjen 2012
Edice: Studie
Vydání: první
Náklad: 220 výtisků

ISBN 978-80-7338-124-0

www.kriminologie.cz